

MAATALOUSTYÖ, PERHE JA ISYYS ISÄNTIEN KOKEMANA

RIITTA SAMOLA

Tampereen yliopisto

Sosiaalitutkimuksen laitos

Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma

Joulukuu 2010

Tampereen yliopisto
Sosiaalitutkimuksen laitos

RIITTA SAMOLA: Maataloustyö, perhe ja isyys isäntien kokemana.

Pro gradu -tutkielma, 70 s., 2 liites.

Sosiaalipolitiikka
Ohjaaja: Jouko Nätti
Joulukuu 2010

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia kokemuksia perheellisillä maatalan isännillä on työn ja perheen yhteensovittamisesta ja miten he toteuttavat isyyttä. Tutkimus on kvalitatiivinen, ja sen näkökulma on fenomenologinen. Tutkimukseen osallistui kahdeksan isäntää, jotka edustivat eri tuotantosuuntia. Osalla lapset olivat jo aikuisia ja osalla alaikäisiä. Aineisto kerättiin teemahaastatteluilla ja analysoitiin Giorgin fenomenologista metodia soveltaen.

Tutkimuksessa tarkasteltiin työn ja perheen yhteensovittamista myönteisen ja kielteisen vuorovaikutussuhteen sekä työn ja perheen tasapainon teorioiden avulla. Tuloksina saatiin, että päähuomion kohteena ollut työn ja perheen yhteensovittaminen oli isäntien kokemana sekä myönteinen asia että haaste. Työ ja vapaa-aika kietoutuivat yhteen, ja työ hallitsi ajankäyttöä. Karja- ja viljelytiloilla oli eroa yhteensovittamisessa siten, että karjataloilla varsinkin työstä irrottautuminen ja lastenhoidon järjestäminen tuotti ongelmia. Työ aiheutti enemmän konfliktia perheen suuntaan kuin toisin päin, mikä on havaittu myös aiemmissa työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvissä tutkimuksissa. Myönteisenä pidettiin sitä, että maatila ympäristönä mahdollistaa vuorovaikutuksen lasten kanssa. Perhe ja parisuhde koettiin tärkeiksi ja parisuhde nähtiin merkittävänä tekijänä työn ja perheen yhteensovittamisen kannalta. Isyyttä tarkasteltiin teoriakirjallisuudessa ilmenevien isyysmallien avulla. Isyyden toteuttaminen jakautui perinteisen isyysmallin mukaan kasvattaneisiin vanhemman sukupolven isäntiin sekä avustavan ja uuden isyyden mallin nuorempiin isäntiin. Lastenhoidossa oli ollut apuna myös sosiaalinen verkosto sekä osalla päivähoito.

Johtopäätöksenä on, että ei ole olemassa oikeita ratkaisuja työn ja perheen yhteensovittamiseen tai isyyteen, vaan jokainen perhe neuvottelee ja tekee itselleen parhaiten sopivat ratkaisut. Perhepolitiikan tulee tarjota erilaisia vaihtoehtoja, ja maataloilla pitää olla realistisia mahdollisuuksia lasten päivähoitoon. Tässä tutkimuksessa esille nousee aiemmin vähemmälle huomiolle jäänyt miesten ja yrittäjien näkökulma työn ja perheen yhteensovittamiseen.

AVAINSANAT: Maatalousyrittäjät, isyys, työ, perhe, yhteensovittaminen, fenomenologia

University of Tampere
Department of Social Research

RIITTA SAMOLA: The Farm Work, Family and Fatherhood as Experienced by Farm Entrepreneur Men.

Master's Thesis: 70 pages, 2 appendix pages

Social Policy

Supervisor: Jouko Nätti

December 2010

The purpose of this study was to find out what kind of experiences does the farm entrepreneur men with family have about work-family integration and how they carry out the fatherhood. The study is qualitative and its point of view is phenomenological. Eight farm entrepreneur men representing different production sectors participated in the study. Partly the children were already adults and partly minors. The research material was collected with theme interviews and was analysed adapting a Giorgi's phenomenological method.

In the study the work-family integration was examined with the help of the theories of positive and negative work-family relationship and the work-family balance. It was obtained as results, that the work-family integration which the subject of the main attention had been was both an affirmative matter and a challenge experienced by the farm entrepreneur men. The work and the free time intertwined and the work dominated the use of time. There was a difference in the work-family integration on the cattle farms and cultivation premises so that, on the cattle farms particularly the withdrawing from the work and the arranging of the child care produced problems. The work caused more conflict in the direction of the family like vice versa which has also been perceived in the earlier studies. The fact that the farm as a working environment makes the interaction with the children possible was considered affirmative. The family and relationship with spouse were regarded as important and the relationship with spouse was seen from the point of view of integrating the work and the family as a significant factor. The fatherhood was examined with the help of the fatherhood models which occur in the theory literature. Carrying out the fatherhood was divided into the farm entrepreneur men of the older generation who had followed a traditional fatherhood model and into the younger farm entrepreneur men of the assisting and new fatherhood model. In the child care a social network also had been help and the day care on the part.

The conclusion is that there is no right solutions for the work-family integration or fatherhood but every family negotiates and makes the decisions best suitable to themselves. The family policy has to offer different alternatives and on the farms there must be realistic opportunities to the children's day care. In this study becomes clear the men's and entrepreneurs' point of view for the work-family integration what has got only little attention earlier.

KEY WORDS: farm entrepreneur, fatherhood, work, family, integration, phenomenology

SISÄLTÖ:

1. JOHDANTO	1
2. TYÖ MAATILOILLA	3
2.1 Maatilat Suomessa	3
2.2 Työnjako maataloilla	4
3. PERHE JA ISYYS	6
3.1 Isyys	6
3.2 Jaettu vanhemmuus	8
3.3 Lastenhoito ja kasvatus	9
3.4 Perhe-etuudet	11
4. TYÖN JA PERHEEN YHTEENSOVITTAMINEN	13
4.1 Myönteinen vuorovaikutussuhde	15
4.2 Kielteinen vuorovaikutussuhde	15
4.3 Työn ja perheen tasapaino	17
4.4 Työ ja perhe kotiympäristössä	20
4.5 Kotitöiden jakautuminen	22
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	23
5.1 Tutkimusongelmat	23
5.2 Aineiston keruu	23
5.3 Fenomenologinen metodi ja aineiston analyysi	25
5.4 Esimerkki analyysista	28
5.5 Luetettavuus ja yleistettävyys	30
5.6 Haastateltavien esittely	31
6. KOKEMUKSET TYÖN JA PERHEEN YHTEENSOVITTAMISESTA	33
6.1 Tilan töiden ja kotitöiden jakautuminen	33
6.2 Työpäivän ajankäyttö	34
6.3 Työstä irrottautuminen	35
6.4 Työssä jaksaminen	36
6.5 Työn ja perheen yhteensovittamisen haasteet	37
6.6 Työn ja perheen yhteensovittamisen ratkaisut	39

7. KOKEMUKSET ISYYDESTÄ	43
7.1 Isän rooli ja käsitykset perheestä	43
7.2 Lastenhoito ja kasvatus	44
8. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	48
8.1 Yhteenveto	48
8.2 Työn ja perheen yhteensovittaminen	49
8.3 Isyyden toteuttaminen	55
8.4 Loppupäätelmät	57
LÄHTEET	60
LIITE 1. TEEMAHAASTATTELURUNKO	71

1. JOHDANTO

Työn ja perheen yhteensovittaminen on merkittävä arjen haaste valtaosalle lapsiperheistä. Kuitenkin huomio on ollut pitkälti niin tutkimuksissa kuin arjen retoriikassa palkansaajien sekä naisten työn ja perheen yhteensovittamisessa. Miehet isinä esiintyvät usein vain sivulauseissa ja loppupäätelmissä; heidän tulee aktivoitua jaettuun vanhemmuuteen, jotta äitien taakka vähenisi. Nostan tässä tutkimuksessa maatalojen isäntien kokemukset työn ja perheen yhteensovittamisesta ja isyydestä huomion kohteeksi. Toinen vähemmälle huomiolle jäänyt näkökulma on yrittäjäyys maataloilla. Kun puhutaan yhteiskunnan muutoksesta, kuvataan usein siirtymää perinteisestä ja selkeään työnjaon agraariyhteiskunnasta moderniin palkkatyöyhteiskuntaan, jossa esimerkiksi perheenjäsenten roolit ovat muuttaneet tasa-arvoisempaan suuntaan. Sitten kuvataan tätä palkkatyöyhteiskuntaa agraariyhteiskunnan jäädessä joksikin menneisyyden jäänteeksi. (Silvasti 2001, 303–304.) Vaikka maatalojen määrä on vähentynyt huomattavasti, maataloja on kuitenkin edelleen noin 64 200 (Maatilarekisteri 2009, 2010, 15), joten maatalous on edelleen monen perheen tulon lähde.

Haluan keskittyä tutkielmassa maataloihin, koska maataloilla on omat erityispiirteensä työnjaon ja lastenhoidon suhteen. Maataloilla tapahtuva työn ja perheen yhteensovittaminen voi olla erilaista kuin palkansaajaperheissä, koska maanviljelijöiden työpaikkana on kotiympäristö. Sekä työ että perhe ovat kotona. Työt ovat vuodenaikojen rytmittämiä: kesäisin ja syksyisin töitä on paljon. Työ ei myöskään noudata virallisia työaikoja, koska esimerkiksi eläinten poikimisten ehdoilla on elettävä. Maatilat ovat yrityksiä, mutta oman haasteensa työn ja perheen yhteensovittamiseen tuo se, että maanviljelijät harjoittavat usein muutakin yritystoimintaa, kuten urakointia (Maatalouden rakennetutkimus. Maatalouden rakennetutkimuksen tiedot vuodelta 2007, 2008). Lisäksi perinteet saattavat vaikuttaa sukupuolten väliseen työnjakoon.

Tutkimuksen näkökulma on fenomenologinen eli tavoitteena on kuvata isäntien kokemuksia puhtaasti ilman ennakko-oletuksia. Kiinnostuksen kohteenani on nykyinen maatalousväestö ja haluan selvittää maatalon isäntien kokemuksia työn ja perheen yhteensovittamisesta sekä isyydestä. Esimerkiksi tilojen kasvulla saattaa olla vaikutusta siihen, miten paljon perheelle jää aikaa. Pyrin selvittämään, näyttävätkö työ ja perhe isille edelleen perinteisinä työnjakorooleina vai onko ajatteluissa tapahtunut muutosta niin sanotun uuden isyyden suuntaan. Tutkin puolisoitten työnjakoa, mutta pyrin olemaan arvottamatta sitä. Vaarana on äitiyden näkeminen standardina, johon isien tulisi pyrkiä. To-

dellisuudessa vanhemmilla voi olla omat alueensa, jotka he tekevät paremmin kuin puoliso. Osa tehtävistä taas voi olla jaettavissa. (Dienhart 1998, 185–186.)

Oma tutkimusnäkökulmani on aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa melko näkymätön. Aiempi tutkimus on ollut kiinnostunut lähinnä maatalojen naisten perhekokemuksista (Härkki-Santala 2002; Högbäck 2003; Sireni 2002). Naisten määritellesä muun muassa perheensä käytäntöjä, isyys ja isien omat kokemukset sekä rooli kasvattajana ovat saattaneet jäädä piiloon. Isyys sekä työn ja perheen yhteensovittaminen saattavat vaikuttaa erillisiltä teemoilta, mutta se miten isyyttä toteutetaan, vaikuttaa yhteensovittamisen käytäntöihin. Vaikka olisi mielenkiintoista tutkia vähemmälle huomiolle jääneitä aikuisten sukupolvien hoivavelvollisuuskäytäntöjä, keskityn lapsiperheisiin. Perheelle tarkoitan tässä tutkimuksessa yhteensovittamiseen liittyvissä asioissa ydinperhettä. Isännällä viittaa miehen työrooliin maatilalla. Voisin käyttää myös ehkä neutraalimpaa maatilayrittäjäkäsitettä, mutta isäntätermillä sukupuoli tulee esiin selvästi. Käsitettä isä käytän vain, kun kyse on selvästi lasten hoidosta ja kasvatuksesta. Puoliso tarkoittaa isännän naispuolista kumppania, en erottele avio- tai avoliitossa asuvia. Työllä tarkoitan ansiotyötä, joko tilan ulkopuolista tai tilalla toimeentulon tuottavaa.

Tutkielma etenee siten, että tarkastelen ensin maataloustyötä ja siihen liittyvää työnjakoa ja työn luonnetta. Luvussa kolme esittelen perheeseen ja isyyteen liittyvää tutkimusta sekä luvussa neljä työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyviä teorioita ja tutkimuksia. Luvussa viisi kerron tutkimuksen toteutuksesta ja menetelmistä. Luvut kuusi ja seitsemän ovat analyysiä isäntien kokemuksista työn ja perheen yhteensovittamisesta ja isyyden toteuttamisesta. Luvussa kahdeksan vedän tulokset yhteen ja vertaan kokemuksia aiempaan tutkimuskirjallisuuteen sekä esittelen jatkotutkimusehdotukset.

2. TYÖ MAATILOILLA

Esittelen tässä kappaleessa maatilojen yleisiä piirteitä sekä työhyvinvointiin ja jaksamiseen liittyviä tekijöitä. Lisäksi tarkastelen työnjakokäytäntöjä maatioilla siirtyen perinteisestä työnjaosta nykyiseen työnjakoon. Työnjako tarkoittaa niin puolisoiden välistä kuin perheen ulkopuolisten ihmisten tilan töihin osallistumista. Omaa tutkimusasetelmaani ajatellen tulee huomioida, että kaikki isäntien puolisot eivät välttämättä osallistu samalla tavalla maatilán töihin eivätkä määriy maatilán emänniksi.

2.1 Maatilat Suomessa

Suomi on ollut pitkään maatalousvaltainen yhteiskunta ja vasta viime vuosikymmenten aikana on siirrytty palkkatyöyhteiskuntaan. Suomalaiset maatilat ovat tyypillisesti olleet pientilavaltaisia perhevilmälatalouksia, jotka ovat siirtyneet sukupolvelta toiselle (Siiskonen 2004, 289, 294). Maatalous on kuitenkin muuttunut. Maatilojen määrä on vähentynyt 1900-luvun kuluessa yhteiskunnan rakennemuutoksen myötä, mutta toisaalta vuoden 2009 Maatilarekisterin (2010, 15) mukaan tilakoot ovat suurentuneet. Nuoret viljelijät omistavat isoimmat tilat. Tilojen vähentyessä myös viljelijöiden määrä on laskenut ja vuonna 2009 yksityishenkilöiden omistamilla tiloilla oli 56 700 viljelijää. Osakeyhtiömuotoisten tilojen määrä on kasvanut. Päätuotantosuunnittain tarkasteltuna viljanviljelytiloja on 43 prosenttia, muuta kasvituotantoa 21 prosenttia sekä lypsykarjataloutta 19 prosenttia kaikista tiloista. Viime vuosina kotieläintilojen määrä on vähentynyt viljelytiloja enemmän. (Maatilarekisteri 2009, 2010, 15, 70.)

Muutosta on aiheuttanut erityisesti Suomen liittyminen Euroopan unioniin, jonka periaatteena on yhteinen maatalouspolitiikka. Ennen EU:n jäsenyyttä Suomi oli elintarviketuotannon kannalta suljettu talous ja pienillä maatioilla oli nykyistä paremmat toimeentulomahdollisuudet. EU:n myötä taloudelliset edellytykset heikentyivät koko maataloussektorilla ja toimeentulon turvaaminen vaati entistä suurempaa tilakokoa ja työmäärän kasvua. Esimerkiksi elintarvikkeiden hinnat vastaavat aiempaa vähemmän tuotantokustannuksia, joten riippuvuus maataloustuista on EU:n myötä kasvanut. Myös paperitöiden määrä sekä tilojen kontrollointi on lisääntynyt aiemmasta. (Laurila 2006, 109–110, 112, 115–117, 122, 131.)

Koska tilakoot ovat kasvaneet ja tiloilta edellytetään jatkuvaa muutosta esimerkiksi EU:n vaihtuvien määräysten vuoksi, työhyvinvointiin tulee kiinnittää huomiota. Maaseutuyrittäjän työhön liittyy fyysistä ja psyykkistä kuormittavuutta. Hyvinvointiin saattaa vaikuttaa työn sitovuus ja kausittainen kiire. Yksinäisyys työyhteisön puuttuessa on toinen mahdollinen hyvinvointia heikentävä tekijä. (Kivinen & Talola 2005, 23, 25.) Tiloilla väsymys, ahtaus, kiire ja työn suuri määrä lisäävät tapaturmariskiä. Erityisesti karjatilat ovat turvallisuuden kannalta riskialttiita. Riittävä lepo ja rentoutuminen sekä työvoiman oikea mitoitus ovat hyvinvoinnin ja turvallisuuden kannalta tärkeitä. (Lehto 2005, 122–123.)

2.2 Työnjako maataloilla

Työnjako maataloilla on perinteisesti ollut sukupuolisidonnaista ja jakautunut miesten ja naisten töihin (Siiskonen 2004, 301). Naisten rooli maataloudessa on ollut avustava (Högbacka 2003, 101). Työnjakoa maataloudessa on perusteltu työn jakautumisella kevyisiin naisten ja raskaisiin miesten töihin tai koti-/ansiotyöerottelulla. Nämä jaottelut ovat kuitenkin kyseenalaisia, koska esimerkiksi työn raskaus ei ole todellisuudessa määrittänyt työnjakoa. (Peltonen 1999, 36.) Työnjaon perusteena ovat olleet uskonto ja uskomukset, erilaiset taipumukset sekä erityisesti työn edellyttämä liikkuminen talon ulkopuolella. (Siiskonen 1983, 64). Sukupuolten välisiä rajoja on pidetty yllä puheissa ja normeissa. Työnjako ei ole kuitenkaan ollut ehdotonta, vaan rajoja on myös ylitetty. (Peltonen 1999, 40, 46.) Työnjako on tarvittaessa joustanut, mutta joustot ovat olleet lähinnä yhdensuuntaisia. Naiset ovat tehneet miestenkin töitä miesten rinnalla tai näiden ollessa poissa esimerkiksi sivuansioita tekemässä. (Siiskonen 2004, 301.)

Naisten töihin on kuulunut kotitalouden hoito, joka ennen koneistumista vei paljon aikaa. Myös karjanhoito on hevostenhoitoa lukuun ottamatta kuulunut emännille. Pelto- ja ulkotyöt ovat olleet molempien sukupuolien velvollisuuksia varsinkin pienimmillä tiloilla, isännällä on tosin ollut laajempi tehtävänkuvakin ulkotöissä. Perinteinen työnjako on ollut patriarkaalinen eli isäntä on tehnyt päätökset ja johtanut tilaa emännän ollessa alisteisessa asemassa. (Siiskonen 1983, 33, 37–38, 46–47, 49–50.) Työtä on lisäksi jaettu muutenkin kuin puolisojen kesken. Jo melko vanhan tutkimuksen mukaan maanviljelijänäapurit ovat auttaneet toisiaan lainaamalla koneita tai tekemällä töitä, toisinaan maksusta. Koneita on saatettu myös omistaa yhdessä, joka lujittaa siteitä viljelijöiden välillä. Myös sukulaisia on tullut avuksi isommissa, paljon työvoimaa vaativissa töissä, kuten heinänteossa. Yhteisölli-

syyden merkityksestä viljelijöille kertoo se, että vastavuoroisuus on ollut hyvin arvostettua. (Abrahams 1984, 109–113.)

Maatilojen työnjaon muutos alkoi 1970-luvulla rakennemuutoksen, tilakoon kasvun, tuotannon tehostumisen ja koneistumisen myötä. 1970-luvulta lähtien voidaan puhua yrittäjäkumppanuudesta isännän ja emännän välillä. Avustavaa työvoimaa, kuten piikoja ja renkejä, ei enää tarvittu. Isännät alkoivat osallistua emäntien rinnalla karjanhoitoon, koska karjakoona kasvaminen edellytti molempien työpanosta. Toisaalta samalla emäntien ansiotyö tilan ulkopuolella lisääntyi. (Siiskonen 2004, 305–306.) Maarit Sireni (2000, 58–59, 62–63) on havainnut tutkimuksessaan pientilojen emännistä, että emäntien ja isäntien työnjako on osittain muuttunut. Pelto- ja metsätyöt sekä koneiden huolto kuuluvat edelleen pääosin miehelle ja emännän työnkuva on karjanhoidossa suurempi, mutta kirjantäily on siirtynyt enemmän emäntien vastuulle. Kotityöt kuuluvat vieläkin pääosin emännille. Muutosta on kuitenkin tapahtunut kotitöiden sisällössä: emännät kokevat tekevänsä vähemmän kotitöitä kuin edeltäjänsä.

Työnjako on säilynyt pitkään ennallaan, mutta tasa-arvo on lisääntynyt puolisoitten välillä. Tämä on osaltaan seurausta sosiaaliturvan kehityksestä: eläkelakia ja verotuskäytäntöjä on muutettu ja pariskunnalla on yhtäläinen oikeus sosiaaliturvaan. Puolisot myös tekevät töitä nykyisin enemmän yhdessä. Kahden elättäjän perhemalli koskee nykyään myös viljelijäväestöä. (Sireni 2003, 39–40.) Patriarkaalisten perhemallien noudattaminen on väistymässä (Siiskonen 1990, 119). Toisaalta tulonjaon ja omistuksen suhteen isännät ovat paremmassa asemassa (Sireni 2002, 258).

3. PERHE JA ISYYS

Perheen määritelmä ei ole yksiselitteinen, koska eri ihmiset mieltävät perheen eri lailla. Perhe voidaan määritellä tiiviiksi, toisistaan huolehtivien ihmisten yhteisöksi (Katila 2000, 26). Tarkoiton perheellä tässä tutkimuksessa yhteensovittamisen yhteydessä ydinperhettä, mutta huomioon, että isännät saattavat nähdä perheen laajempaan. Koska tutkimukseen osallistuneet isännät elävät ydinperheissä, en käsittele tässä yhteydessä perhemuotojen moninaisuutta. Isyyden tutkimisen kannalta on oleellista, että perheessä on lapsia. Tarkastelen seuraavissa kappaleissa perheiden lastenhoitoon liittyvää työnjakoa ja lastenhoidon järjestymistä, isyyttä sekä perhe-etuuksia.

Perheen sukupuolten väliseen työnjakoon ja käyttäytymiseen vaikuttaa hyvinvointivaltio, mutta myös kulttuuriset käytännöt, ideaalit sekä sukupuolijärjestys (Pfau-Effinger 1998). Esimerkiksi äitiys on liitetty yksityiseen alueeseen ja isyys julkiseen perheenelättäjyyteen (Williams 1998, 64). Kulttuurisiin käsityksiin ja diskursseihin maataloudessa kuuluu miesten näkeminen koneita käyttävinä ja luontoa kontrolloivina perheen johtajina, kun taas naiset ovat kotitaloudesta vastaavia hoivaajia (Brandth & Haugen 2005, 92–94, 98–99). Sukupuolten sosialisatio vaikuttaa vanhempien työnjakoon ja käsityksiin vanhemmuudesta. Esimerkiksi naisten voi olla vaikeaa jakaa vastuuta miesten kanssa, koska käsitykset äitiydestä ovat niin voimakkaita. (Dienhart 1998, 180–181.) Lastenhoitovapaisten sukupuolittunut jakautuminen kertoo ehkä osaltaan kulttuurisista käytännöistä, vaikka periaatteissa kummatkin sukupuolet tekisivät töitä maatilalla entiseen tapaan.

Myös tutkimuksissa tehdään usein jakoa naisten yksityiseen ja miesten julkiseen elämänpiiriin. Yhtenä poikkeuksena tästä on Harri Jokirannan tutkimus. Jokiranta (2005, 176–177) on tutkinut maaseudulla asuvien miesten käsityksiä työstä ja perheestä. Tutkittavissa oli muitakin ammattiryhmiä kuin maanviljelijöitä. Miehet kuvasivat perheen, parisuhteen ja lapset tärkeiksi elämän alueiksi. Parisuhteen merkitys korostui erityisesti vastoinkäymisten jakamiseen liittyvissä tilanteissa.

3.1 Isyys

Jouko Huttunen on tutkinut isyyden muutosta ja isyyteen vaikuttavia tekijöitä. Huttusen mukaan kulttuurinen isyys tarkoittaa muun muassa yhteisesti jaettuja asenteita ja uskomuksia. Yhteiskunnassa on erilaisia isyyden malleja, joista vallitseva eli hegemoninen isyys on se, jota iso osa miehistä

toteuttaa elämässään. Perinteinen isyys, joka ei ole sallinut isälle hoivaavaa roolia, on ollut hegemonisessa asemassa. Isän rooliin on kuulunut olla etäinen perheenelättäjä, eikä perheen äiti ei ole mahdollistanut isän laajamittaista osallistumista. Kulttuuriset käsitykset isyydestä ohjaavat yhteiskunnallisia ratkaisuja. Huttunen kirjoittaa yhteiskunnallisesta isyydestä. Käsitykset ja tavoitteet ovat usein tiedostamattomia, eikä mitään virallista julkisen vallan isyysmallia ei ole. Perhepolitiikka ja työelämän suhtautuminen on toisaalta ollut pitkään perinteistä roolijakoa tukevaa. Isien osallistumisen tukeminen on kuitenkin noussut aiempaa tärkeämmäksi asiaksi. (Huttunen 1999, 169–172, 172–174.) Voidaan sanoa, että odotukset hyvästä isyydestä ovat muuttuneet etäisestä perheenelättäjästä osallistuvan isyyden suuntaan (Jacobs & Gerson 2004, 82). Isyyden muutosmalleja on myös kritisoitu siitä, että aiempi isyys nähdään niissä yksinkertaistettuna eikä oteta huomioon isyyksien moninaisuutta myös menneessä ajassa (Aalto 2004, 65, 86).

Sekä kulttuurinen että yhteiskunnallinen isyys ohjaavat perheiden isyyttä eli sitä, miten perheissä isyydestä ajatellaan ja miten isyyttä toteutetaan. Perinteisen isyyden muutos voidaan jakaa ohenevaan ja vahvistuvaan isyyteen. Oheneva isyys voi tarkoittaa aitoa isättömyyttä eli sitä, että isä ei ole läsnä lapsensa elämässä tai toisaalta aikuistumatonta isyyttä eli kyvyttömyyttä ottaa lapsista vastuuta. Vahvistuvan isyyden alakulttuuri on lähtöisin 1970–1980 -luvuilta. Avustava isä on eräänlainen äidin apuri, joka auttaa äitiä kotitöissä ja lastenhoidossa. Äiti kantaa kuitenkin vastuun. Sen sijaan uusi isä on moderni miesnäkökulma isyyteen ja se edellyttää molemmilta sukupuolilta uudenlaista suhtautumista sukupuolirooleihin, vanhemmuuteen ja työn ja perheen yhteensovittamiseen. Se edellyttää jaettava vanhemmuutta, jossa vastuu jaetaan. Hoivaajuus ja elättäjäisyys eivät enää perustu itsestään selville jaoille. Uusi isä on sitoutunut vanhemmuuteen ja on aktiivisesti läsnä lasten kanssa ollessaan. Hän näkee isyyden tärkeänä elämänvaiheena ja haluaa panostaa siihen. (Huttunen 1999, 175, 179–183, 185–187.) Uusi isä on myös hoivaava, ymmärtävä, tukeva ja lähestyttävä. Hän arvostaa perheen parissa vietettyä aikaa. Uuteen isyyteen voi liittyä myös ongelmia. Työn ja perheen yhteensovittaminen ei ole aina helppoa, eikä isä välttämättä pysty osallistumaan perhe-elämään haluamallaan tavalla. (Henwood & Procter 2003, 343, 346, 349.) Isä voi kokea huolta riittämättömyydestä ja ajankäytöstä (Jokiranta 2005, 180) ja kaivata perheelle lisää aikaa yhdessäoloon (Ylikännö 2009, 127).

Vanhemman osallistuminen lastenhoitoon voidaan jakaa vuorovaikutukseen, saatavilla oloon ja vastuullisuuteen. Vuorovaikutus tarkoittaa todellista vuorovaikutusta lapsen kanssa, kun taas saatavilla olo viittaa siihen, että lapsen äiti tai isä voi tehdä muutakin lapsen lähettyvillä ollessaan. Vastuulli-

suus on kolmesta tyypistä ehkä tärkein, koska se tarkoittaa vastuun ottamista erilaisista lapsiin liittyvistä järjestelyistä ja lastenhoidosta. (Lamb 1986, 8.) Näistä tekijöistä vastuullisuus liittyy ehkä eniten uuden isyyden malliin. John Duckworthin ja Patrice Buzzanellin (2009, 566–567, 570) tutkimuksessa haastatellut isät kokivat roolinsa isänä vastuullisuuksien verkostona ja ongelmien ratkaisuna. Verkosto tarkoitti useimmille sitoumuksia, joista he kokivat olevansa vastuussa ja jotka lisäsivät elämän merkityksellisyyttä. Tällainen verkosto voi olla esimerkiksi perhe. Theodore Cohenin (1993, 15–16) tutkimuksen mukaan tekijät, jotka vaikuttivat isien lastenhoitoon osallistumiseen, olivat sitoutuminen isyyteen, puolison tarpeet sekä työaikataulu. Eräässä isiä koskevassa tutkimuksessa isät kuvasivat yhteyden ja vuorovaikutuksen lapsiin rakentuvan yhteisten aktiviteettien, kuten harrastusten avulla. Aktiviteetit tarjosivat yhteistä, mukavaa aikaa, mutta niiden avulla voi myös opettaa tai oppia taitoja. Isien mielestä esimerkiksi töiden tekeminen yhdessä on lapsia kehittävä asia. (Brotherston, Dollahite & Hawkins 2005, 9–11.)

3.2 Jaettu vanhemmuus

Jaettu vanhemmuus on nykyään paitsi käytäntö myös eräänlainen ihanne, johon halutaan pyrkiä. Jaetun vanhemmuuden diskurssissa myös miehen hoivaroolia pidetään tärkeänä. Isien suuremmasta osallistumisesta lastenhoitoon alettiin keskustella 1960-luvulla sukupuolten välisen tasa-arvon nimissä. Jaetun vanhemmuuden ajateltiin hyödyttävän niin naisten tasa-arvopyrkimyksiä kuin myös lapsia ja isiä. Jaana Vuori erottaa jaetun vanhemmuuden vastakohtaksi perinteisemmän äidinhoivan diskurssin, jossa äidin ja lapsen suhde nähdään tärkeimpänä ja äidinhoiva itsestään selvänä ja ensisijaisena. (Vuori 2001, 126, 132, 355–356.) Äidin kotona olemista ja lasten hoitamista on perusteltu lapsen hyvinvoinnilla ja tarpeilla. Samalla on puolustettu kotihoidon tukea. (Anttonen 2003, 178.)

Jaetusta vanhemmuudesta kertoo se, että lastenhoitokäytännöissä on tapahtunut tasavertaistumista, vaikka äidit käyttävätkin lastenhoitoon enemmän aikaa kuin isät (Ylikännö 2009, 124). Myös periaatteellisella tasolla kannatetaan molempien sukupuolien tasapuolista osallistumista lastenhoitoon vastuun ollessa hieman enemmän naisten harteilla. Enemmistö on tyytyväinen perheen työnjakoon, mutta naiset ovat jonkin verran tyytymättömämpiä kuin miehet. (Reuna 1998, 30, 55.) Anneli Miittisen (2008, 91, 120) mukaan lastenhoidon primaaritehtävät ovat usein naisten vastuulla, kun taas miehet osallistuvat tasapuolisemmin leikkimiseen ja muihin toimiin. Nuoremmat miehet ovat vanhempia miehiä valmiimpia vahvistamaan isän roolia perheessä. Sukupolvien välillä on siis eroa suh-

tautumisessa jaettuun vanhemmuuteen. Toisaalta tehtäväkeskeinen vertailu ei välttämättä kuvaa, kuinka tehtävät tehdään tai mitä asenteita ja tunteita niihin liittyy. Vastuunkanto voi olla vuoroittaista tai vanhemmilla voi olla joitain tehtäviä, jotka he haluavat pitää itsellään ja osa tehtävistä on jaettavissa. Tämä lisää vanhempien tyytyväisyyttä ja luottamusta toiseen. (Dienhart 1998, 28, 171, 173.)

Vanhempainvapaalla on usein äiti. Tutkimus vanhempainvapaista osoittaa, että vaikka vanhempainvapaata jaettaisiinkin, yleensä äiti silti käsitetään perheissä lastenhoidosta ensisijaisesti vastaavana. Tähän vaikuttavat kulttuuriset käsitykset sukupuolesta. Jaettua vanhemmuutta ja kahden elättäjän perhettä kannatetaan ideologiatasolla, mutta käytännössä lastenhoito on edelleen jakautunut sukupuolen mukaan. Äitien käsitys lastenhoitovastuusta on sukupuolittuneempi kuin isien. Vanhempainvapaan jakaminenkaan ei välttämättä tarkoita, että äidit luopuisivat asemastaan ensisijaisena huoltajana. Niissä perheissä, joissa äiti käyttää vanhempainvapaakauden, lastenhoitovelvollisuudet ovat sukupuolittuneemmat kuin vapaan jakavissa perheissä. Isyysloman käyttö on eri ammattikunnista vähäisintä maataloustyössä. (Lammi-Taskula 2007, 58–59, 67, 71, 144, 146.) Kuitenkaan vapaiden jakaminen ei kerro koko totuutta. Vaikka isä ei käyttäisi lastenhoitovapaata, hän voi silti osallistua lastenhoitoon. (Ylikännö 2009, 121.)

3.3 Lastenhoito ja kasvatus

Tässä kappaleessa hahmotan, millaista lastenhoito on aiempien tutkimusten mukaan maataloilla. Tarkoitan lastenhoidolla tässä tutkimuksessa kaikkia lapsen hoivaan, valvontaan ja huolenpitoon liittyviä tehtäviä. Kasvatuksella tarkoitan esimerkiksi lapsen opastamista ja esimerkkinä toimimista. Käytännössä hoidon ja kasvattamisen erottaminen toisistaan on välillä hankalaa.

Lastenhoito on perinteisesti tapahtunut maataloilla muun työn ohella, vain pienimmät on jätetty jonkun hoidettavaksi ulkotöihin lähdeittäessä (Siiskonen 1983, 44). Lapsetkin on otettu mukaan tilan töihin ja siten sosiaalistettu maataloustyöhön (Högbacka 2003, 107–108; Katila 2000, 206, 208). Sosialisatio tarkoittaa prosessia, jonka aikana ihminen kasvaa yhteiskunnan jäseneksi tietojen, asenteiden ja sääntöjen oppimisen kautta (Helkama, Myllyniemi & Liebkind 2001, 82). Tiina Silvastin maanviljelijöiden elämäntavasta kertovassa tutkimuksessa kävi ilmi, että haastatellut olivat osallistuneet pienestä pitäen tilan töihin, olleet työvoimareservinä sekä seuranneet vanhempiensa työntekoa. Perhe on siis ollut muiden tehtäviensä ohella myös tuotantoyksikkö. Lasten tekemää työtä on pidetty

luonnollisena osana maatalojen arkea. Siten he ovat myös kasvaneet tai heidät on kasvatettu talon jatkajiksi. Erityisesti poikia on pidetty maataloilla tilojen luonnollisina jatkajina ja tyttöjä on kannustettu kouluttautumaan muille aloille. (Silvasti 2001, 98–100, 103, 179, 201.) Tilan jatkuvuus on Saija Katilan (2000, 201) mukaan keskeinen osa maanviljelijäperheiden moraalijärjestystä.

Lasten sosiaalistaminen maatalouskulttuuriin tuli myös Maria Härkki-Santalalla tutkimuksessa selvästi esille ja osa haastatelluista emännistä jopa epäili, että koulu tai ulkopuolinen päivähoito vieroittaa lapset maaseudun perinteistä. Sosiaalistamisen vuoksi isovanhempien ajateltiin olevan hyviä kasvatustajia vanhempien ohella. (Härkki-Santala 2002, 170–171.) Maatalouden epävarma taloudellinen tulevaisuus saatetaan myös kokea uhaksi. Emännät halusivat tilalle jatkuvuutta, mutta epävarmuus tilanpidon kannattavuudesta aiheuttaa huolia eikä välttämättä haluta omien lasten ryhtyvän maanviljelijöiksi. (Högbacka 2003, 120–121.)

Työnjako maataloilla saattaa muuttua lasten kasvaessa, emännät saattavat lasten kasvettua siirtyä enemmän maatilan töihin tai tilan ulkopuolisiin ansiotöihin. Työssä käyvien naisten puoliset saattavat alkaa osallistua enemmän kotitöihin ja lastenhoitoon. (Sireni 2003, 42.) Työn, kotitöiden ja lastenhoidon limittyneisyydestä saattaa kertoa osaltaan se, että Miettisen (2008, 40) mukaan maanviljelijämiehet ja -naiset käyttivät lastenhoitotehtäviin muita sosioekonomisia ryhmiä vähemmän aikaa. Ajankäyttöä voi olla hankala erotella. Työn ja perheen yhteensovittamisen haastavuus näkyy siinä, että lastenhoito on erityisesti maitotiloilla vaikeaa turvallisuuden ja työaikojen vuoksi (Härkki-Santala 2002, 170). Silvastin (2001, 203, 294) mukaan emännät pitivät lastenhoitoa työn ohella hyvänä asiana. Toisaalta he myös kiinnittivät huomiota maatilan lapsiin kohdistuviin turvallisuusriskeihin, työn ja lastenhoidon yhteensovittamisen vaativuuteen sekä työn jaksottaisuudesta johtuviin lastenhoitovaikeuksiin. Maatalojen emännät halusivat realistisia mahdollisuuksia saada hoitopaikkoja lapsille sekä pitää äitiyslomia.

Pentti Takalan tutkimuksessa 70 prosenttia maatilayrittäjä-äideistä piti kotia parhaana hoitopaikkana muiden yrittäjien kannattaessa tätä huomattavasti vähemmän. Maatalousyrittäjät myös käyttivät muita sosioekonomisia ryhmiä enemmän kotihoidon tukea. Emännät kannattivatkin suurempaa taloudellista tukea kotona tapahtuvalle hoidolle. Maatalousyrittäjänaiset pitivät päiväkotia vähemmän virikkeellisenä hoitopaikkana kuin muut äidit. He myös pitivät kunnallisen päivähoiton maksuja liian

suurina. Isän sosioekonomisen aseman mukaan eriteltyinä kunnallista päivähoitoa käyttää vain neljännes maatilayrittäjistä eli selvästi muita ryhmiä vähemmän. (Takala 2000, 64, 136–137, 166.)

Isovanhemmat ja sisarukset ovat olleet lastenhoidossa mukana niin ennen kuin nykyäänkin. Tytöt ovat perinteisesti auttaneet lastenhoidossa ja muissakin tilan töissä äitejään (Siiskonen 1983, 35). Sirenin mukaan joka viides maatila on hyötynyt isovanhempien lastenhoitoavusta merkittävästi (Sireni 2002, 93–94). Maanviljelijät käyttävätkin muita ammattiryhmiä enemmän epävirallista hoitoapua (Takala 2000, 118–119). Sosiaalisesta verkostosta on siten huomattavasti apua lastenhoidon järjestämisessä mautiloilla.

Vaikka aiempien tutkimusten perusteella näyttää siltä, että työnjako maatilalla on muuttunut, tutkimukset osoittavat myös kuinka vähän lastenhoito on todellisuudessa muuttunut. Lapset hoidetaan emäntien toimesta edelleen kotona ja lapset myös osallistuvat tilan töihin niin kuin ennenkin. Tutkimusta isäntien lastenhoitovelvollisuuksista on vaikea löytää, näkökulma on naisissa. Vaikka mautilojen naiset vastaisivatkin pääosin lastenhoidosta, pelkästään emäntien tutkiminen saattaa peittää miesten osuutta lastenhoitovelvollisuuksissa. Koska lasten sosiaalistaminen tilan jatkajiksi on osoittautunut tärkeäksi, olettaisin että miehillä on siinä iso rooli. Perhe ei kuulu pelkästään naisille. Siksi myös miesten näkemysten tutkiminen on tärkeää.

3.4 Perhe-etuudet

Kuten jo aiemmin nousi esille, sosiaalipoliittisilla ratkaisuilla on vaikutusta siihen, miten lastenhoito perheissä järjestetään (Pfau-Effinger 1998; Lammi-Taskula 2007, 6). Perhepoliittisiin lastenhoitoon liittyviin ratkaisuihin kuuluvat esimerkiksi päivähoito sekä erilaiset tuetut vapaat. Esittelen tässä kappaleessa lapsiperheille myönnettäviä perhe-etuuksia lyhyesti.

Lapsen syntymän myötä on mahdollista pitää äitiys-, isyys- sekä vanhempainvapaata. Äiti saa äitiysrahaa 105 arkipäivältä. Isä, joka osallistuu lapsen hoitoon voi saada isyysrahaa korkeintaan 18 arkipäivältä enintään neljässä jaksossa äitiys- ja vanhempainrahakauden aikana. Isäkuukaudeksi kutsutaan isän mahdollisuutta käyttää vanhempainrahakauden vähintään 12 viimeistä päivää äidin sijasta, jolloin hän saa oikeuden 1-12 päivän pidennettyyn isyysvapaaseen. Isä tai äiti voi saada vanhempainrahaa 158 arkipäivältä yhdestä lapsesta ja tuen voi jaksottaa siten, että äiti ja isä hoitavat lasta vuoro-

tellen. Osa-aikatyötä tekevillä pareilla on mahdollisuus osittaiseen vanhempainrahaan. Tämä mahdollisuus on myös yrittäjillä. Kela tukee vanhemmuutta myös äitiysavustuksella sekä lapsilisällä. (Lapsiperheelle. Perheen etuudet lapsen syntyessä ja kasvaessa 2008, 4–6, 8–12.)

Lapsilla on oikeus päivähoitoon kouluikään saakka. Päivähoidolle vaihtoehtoinen pienten lasten hoidon tuki jaetaan kotihoidon tukeen ja yksityisen hoidon tukeen. Molemmissa on tietyt hoitorahat sekä tulosidonnaiset hoitolisät. Lisäksi kunnat saattavat maksaa kuntakohtaisia lisiä. Kotihoidon tukea voidaan maksaa perheen kaikista alle kouluikäisistä, kunhan perheessä on alle 3-vuotias lapsi. Tukeen on oikeutettu heti vanhempainrahakauden jälkeen. Kotihoidon tukea voi saada, vaikka lasta hoitaisi esimerkiksi yksityinen perhepäivähoitaja. Yksityisen hoidon tukea maksetaan vanhempien valitsemalle päivähoiton tuottajalle alle kouluikäisen hoidon järjestämiseksi. Pienten lasten hoidon tuen käyttö on vahvasti sukupuolittunutta, koska vain muutama prosentti tuen käyttäjistä on miehiä. (Kelan tilastollinen vuosikirja 2006, 243–246, 251.) Kuten jo aiemmin on tullut esiin, kotihoidon tukea käytetään eniten maataloilla (Takala 2000, 64).

4. TYÖN JA PERHEEN YHTEENSOVITTAMINEN

Tässä kappaleessa kerron työn ja perheen yhteensovittamisesta yleisesti sekä esittelen lyhyesti, miten aihetta on sosiaalipolitiikassa tutkittu. Työn ja perheen yhteensovittamisen tutkimuksissa on ollut kaksi perusolettamusta. Ensimmäisen mukaan useat roolit aiheuttavat konfliktia, koska aikaa ja energiaa on rajoitetusti (Greenhaus & Beutell 1985, 77). Toisen peruslähtökohdan ajatuksena on, että useat roolit rikastuttavat toisiaan (Sieber 1974). Tarkastelen työn ja perheen yhteensovittamisen teorioita ja tutkimustuloksia sen mukaan, mikä on tämän tutkimuksen kannalta oleellisinta eli keskityn positiiviseen vuorovaikutukseen, työn ja perheen konfliktiin sekä työ-perherajateoriaan. Tarkastelen myös työn ja perheen tasapainon käsitettä. Suuri osa tutkimuksista käsittelee palkansaajia, joten esimerkiksi organisaatioiden perheystävällisiin käytäntöihin en paneudu. Oma näkökulmani työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyy lähinnä sosiaalipolitiikan ja yrittäjyyden näkökulmiin.

Työn ja perheen yhteensovittamisen teorioita on lukuisia, eikä käsitteitä ei käytetä kaikissa tutkimuksissa aivan samalla tavalla. Suhtautuminen ja erilaiset painotukset vaikuttavat tutkimusten erilaisiin käsitteisiin, eli tutkimuksissa puhutaan esimerkiksi englanninkielisillä määritelmillä *integration*, *harmonisation*, *work-life* tai *work-family balance* sekä *reconciliation*. Käytän tässä tutkielmassa käsitettä työn ja perheen yhteensovittaminen, mutta muihin tutkimuksiin viitatessa käytän niiden käsitteitä, jos se on asiasisällön kannalta oleellista.

Työn ja perheen yhteensovittamisella tarkoitetaan usein ansiotyön ja perhe-elämän, kuten lastenhoidon, yhdistämistä. Sitä voidaan tarkastella esimerkiksi hyvinvointipolitiikan näkökulmasta, ihmisten omia näkemyksiä ja valintoja tutkien, rakenteiden, toimintamahdollisuuksien (Eräranta & Käsälä 2007, 184, 188–189) sekä arjen näkökulmista (Salmi 2004, 11). Yhteensovittamista voi tutkia myös työn ja perheen erillisyyden tai sulautumisen, suunnan, laadun tai kontekstin kautta (Rantanen 2008, 10–11). Tutkimuksellinen huomio on ollut pitkälti perheissä, joissa on lapsia, mutta tutkimusta on tehty myös aikuisten sukupolvien auttamisjärjestelyistä (Lammi-Taskula, Suhonen & Salmi 2004, 97). Työ on usein nähty perheeseen nähden ensisijaisena ja on oltu erityisen kiinnostuneita perheellävollisuuksien vaikutuksesta naisten työssäkäyntiin. Työn ja perheen yhteensovittaminen onkin sukupuolittunut asia. Se mielletään usein enemmän naisia koskevaksi ja naiset myös hoivaavat enemmän. (Eräranta & Käsälä 2007, 190, 193, 195.)

Sosiaalipoliittisesta näkökulmasta työn ja perheen yhteensovittamista on tutkittu esimerkiksi vertailemalla eri valtioita ja niiden järjestelmiä. Huomio on ollut varsinkin sosiaalipoliittisten järjestelmien kehittämisessä ja niiden yhteyksissä naisten työmarkkinaosallistumiseen. Myös perhe-etuuksien käyttöä ja hyvinvointimalleja on tutkittu ja vertailtu. (Eräranta & Känsälä 2007, 185–186, 188.) Esimerkiksi Anita Haataja on tarkastellut vanhempainvapaiden kehitystä ja sitä, miten ne ovat vaikuttaneet lastenhoidon jakautumiseen vanhempien kesken (Haataja 2007). Myös Johanna Lammi-Taskula (2007) on tutkinut vanhempainvapaisiin liittyviä sukupuolittuneita näkemyksiä ja käytäntöjä.

Kiinnostavan ja melko harvinaisen vertailukohdan palkkatyöläisten työn ja perheen yhteensovittamiseen tuo yrittäjien tutkiminen. Marja Känsälä ja Anne Kovalainen ovat tutkineet työn ja perheen yhteensovittamista yrittäjyyden näkökulmasta. Yrittäjillä perhe ja työ saattavat kietoutua konkreettisesti yhteen niin ajallisesti kuin paikallisesti erotuksena palkansaajaperheistä. Yksityinen ja julkinen alue siis liittyvät yhteen. Tutkimusaineistona heillä oli 286 perheyrittäjästä ja he tutkivat yritysten johtajien asenteita. Tutkimuksen tuloksena selvisi, että työn ja vapaa-ajan konflikti on voimakkaampi taloudellisesti huonommin menestyvissä sekä pienissä yrityksissä, koska töitä joudutaan tekemään usein myös vapaa-ajalla. Yrityksen menestyksen kannalta työn ja perheen yhteensovittamisella on merkitystä ja siihen liittyvät asiat olivat melko toimivia tutkituissa yrityksissä. Perhe ei siis häirinnyt työtä, mutta yritystoiminnalla oli jonkin verran negatiivisia vaikutuksia perhe-elämään. (Känsälä & Kovalainen 2005, 130–132, 135–139.)

Ulla Hytti (2003, 95, 106) on tutkinut, miten yritysten omistajajohtajat hahmottavat perheen yrittäjätarinoissaan. Miesten yrittäjätarinoissa perhe oli naisten tarinoita näkymättömämpi. Kuitenkin he viittasivat epäsuorasti perheen ja yrityksen yhteensovittamiseen. Hytin mukaan miesperheenelätjänormi on niin vahva, että yritystoiminta on miehillä etusijalla heidän tarinoissaan. Pienyrittäjiä koskevassa tutkimuksessa selvisi, että monelle työ ja perhe ovat kietoutuneet yhteen. Puolisot auttavat ja osallistuvat usein pienten yritysten toimintaan eli tarjoavat joustavaa työvoimaa. Yrittäjät saattavat kokea aikapulaa, mutta ovat kuitenkin tyytyväisiä työn itsenäisyydestä. (Baines & Wheelock 1998, 23, 26–27.) Perhe voi siis olla yrityksen voimavara (Katila 2000, 28).

4.1 Myönteinen vuorovaikutussuhde

Työn ja perheen toisiaan rikastuttava vuorovaikutussuhde tarkoittaa sitä, että työ- ja perheroolit ovat eduksi toisilleen. Se voi tarkoittaa sitä, että työ rikastuttaa perhe-elämää tai perhe työtä eli yhdestä roolista saadut kokemukset parantavat elämänlaatua tai suoriutumista toisessa roolissa. (Voydanoff 2008, 50; Friedman & Greenhaus 2000, 122.) Myönteinen vuorovaikutussuhde voidaan nähdä yksilötasoisina vaikutuksina tai järjestelmätason seurauksina (Carlson & Grzywacz 2008, 62). Positiivista vuorovaikutussuhdetta käsittelevät teoriat pohjautuvat Sieberin (1974) ja Marksien (1977) rooliteorioihin. Sieberin (1974, 569, 573, 576) mukaan moniin rooleihin osallistuminen hyödyttää ihmisiä. Useiden roolien ansiosta voi saavuttaa etuoikeuksia, turvata asemansa jos epäonnistuu jollakin elämäntilanteella, parantaa suoriutumistaan tai oppia uusia asioita. Marksien (1977, 926) teoriassa useisiin rooleihin sitoutuminen pikemmin luo energiaa tai lisää resursseja kuin vähentää niitä.

Työn ja perheen yhteensovittamista helpottavia ja rikastuttavia tekijöitä ovat resurssit, joita ovat tuki, apu, aika, raha, itsetunto sekä tieto. Resurssien lisäksi myönteistä vuorovaikutussuhdetta edistävät osallistuminen työhön ja perhe-elämään sekä emotionaalinen tyytyväisyys kuten positiivisten tunteiden siirtyminen. Esimerkiksi tyytyväisyys työhön lisää tyytyväisyyttä perhe-elämään. Näiden tekijöiden puuttuminen tai negatiivisten tunteiden siirtyminen aiheuttaa konfliktia. (Friedman & Greenhaus 2000, 5, 8, 61.) Työn suuri määrä ei ole välttämättä yhteensovittamisen kannalta ongelma, koska vaikka työtä olisi määrällisesti paljon, joustavuus ja autonomia helpottavat työn ja perheen yhteensovittamista (Jacobs & Gerson 2004, 100).

4.2 Kielteinen vuorovaikutussuhde

Työn ja perheen yhteensovittamista tutkittaessa pääpaino on ollut kielteisen vuorovaikutuksen tutkimuksessa (O'Driscoll, Brough & Kalliath 2008, 137). Tutkimuksissa on laajalti käytetty työn ja perheen konfliktiteoriaa. Se pohjautuu rooliteoriaan (Greenhaus & Beutell 1985, 77). Konfliktiteoriassa tarkastellaan konfliktia, joka syntyy työn ja perheen vaatimusten ristiriidasta ja heikentää elämänlaatua. Työn ja perheen konfliktissa työ aiheuttaa ongelmia perhevelvollisuuksien hoidossa tai perhe hankaloittaa työelämää. (Friedman & Greenhaus 2000, 122; Voydanoff 2008, 50.) Roolikonflikti voi olla epäsymmetrinen tai symmetrinen (Rothbard & Dumas 2008, 75–76). Työn konflikti perheen suuntaan näyttäisi olevan eri tutkimuksissa yleisempi kuin päinvastainen tilanne (Carlson, Kacmar &

Williams 2000, 270). Esimerkiksi työntekijät kokivat työ ja perhe -kyselyssä työn haittaavan perhe-elämää, mutta eivät juuri toisinpäin (Lammi-Taskula & Salmi 2004, 36). Myös kuntien työntekijöistä tehdyn tutkimuksen mukaan työn negatiivinen vaikutus perheeseen on suurempi kuin perheen negatiivinen vaikutus työhön. Vaativa työ, yksinhuoltajuus, hoivavelvoitteet sekä työn epävarmuus saattavat lisätä yhteensovittamisen haasteita. (Forma 2009.)

Konflikti on jaettu kolmeen osatekijään eli aika-, jännite- sekä käyttäytymiskonfliktiin. Aikakonflikti syntyy, kun yhteen rooliin käytetty aika on pois toisesta roolista. Se voi johtua fyysisestä tai psyykkisestä poissaolosta. Jännitekonflikti seuraa, kun yhdessä roolissa koetut stressitekijät vaikuttavat toiseen rooliin. Jännitettä voivat aiheuttaa mm. roolien ristiriidat tai puolison vähäinen tuki. Käyttäytymiskonflikti syntyy, kun toisen roolin edellyttämät odotukset tai käyttäytymisnormit eivät sovi yhteen toisen roolin kanssa. (Greenhaus & Beutell 1985, 78.) Työn ja perheen välisen rajan hallinta esimerkiksi käyttäytymällä roolille sopivalla tavalla vähentää roolikonfliktia (Friedman & Greenhaus 2000, 66–67).

Konflikti voi olla pidempään jatkuva. Pitkittäistutkimuksessa kaksoiselättäjäperheistä ilmeni, että koettu perheen konflikti työhön näkyi myös vuoden päästä korkeana työn ja perheen konfliktina ensimmäisestä kyselystä ja konflikti heikensi hyvinvointia (Kinnunen, Feldt, Mauno & Rantanen 2010). Tutkimuksissa on löydetty konfliktille useita erilaisia aiheuttajia. Lammi-Taskulan ja Minna Salmen (2004, 34–36) mukaan työ vie aikaa perheeltä suomalaisilla työntekijöillä ja aikapulaa kokivat naisia enemmän miehet. Varsinkin lasten ollessa pieniä aikapulan tunne on vahva. Erityisesti miehet kokivat, että puolison kanssa on liian vähän yhteistä aikaa (Suhonen & Salmi 2004, 86). Samasta aineistosta tehdyssä tutkimuksessa selvisi, että työntekijät kokivat jännitekonfliktia eli työstressi ja uupuminen seurasivat kotiin (Lammi-Taskula & Salmi 2004, 36). Myös Minna Ylikännön (2009, 126) mukaan isien kokema aikapula on kasvanut, koska ansiotyö vie aiempaa enemmän aikaa samalla kun isät ovat ottaneet enemmän vastuuta lapsista.

Stewart Friedmanin ja Jeffrey Greenhausin (2000, 6, 138) mukaan aikapulaa suurempi konfliktin aiheuttaja on psykologinen konflikti ja vaikeus mukauttaa käytöstä työn ja perheen välillä. Esimerkiksi työ- tai perhehuolet ja niiden jatkuva ajatteleva haittaavat toimintaa. Heidän mukaansa suuri osallistumisen aste työhön vähentää osallistumista perhe-elämään ja päinvastoin. Jos yrittää osallistua laajalti sekä työhön että perheeseen, voi seurata konfliktia ja stressiä. Kuitenkin on mahdollista

menestyä työssä ja elää tyydyttävää perhe-elämää, mutta se vaatii tasapainoista osallistumista molemmille alueille (Friedman & Greenhaus 2000, 4). Friedmanin ja Greenhausin (2000, 93–94, 98) mukaan puolison tuki ehkäisee stressiä, vähentää työn ja perheen konfliktia ennaltaehkäisevästi sekä voi lisätä hyvinvointia. Kuitenkin työn ja perheen konfliktin ollessa suuri, puolison tuki saattaa heikentää hyvinvointia esimerkiksi syllisyyden tunteen vuoksi.

Työn kontrollimahdollisuuden, joustavuuden ja autonomian on nähty olevan konfliktia vähentäviä tekijöitä (Friedman & Greenhaus 2000, 6; Clark 2001, 348, 362). Ruotsalaisessa tutkimuksessa ilmeni, että korkeat työn vaatimukset lisäävät työn ja perheen konfliktia kun taas työntekijän kontrollimahdollisuus omaan työhön vähentää konfliktia. Kuitenkaan stressaavien vaatimusten liittyessä vahvasti työn ja perheen konfliktiin, kontrollimahdollisuus ei juuri tilannetta paranna. Tulokset ovat samansuuntaisia miesten ja naisten välillä, mutta jotta kontrollimahdollisuus vähentäisi naisilla konfliktia, kontrollimahdollisuuden tulee olla hyvin suuri. (Grönlund 2007, 490.) Britannian naistyöntekijöistä tehdyn tutkimuksen mukaan työntekijän kontrollimahdollisuus omaan työhön vähentää suuren työtuntimäärän merkitystä työn ja perheen konfliktissa (Hughes & Parkes 2007).

Roolien ylikuormitusteoria on samantapainen työn ja perheen konfliktiteorian kanssa. Se tarkoittaa sitä, että on liikaa tekemistä ja liian vähän aikaa ja energiaa selvitä siitä. Ylikuormitus johtaa kiireeseen, oman ajan puutteeseen sekä fyysiseen ja psyykkiseen väsymiseen. (Duxbury, Lyons & Higgins 2008, 125, 129.) Työn ja perheen negatiiviseen vuorovaikutussuhteeseen pohjautuvat teoriat ovat hyödyllisiä yhteensovittamista tutkittaessa mutta antavat helposti aiheesta liian yksipuolisen kuvan. Siksi tarkastelen myös positiivista vuorovaikutusta sekä työn ja perheen tasapainoa.

4.3 Työn ja perheen tasapaino

Työn ja perheen tasapaino tarkoittaa perheen ja työn toimivuutta ja tyytyväisyyttä elämään (Clark 2000, 751). Toisen määritelmän mukaan työn ja perheen tasapaino tarkoittaa työn ja perheen resursien riittävyttä kohtaamaan niiden vaatimukset, jotta molemmille alueille osallistuminen olisi tehokasta. Sen ääripäät ovat tasapaino ja epätasapaino työn ja perheen välillä. Tasapainoa voidaan parantaa vähentämällä jonkin elämän alueen vaatimuksia tai lisäämällä resursseja esimerkiksi hoivapalvelujen käytön tai työn joustavuuden lisäämisen avulla. (Voydanoff 2008, 48–49.) Tasapainolle läheinen käsite on työn ja perheen sopivuus (fit). Se tarkoittaa kykyä ja resursseja vastata ympäristön

vaatimuksiin. Sopivuus on roolien välistä yhteensopivuutta. Jos tarpeet ja vaatimukset ylittävät kyvyt vastata niihin, seuraa jännitettä. (Voydanoff 2008, 46–47.) Työn ja elämän tasapainon käsitettä voi kritisoida, koska se viittaa näiden alueiden vastakkaisuuteen. Todellisuudessa eri osa-alueet voivat hyödyttää toisiaan. (Gambles, Lewis & Rapoport 2006, 35.)

Richenda Gambles, Suzan Lewis ja Rhona Rapoport (2006, 37–38, 66) ovat puhuneet ansiotyön ja muun elämän harmonisaatiosta. Heidän mukaansa harmonisaatio tukee yksilöllistä ja sosiaalista hyvinvointia. Ansiotyön suurella osuudella elämästä voi olla vaikutuksia niin yksilöiden kuin perheiden hyvinvointiin, koska ihmissuhteille jää niukasti aikaa. Myös työ saattaa kärsiä muun elämän niukkuudesta. Työn ja perheen yhteensovittamisen jännitettä voi lisätä se, että vanhempien odotetaan osallistuvan aiempaa enemmän lastensa elämään samalla kun ansiotyö vie suuren osan elämästä (Gambles ym. 2006, 67; Jacobs & Gerson 2004, 80).

Työn ja perheen tasapaino on osittain sukupuolittunut asia. Se voi johtua siitä, että sosiaaliset järjestelmät (työpaikat, perheet, yhteisöt) ylläpitävät sääntöjä, kulttuureja ja oletuksia siitä, miten sekä palkattomat että palkalliset työt voidaan tehokkaimmin toteuttaa. Esimerkiksi naiset nähdään kulttuurisesti hoivaajina ja perinteisistä sukupuolirooleista on vaikeaa luopua. Oletusten muuttaminen vaatii käytäntöjen, rakenteiden ja kulttuurien muuttumista ja työn ja yhteensovittamisen ratkaisujen tulee tapahtua useilla tasoilla eli sosiaalipolitiikassa, työpaikoilla, perheissä sekä yksilötasolla. (Gambles ym. 2006, 39, 65, 77, 96–98.)

Läikyntäteorian (spillover) mukaan tunteet, taidot, arvot tai käyttäytyminen yhdellä elämänalueella saattavat siirtyä toiselle elämänalueelle (Rothbard & Dumas 2008, 73; Edwards & Rothbard 2000, 185–187). Läikyntä voi olla joko positiivista tai negatiivista (Friedman & Greenhaus 2000, 137), minkä vuoksi tarkastelen teoriaa tässä kappaleessa. Tutkimuksen mukaan miehet kokevat työn läikyvän perheisiin erityisesti jos heillä on alaikäisiä lapsia, he työskentelevät paljon ja ovat paineiden alla. Työtyytyväisyys, kontrollimahdollisuus aikatauluihin ja esimiesten tuki vähentävät työn ja perheen konfliktia. (Jacobs & Gerson 2004, 95.) Läikyntää on myös tutkittu yksilönäkökulman lisäksi monien toimijoiden näkökulmasta (crossover) eli on tutkittu esimerkiksi stressin vaikutusta toiseen puolisoon (Westman 2008, 163). Kompensaatioteoria lähtee siitä oletuksesta, että ihmiset, jotka eivät ole tyytyväisiä työhönsä tai perhe-elämäänsä, yrittävät kompensoida tyytymättömyyttään toisella elämän alueella (Edwards & Rothbard 2000, 187).

Segmentaatioteorioissa työ ja perhe on nähty alueina, joihin kuuluvat rajat (Rothbard & Dumas 2008, 81). Segmentaatio viittaa erillisiin alueisiin, esimerkiksi naisten yksityiseen ja miesten julkiseen piiriin sekä työn ja perheen erillisyyteen. Tätä jakoa on aiemmin pidetty luonnollisena. (Andrews & Bailyn 1993, 262–263.) Segmentaatioissa työ ja perhe ovat selkeästi erillään, kun taas integraatioon liittyy suuri rajojen läpäisevyys ja joustavuus (Clark 2000, 755). Integraatio ja segmentaatio voidaan nähdä saman jatkumon ääripäinä, joiden välille ihmisten käsitykset usein sijoittuvat (Nippert-Eng 1996, 5–6).

Amy Andrews ja Lotte Bailynin tutkimuksen mukaan monet miehet kategorisoivat maailman niin, että työ ja perhe ovat erillisiä alueita. Tämä johtuu kulttuurisista käsityksistä ja malli ohjaa miesten valintoja ja vaihtoehtoja. Ne miehet, jotka pyrkivät mukauttamaan työuraansa perheen tarpeisiin, näkivät tilanteessa ongelmia ja heidän oli hankalampi hallita tilannetta kuin samassa tilanteessa olevien naisten. Naiset kokivat työn ja perheen synergisemmin kuin miehet. Kaksoiselättäjäperheessä elävät miesyrittäjät kärsivät naisia enemmän työ-perhekonfliktista ja olivat stressaantuneita. Naiset vastaavassa tilanteessa olivat tyytyväisempiä ja mukauttivat työtään perheen tarpeisiin. Naisilla on tutkimuksen mukaan integroidumpi näkökulma ja positiivisempi vuorovaikutussuhde työn ja perheen välillä kuin miehillä. (Andrews & Bailyn 1993, 264, 267, 269, 271.) Toisaalta kaikki miehet eivät näe työtä ja perhettä vastakohtina, vaan osina kokonaisuudesta, joka pyritään sovittamaan yhteen, vaikka työ olisikin keskeinen ja tärkeä osa elämää (Jokiranta 2005, 183–184).

Rajojen ylittämisteoriat käsittelevät sitä, kuinka ihmiset vaikuttavat työn ja perheen väliseen rajaan tai hallitsevat sitä (Rothbard & Dumas 2008, 81). Esittelen laajemmin Sue Campbell Clarkin (2000) teorian. Clark on kehittänyt työ-perherajateorian hahmottamaan työn ja perheen yhteensovittamisen käytäntöjä. Hänen mukaansa työn ja perheen yhteyksiä on usein tutkittu tunteiden siirtymisinä näiden tilojen välillä. Rajateoria käsittelee kuitenkin sitä, kuinka ihmiset toimivat työn ja perheen alueilla saavuttaakseen tasapainon niiden välillä. Nämä alueet ovat erillisiä ja vaikuttavat toisiinsa. Työalueella ja perhealueella on erilaiset käyttäytymismuodot, kieli ja säännöt. Joillekin työn ja perheen välinen raja on jyrkempi kuin toisille, mutta se ei välttämättä ole työn ja perheen yhteensovittamisen kannalta kielteinen asia. Rajojen läpäisevyys tarkoittaa tilallisten, ajallisten tai psykologisten rajojen läpäisevyyttä eli esimerkiksi perheasioiden hoitamista töissä. Rajojen joustavuus viittaa siihen, kuinka paljon raja voi laajeta, esimerkiksi joustaviin työaikoihin tai työn ajattelemiseen kotona tai päinvastoin. Läpäisevyyden ja joustavuuden ollessa suuria työn ja perheen rajat sekoittuvat. Työn ja per-

heen välinen raja voi olla läpäisevämpi ja joustavampi toiseen alueeseen päin kuin toiseen eli esimerkiksi työaika voi olla joustava kun taas päivähoitoajat eivät.

Ideana teoriassa on, että ihmiset siirtyvät arjessaan jatkuvasti työn ja perheen välillä mukautuen niiden tarpeisiin ja muokaten niiden sisältöä ja rajoja esimerkiksi neuvotellen. Työn ja perheen tasapainoa edistävät neuvottelu ja vuorovaikutus rajojen ylläpitäjien kanssa sekä osallistuminen, vaikutusvalta ja identifioituminen molempiin alueisiin. Rajoja ylläpitävät esimerkiksi puoliset ja esimiehet. Clarkin mukaan organisaatiot voivat helpottaa tasapainoa työn ja perheen välillä muuttamalla rajojaan, esimerkiksi työaikajoustoilla, mutta kulttuurin ja arvojen muutos on hankalampaa. Kulttuuri vaikuttaa siihen, onko integraatio tai segmentaatio hyödyllistä tasapainolle. Heikot rajat edistävät tasapainoa, kun työ ja perhe ovat yhtenevät esimerkiksi arvoiltaan ja tarkoitukseltaan. Kun työ- ja perhekulttuurit eroavat, rajojen tulisi olla vahvoja tasapainon saavuttamiseksi. (Clark 2000.) Työ-perherajateoriaa tutkimuksessaan käyttäneiden Fiona Donaldin ja James Liningtonin (2008, 659, 668–669) mukaan miesjohtajat, jotka osallistuivat sekä työhön että perhe-elämään, kokivat vähemmän työn ja perheen konfliktia kuin vain työhön keskittyvät. Kotitöihin osallistuvat miehet pystyivät kohtaamaan roolikonfliktit paremmin, koska heillä on kontrolli- ja vaikutusmahdollisuuksia myös perheessä. Toisen tutkimuksen mukaan tutkituille miehille työn ja perheen tasapaino tarkoitti yrityksiä huomioida perhe työn ollessa kuitenkin etusijalla toimeentulon vuoksi. Isät kokivat tasapainon siis neuvotteluprosessina eri elämänalueiden välillä. (Duckworth & Buzzanell 2009, 562–563.)

Työ-perherajateoria on kiinnostava oman tutkimusasetelmani kannalta. Kokevatko perinteiset isät enemmän työn ja perheen konfliktia, koska osallistuminen perhe-elämään on vähäisempää tai onko työhön ja perhe-elämään tasaisemmin osallistuvilla isännillä parempi työn ja perheen tasapaino? Rajateoria on vastakkaista ajattelulle, jonka mukaan useisiin rooleihin ja elämänalueisiin osallistuminen lisää automaattisesti konfliktia. Lisäksi on mielenkiintoista tarkastella, millaisena isännät kokevat työn ja perheen välisen rajan ja miten raja muotoutuu heidän mielestään.

4.4 Työ ja perhe kotiympäristössä

Tässä kappaleessa käsittelen sitä, millaisia hyötyjä ja haittoja liittyy siihen, että työpaikkana on koti. On huomioitava, että maatilat poikkeavat osin muista kotona työtä tekevästä, koska esimies puuttuu ja työalue sijoittuu pääosin kodin läheisyyteen: navettaan ja pelloille. Kuitenkin maanviljelijät teke-

vät myös tilanpitoon liittyviä paperitöitä kotona ja voivat poiketa ulkotöistä sisätiloihin työtehtävien ohessa.

Maatalousperheissä työn ja perheen väliset rajat ovat häilyvämpiä kuin palkansaajilla, koska työ tapahtuu pääsääntöisesti kotipiirissä. Sirenin (2002, 266) mukaan maanviljelijämiehet kokevat maatalan kokonaisvaltaisena yksityiselämän ja työn yhteenliittymänä ja elämäntapana, se ei ole pelkästään yritys. Siihen, että työ ja perhe ovat kotona, liittyy myönteisiä sekä kielteisiä puolia. Sullivan (2000) on tarkastellut kotona ansiotyötä tekevien tilan käyttöä. Työn ja perheen rajat näyttäytyivät erilaisilta eri vastaajilla. Valtaosa tutkituista erotti työtilan muusta kodista ja koki sen hyödylliseksi työn tekemisen ja koko perheen kannalta. Kodin käyttäminen ansiotyöhön saattoi kuitenkin aiheuttaa perheissä konfliktia tilan puutteen tai perheen häiritsevyyden takia. Osa koki kodin hyväksi työskentelypaikaksi, koska se mahdollistaa läsnäolon perheessä, vaikka työtehtävien takia perheen kanssa ei kommunikoidaisikaan. (Sullivan 2000, 192, 196, 200–201.)

Sukupuolten välillä on eroja siinä, millaisena sen edut käsitetään. Esimerkiksi Salmen (1997, 106–107) mukaan naiset näkivät kotona tehtävän työn etuina miehiä enemmän mahdollisuuden lasten hoitamiseen. Molemmat sukupuolet pitivät kotona työskentelyn haittana työn ja vapaa-ajan sekoittumista. Tutkimuksessa kotona työskentelevistä ansiotyöntekijäisistä isät kokivat kotona työskentelyn työn ja perheen yhteensovittamisen kannalta hyvänä, koska se mahdollisti työmatkojen vähentämisen ja tarjosi siten enemmän aikaa perheelle. Se myös antoi paremmat puitteet vuorovaikutukselle ja hoivalle. Vaikka työn takia isät eivät pystyneet jatkuvaan vuorovaikutukseen lasten kanssa, he olivat kuitenkin läsnä lastensa arjessa, mikä nähtiin myönteisenä asiana. (Halford 2006, 390–392.)

Miesten näkemyksiä, tunteita ja identiteettejä työn ja perheen yhteensovittamisessa käsittelevä tutkimus koskettaa miesten kotona tekemää etättyötä. Tutkimuksen mukaan etättyötä tekevät miehet jakautuivat kolmeen ryhmään: ammattiin tai vanhemmuuteen keskittyviin sekä miehiin, jotka halusivat yhdistää nämä roolit. Miesten kokemat tunteet olivat sekä positiivisia että negatiivisia, ja koettujen identiteettien välillä saattoi esiintyä ristiriitoja. Tutkijoiden mukaan etättyö mahdollistaa miehille pääsyn perinteisesti naisiin liitetuille tunteiden ja käytäntöjen alueille. (Marsh & Musson 2008, 31, 39–43, 46.)

4.5 Kotitöiden jakautuminen

Monet kotityöt ovat välttämättömiä perheen arjen toiminnan kannalta. Osa kotitöistä on sukupuolitunut perinteiseksi naisten töiksi tai miesten töiksi. Esimerkiksi korjaus- ja huoltotyöt ovat leimaantuneet miesten töiksi ja vaatehuolto sekä aterioiden valmistus naisten töiksi. Osa töistä ei ole vahvasti jakautunut sukupuolen mukaan, kuten ostosten teko. (Miettinen 2008, 91, 137.) Miettinen (2008, 137) on käyttänyt kotitöiden rajauksena määritelmää kotitöistä sellaisina askareina, jotka aikaansaa- vat tuotteita tai palveluja, joita perhe voisi hankkia myös kotitalouden ulkopuolelta. Käytän samaa määritelmää, mutta käsittelen lastenhoidon erikseen. Kotitöiksi määrittyvät siis esimerkiksi aterian valmistus, pyykinpesu, ostokset, remontointi ja pihan hoito.

Maanviljelijät muodostavat eräänlaisen ääripään kotitöissä. Maanviljelijänaiset käyttävät kotitöihin eniten aikaa verrattuna muihin sosioekonomisiin ryhmiin ja maanviljelijämiehet vähiten. Kotitöiden vähäiseen tekemiseen miehillä saattaa vaikuttaa se, että maanviljelijöiden ja yrittäjien viikoittainen ansiotyöaika on pidempi kuin muilla ryhmillä huolimatta siitä, että suuri osa heistä kokee pystyvänsä joustamaan työajassaan. (Miettinen 2008, 40, 76, 79–80.) Jokirannan (2005, 178) tutkimat maaseudun miehet toisaalta kertoivat työnjaon kotitöissä tasavertaistuneen erotuksena omien vanhempien käytännöistä.

Kotitöiden tekemisessä asenteet vaikuttavat kotitöiden jakautumiseen. Suuri osa suomalaisista on valmiita asennetasolla jakamaan kotitöitä tasaisemmin. Tasaisempaa kotitöiden jakautumista kannattavat miehet myös käyttävät enemmän aikaa varsinkin perinteisesti naisten töinä pidettyihin kotitöihin verrattuna muihin miehiin. Toisaalta molemmat sukupuolet pitävät joitain kotitöitä paremmin naiselle ja joitain miehelle sopivina. Toinen tämän tutkimuksen kannalta oleellinen kotitöiden jakautumiseen vaikuttava asia on perhevapaiden käyttö. Perhevapaat mahdollistavat ajankäytön kotona tehtäviin töihin lastenhoidon lisäksi. Perhevapaiden käyttö lisääkin kotitöihin käytettyä aikaa naisilla. Työnjako saattaa myös muuttua pysyväksi perhevapaan jälkeen, vaikka molemmat puoliset kävisivät töissä. (Miettinen 2008, 84–86, 118, 121.) Pidempien perhevapaiden käyttäjä on usein nainen (Lammi-Taskula, 2007, 69), joten tämä heijastuu myös kotitöiden jakautumiseen.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Työn ja perheen yhteensovittamista on aiemmin tutkittu sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti. Teen tutkielman aineistolähtöisesti kvalitatiivisella otteella, koska sen avulla voi saada syvemmän kuvan haastateltavien kokemuksista kuin kvantitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Koska tutkimusaihetta on tutkittu vähän, saattaa kvalitatiivisella menetelmällä nousta esiin sellaisia asioita, joita en kvantitatiivisesti olisi ymmärtänyt tutkia. Toisaalta, valitsemalla kvalitatiivisen metodin, tulokset eivät ole yleistettävissä samalla tavalla kuin kvantitatiivisella tutkimuksella. Suunnittelin syksyllä 2009 käyttäväni aineistona Maan sydämeltä -aineistokokoelmaa, jossa on maanviljelijöiden kirjoituksia eri aihepiireistä. Kokoelma on kuitenkin jo melko vanha eli vuodelta 1996, enkä usko, että olisin sen avulla saanut riittävän kattavaa tietoa aiheeni kannalta. Toinen vaihtoehto olisi ollut käyttää kvantitatiivista Elämäntietä-aineistoa, mutta en pysty sen avulla vastaamaan itseäni kiinnostaviin tutkimuskysymyksiin.

5.1 Tutkimusongelmat

Tarkoitukseni on saada selville, millaisia ratkaisuja maataloilla on tehty työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyen ja millaisia kokemuksia isännillä on siitä. Tämän selvittäminen on mielenkiintoista, koska maatilat poikkeavat sekä lasten kasvatusympäristönä että työpaikkana esimerkiksi palkkatyöntekijöiden tilanteesta. Yhteensovittamista selvitän kysymällä esimerkiksi ajankäytöstä, ongelmista ja ratkaisuista. Työn ja perheen yhteensovittaminen on tämän tutkimuksen päähuomion kohteena. Toisena tavoitteenani on saada selville, millaista isyys on maataloilla ja selvittää aihetta isyysmallien kautta. Selvitän, millaisena isännät kokevat isyyden ja miten lastenhoito järjestyy heidän perheissään.

1. Millaisia kokemuksia isännillä on työn ja perheen yhteensovittamisesta maataloilla?
2. Miten isyyttä toteutetaan maataloilla?

5.2 Aineiston keruu

Tutkimukseen osallistui kahdeksan maatalon isäntää, joilla on perhe ja lapsia. Koska pyrin saamaan mahdollisimman monipuolisen näkemyksen tutkimusaiheesta, tutkittavien ja heidän lastensa iät, tila-

tyypit ja elämäntilanteet saivat olla erilaisia. Tutkittavien kuulumisella eri sukupolviin voi hahmottaa mahdollista isyyden ja käytäntöjen muutosta. Katson aineistoni olevan riittävän kokoinen tutkielmaan osallistujien moninaisuuden vuoksi, mutta suuremmalla aineistolla olisi voinut saada selville uusia näkökulmia. Olen saanut haastateltavia sekä MTK:n kautta että kontaktien avulla.

Keräsin aineiston teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelu on tiedonkeräysmuoto, jossa aihepiirit eli teemat on etukäteen mietitty valmiiksi. Kysymykset eivät kuitenkaan ole tarkasti etukäteen määritettyjä eikä niitä esitetä välttämättä samassa järjestyksessä tutkittaville. (Eskola & Vastamäki 2007, 27–28; Kvale 1996, 129.) Teemahaastattelurunko (LIITE 1.) on pelkistetty luettelo, joka ohjaa haastattelutilannetta. Keskustelussa myös tutkittava tarkentaa aihepiirejä ja tema-alueiden tulisi olla riittävän väljiä, jotta tutkittavan todellisuuden moninaisuus tulisi esiin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 66–67.) Brymanin (2008, 438) mukaan haastattelun tulee olla joustava ja keskittyä siihen, miten haastateltava ymmärtää asiat ja mitä hän pitää tärkeänä. Kysymysten tulisi edistää positiivista vuorovaikutusta ja motivoida haastateltavia kertomaan kokemuksistaan. Lyhyet ja yksinkertaiset kysymykset ovat haastattelutilanteissa toimivimpia. (Kvale 1996, 130, 132.) Teemahaastattelun ongelmaksi voi kuitenkin muodostua Uwe Flickin (2002, 92) mukaan yritys pysyä avoimena haastateltavan yksilöllisille tavoille kertoa asioista ja samalla pysyä teemahaastattelurungon puitteissa. Ajoin haastateltaville lopuksi mahdollisuuden kertoa vapaasti aiheesta, koska en välttämättä ole osannut kysyä kaikkea oleellista. Pyrin myös olemaan johdattelematta haastateltavia liikaa, koska halusin saada selville, mitä isännät aidosti ajattelevat.

Valitsin aineiston keruumenetelmäksi teemahaastattelun, koska se sekä mahdollistaa samojen teemojen käsittelemisen eri haastatteluissa että antaa tilaa haastattelutilanteiden erilaisuudelle. Fenomenologisen menetelmän kannalta syvähaastattelu olisi parempi ratkaisu, mutta vaarana oli, että haastatteluista olisi tullut todennäköisesti hyvin lyhyitä. Teemat teemahaastattelurunkoon valitsin tutkimusongelmien ja teoritiedon perusteella. Käytin myös apuna kandidaatin tutkielmani tuloksia, joiden mukaan esimerkiksi sosiaalinen verkosto ja lasten turvallisuus ovat asioita, jotka vaikuttavat työn ja perheen yhteensovittamiseen maataloilla. Muokkasin ensimmäisen haastattelun jälkeen teemahaastattelurunkoa hieman. Aineiston kerääminen haastatteleamalla suullisesti sopi mielestäni tutkimukseen esimerkiksi sähköpostihaastatteluja paremmin, koska haastattelutilanteessa voi tarkentaa kysymyksiä ja tilanne on vuorovaikutteisempi. Haastattelujen jälkeen litteroin ne tekstimuotoon sanatarkasti.

Eettiset kysymykset liittyvät koko tutkimusprosessiin, esimerkiksi aineistonkeruuseen, analysointiin ja raportointiin. Tutkimus ei saa tuottaa tutkittaville haittaa ja tutkijan tulee kunnioittaa tutkittavien arvoja ja yksityisyyttä. (Daly 2007, 244, 247.) Eettisiä kysymyksiä huomioin salaamalla tutkittavien henkilöllisyyden. Olen muuttanut haastateltavien tunnistetiedot, jotta tutkittavia ei voi tunnistaa. Joudun kuitenkin antamaan jonkin verran yksityiskohtaisia tietoja haastateltavista, koska esimerkiksi tilatyyppejä vaikuttavaa tuloksiin. Pyysin jokaista haastateltavaa allekirjoittamaan tutkimusluvan, jossa annetaan lupa käyttää tietoja tieteellisiin tutkimuksiin. Kerroin heille myös mahdollisuudesta perua osallistumisensa haastattelun jälkeen. Poistin äänitteen nauhurista litteroituani sen sanatarkasti. Kerroin lyhyesti ja yleisesti ennen haastatteluja siitä, mitä olen tutkimassa, koska haastateltavilla on oikeus tietää, millaiseen tutkimukseen he osallistuvat (Vehviläinen-Julkunen 2006, 29). Olen myös näyttänyt teemahaastattelurungon tutkittaville. En ole halunnut loukata tai aiheuttaa haastateltaville hankalia tilanteita, joten esimerkiksi tuntemaani henkilöä haastateltaessa jätin joitain kysymyksiä pois. Jätin kysymättä jatkajuudesta eräältä tutkittavalta, koska haastattelutilanteessa oli mukana hänen lapsensa.

5.3 Fenomenologinen metodi ja aineiston analyysi

Sijoitan tutkimuksen fenomenologiseen filosofiaan pohjautuvaan fenomenologiseen menetelmään. Fenomenologinen metodi sopii hyvin sellaisiin aihepiireihin, joita on tutkittu vain vähän. Sen tavoitteena on kuvata ihmisten kokemuksia eli tutkia miten ihminen kokee ilmiön (Åstedt-Kurki & Nieminen 2006, 152–154) ja mitä elämäntilanne ihmiselle tarkoittaa. (Perttula 2005, 149.) Tässä tutkimuksessa minua kiinnostavat samantapaisissa elämäntilanteissa olevien sekä aiheesta tietävien ja tuntevien henkilöiden kokemukset. Elämäntilanteet ovat jokaiselle yksilöllisiä. Fenomenologista menetelmää käyttämällä halutaan saada selville tutkittavien ilmiölle antamia merkityksiä. Kokemusta voi kutsua merkityssuhteeksi, johon sisältyy sekä tajuava ja toimiva yksilö että toiminnan kohde. (Perttula 2005, 116–117, 138.)

Yksilön tietoisuus ei ole kuitenkaan täysin yksityistä, vaan osa jaettua sosiaalista todellisuutta ja merkityksiä. Vaikka toimintaa ohjaa sosiaalinen todellisuus, myös yksilö muuttaa sitä oman toimintansa kautta. (Daly 2007, 96.) Jaettu sosiaalinen todellisuus näkyy tässä tutkimuksessa tietyn ammattiryhmän ja isyyden kautta. Fenomenologisen tutkimustilanteen tulisi olla mahdollisimman neutraali. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tutkija pyrkii olemaan toisen kokemuksista kiinnostunut ja

läsnä oleva mahdollisimman neutraalisti ja passiivisestikin. Tutkija voi johdatella haastateltavaa kiinnostuksen kohteina oleviin kokemuksiin, mutta toista ei saa pakottaa keskustelemaan niistä. (Perttula 2005, 141.)

Jotta tutkittavien kokemukset saataisiin aidosti esiin, tutkijan tulee tulla tietoiseksi omista tutkittavaan ilmiöön liittyvistä ajattelutavoistaan ja siirtää ne syrjään tutkimuksen ajaksi. Tämä on fenomenologisen reduktion ensimmäinen vaihe, jota kutsutaan sulkeistamiseksi. (Husserl 1995, 100–101; Lehtomaa 2005, 164–165.) Sulkeistaminen jatkuu koko tutkimusprosessin ajan kriittisenä suhtautumisena omaan ajatteluun (Lehtomaa 2005, 166). Omat ajattelutapani isyydestä ja työn ja perheen yhteensovittamisesta liittyvät teoriakirjallisuuteen sekä omaan lapsuuteeni maatilalla. Näihin pohjautuva ennakkoasenteeni on, että äidit ovat pitkälti vastuussa lastenhoidosta ja isyys on lähinnä ns. perinteistä isyyttä. Toinen ennakkoasenteeni on, että työn ja perheen yhteensovittaminen on erityisesti kotieläintiloilla haastavaa eläinten hoidon vuoksi. Nämä voivat olla vääriä näkemyksiä. Olen pyrkinyt näistä ennakkoasenteista eroon, kun keräsin aineistoa ja tulkitsin sitä, jotta voin hahmottaa ilmiön oikean olemuksen. Esimerkiksi aineistoa analysoidessani en lukenut teoriakirjallisuutta. Sulkeistaminen ja mahdollisimman suuren aineistolähtöisyyden tavoittelu ovat tärkeimpiä syitä metodivalinnalleni, vaikka ne tuottavatkin ongelmia.

Teemahaastattelu, jota olen tiedonkeruumenetelmänä käyttänyt, voi fenomenologisena tiedonkeruumenetelmänä olla huono, koska teemat saattavat ohjata tutkittavien vastauksia. Omat kokemukset ilmiöstä eivät siten välttämättä pääse esiin. Tutkittavien ohjailua tulisi siksi välttää. (Åstedt-Kurki & Nieminen 2006, 156.) Yritin huomioida tämän haastatteluissa, mutta oma kokemattomuuteni haastattelijana on saattanut johtaa liian tiukasti teemoissa pysymiseen. Toinen fenomenologisen menetelmän kannalta huono asia on, että kahdella haastateltavista on kulunut jo aikaa siitä, kun lapset olivat pieniä. Ideaalitalanne olisi sellainen, jossa tutkitaan sisällöllisesti rajattua nykyhetkeä (Perttula 2005, 152). Kuitenkin mielestäni vain nykyhetkessä pysyttelevä rajaus liika tutkimustani.

Käytän analysoinnissa löyhästi apuna Amadeo Giorgin fenomenologista metodologiaa. Olen myös tutustunut ja saanut apua analyysini tekoon sisältöalueiden muodostamisessa Juha Perttulan (1996) Giorgin analyysimenetelmän laajennuksesta. Sekä Giorgi että Perttula ovat rakentaneet metodologiaa psykologian tieteenalassa, mutta Perttulan mukaan sitä voi soveltaa myös muihin tieteisiin (Perttula 2005, 116). Fenomenologisessa analyysissä ensimmäinen askel on lukea litteroinnit ja hahmottaa siten tut-

kittavien kokemuksia (Giorgi 1988, 10; Daly 2007, 219). Toissijaisten ja satunnaisten merkitysten erottelu olennaisista muodostaa fenomenologisen reduktion toisen vaiheen eli toimitaan tutkimuskysymysten ohjaamina (Lehtomaa 2005, 165; Daly 2007, 220). Aineistosta etsitään sen jälkeen tutkimuskysymysten ohjaamina tutkittavien kokemuksista nousevia merkityksellisiä teemoja (Daly 2007, 220). Merkitysyksiköt ilmaisevat tutkittavan ilmiön kannalta jotain olennaista. Kolmannessa vaiheessa yksilöiden käyttämät ilmaukset käännetään tutkijan kielelle. Pyrkimyksenä on löytää merkitysyksikön keskeinen sisältö. Tämä tapahtuu reflektion ja mielikuvatasolla tapahtuvan muuntelun avulla. Neljännessä vaiheessa merkitysyksiköistä muodostetaan yleinen merkitysverkosto, joka kuvaa tutkittavien kokemuksia. Kaikki merkitysyksiköt tulee huomioida tässä vaiheessa. (Giorgi 1988, 11, 17, 19.) Analyysillä pyritään tavoittamaan ilmiön olennainen ydin (Daly 2007, 220), jossa olennaista on selvittää merkityskokonaisuuksien välisiä suhteita (Laine 2001, 41). Ilmiön olennaisuuden näkemisessä auttaa tutkittavien yksilöiden variaatio (Giorgi 1988, 19).

Fenomenologisen metodin käytössä voi käyttää harkintaa ja soveltaa sitä omaan tutkimukseen sopivaksi (Åstedt-Kurki & Nieminen 2006, 158; Laine 2001, 31). Mielestäni omaan analyysiini sopii teemoittelu sisältöalueiden mukaan yleisen merkitysverkoston luomisessa. Olen rakentanut yksilökohtaiset merkitysverkostot ennen yleisen merkitysverkoston luomista. Luin ensin haastattelut huolella läpi useaan kertaan. Hahmotin sen jälkeen tutkimuskysymysten ohjaamana merkitysyksiköitä ja pyrin kirjoittamaan ne tiivistetyiksi isäntien omiksi kertomuksiksi mukaillen mahdollisimman paljon heidän omaa kieltään. Tämä on tärkeää, jotta tutkija ei toisi kuvaukseen omia näkemyksiään (Laine 2001, 38). Kolmannessa vaiheessa yksilökohtaisten verkostojen rakentamisessa tieteenalan mukaisiksi käännetty merkitysyksiköt on liitetty toistensa yhteyteen. Tein näiden pohjalta merkityssuhdeehdotelmat yleisen merkitysverkoston rakentamiseksi. Palasin analyysiä tehdessä useaan otteeseen alkuperäiseen aineistoon, jotta merkitysyksiköt kuvaisivat sitä, mitä haastateltavat ovat tarkoittaneet.

En kuvaa yleistä merkitysverkostoa Giorgin tapaan, vaan teemoittelen ja puran teemoja auki tuulosiossa. Mielestäni se sopii tähän tutkimukseen paremmin, koska siten saa paremman kuvan eri sisältöalueista. Jaottelulla pystyy lisäksi paremmin vertailemaan esimerkiksi eri tilatyyppeiden eroavaisuuksia työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvissä kysymyksissä. Giorgin mukaisesti olen kuitenkin pyrkinyt huomioimaan kaikki merkitysyksiköt yleistä merkitysverkostoa luodessani. Tuulosiossa vertaan saamiani tuloksia aiempaan teoreettiseen tutkimukseen.

Fenomenologinen analyysi ei siis tähtää vain tutkimukseen osallistuneiden referointiin, vaan tarkoituksena on saada selville merkityskokonaisuuksia. Tutkimusprosessin edetessä on järkevää kirjata ylös työn vaiheet ja pyrkiä tietoiseen ja kriittiseen päätöksentekoon. Avoimuus ja ratkaisujen perustelevuus on tärkeää, joten tutkimuksessa kannattaa esittää näytteitä haastatteluista sekä tutkimuksen analyysivaiheista. (Åstedt-Kurki & Nieminen 2006, 159.) Osassa fenomenologisista tutkimuksista myös yksilökohtaiset merkitysverkostot on esitelty osana tuloksia. Mielestäni se ei ole tarpeen tämän tutkimuksen kohdalla, koska tutkielmasta tulisi melko laaja ja yleisen merkitysverkoston esittely riittää kuvaamaan haastattelemani isäntien kokemuksia aiheesta ja tuo esiin myös eroavaisuuksia. En voi sanoa tutkimustani puhtaan fenomenologiseksi, mutta olen pyrkinyt fenomenologiseen asenteeseen tutkimusprosessin aikana ja analyysiä tehdessäni.

5.4 Esimerkki analyysista

Esittelen seuraavaksi, miten olen tehnyt analyysia ennen yleisen merkitysverkoston rakentamista. Olen jättänyt esimerkistä pois tiivistetyn kertomuksen, joka mukailee haastateltavan omaa kieltä. Käänsin isännän oman kertomuksen yleisemmälle tieteenalan kielelle ja jaottelin sen kahteen laajaan teemaan eli lastenhoitoon ja kasvatukseen sekä työn ja perheen yhteensovittamiseen. Näiden pohjalta tein merkityssuhde-ehdotelmat yleisen merkitysverkoston rakentamiseksi. Esimerkkinä H4.

Tieteenalan kielelle kääntäminen ja merkityssuhde-ehdotelmat

LASTENHOITO JA KASVATUS

Hän kokee olevansa isänä ehkä samanlainen kuin oma isä aikanaan. Isäntä on ollut pienestä lähtien paljon mukana tilan töissä. Oma isä kasvatti ja toimi esimerkkinä. Ihanne hänen mielestään olisi, jos viettäisi enemmän aikaa lasten kanssa. Puoliso hoitaa lapsia ja omat vanhemmat auttavat. Lapset ovat olleet myös päivähoitossa. Vanhimmat lapset ovat olleet tilan töissä mukana. Lasten pitää päästä seuraamaan tilan töitä, jotta he oppisivat varomaan. Lapsen kehitysasteen mukaan tulee opastaa ja valvoa. Hän on osallistunut synnytyksiin. Lastenhoito on ollut pitkälti puolison vastuulla. Puolison työ vaatii usein poissaoloa iltaisin, jolloin lastenhoito on isännän vastuulla. Lastenhoito jakautuu jaksoittain puolison työrytmin mukaan. Päivähoidosta on hänen mielestään ollut hyötyä lasten ollessa pieniä. Hän on ollut isyysvapaalla, mutta muita vapaita ei ole jaettu.

On isänä ehkä samanlainen kuin oma isä aikanaan

Oma isä kasvatti ja toimi esimerkkinä

Paljon mukana tilan töissä pienestä lähtien

Ihanteellista olisi, jos viettäisi enemmän aikaa lasten kanssa

*Puoliso hoitaa lapsia ja isovanhemmat auttavat
Lapset ovat olleet myös päivähoidossa
Vanhimmat lapset ovat olleet tilan töissä mukana
Lasten pitää päästä seuraamaan tilan töitä, jotta he oppisivat varomaan
Lapsen kehitysasteen mukaan tulee opastaa ja valvoa töissä
On osallistunut synnytyksiin
Lastenhoito on ollut pitkälti puolison vastuulla
Lastenhoito on isännän vastuulla usein iltaisin puolison työn vuoksi
Lastenhoito jakautuu jaksoittain puolison työrytmin mukaan
Päivähoidosta on ollut hyötyä lasten ollessa pieniä
On ollut isyysvapaalla, mutta muita vapaita ei ole jaettu.*

TYÖN JA PERHEEN YHTEENSOVITTAMINEN

Isäntä kokee työn stressaavuuden aiheuttavan joskus hermostumista lapsiin. Hän kokee eläinten sairaudet, vastoinikäymiset, henkisen paineen, paperitöiden määrän ja raha-asiat stressaaviksi. Fyysistä jaksamista heikentävät poikimiskauden yövalvomiset. Työkiireet rajoittavat lasten kanssa vietettävää aikaa. Työ myös väsyttää, jolloin ei jaksa touhuta lasten kanssa. Hän kokee, että työn ja perheen yhteensovittamisessa isoin haaste on ajankäyttö. Työstä irrottautumista helpottavat tilan ulkopuoliset tehtävät, jotka vievät henkisesti ja fyysisesti pois tilalta. Arjen asiat poistuvat hänen mielestään myös tietokoneella pelaamalla. Lomittajia on käytetty, mutta usein lomittajan ollessa tilalla tehdään rästihommia. Hän kokee, että tilalta on vaikeaa lähteä pois pitkäksi aikaa. Työn ja perheen yhteensovittamisessa ongelmana on hänen mielestään, että sovitusta menoista on vaikea pitää kiinni eläinten vuoksi. Myönteisenä isäntä pitää sitä, että vaikka työtä on paljon, lapset ovat kuitenkin lähistöllä tai töissä mukana. Vuodenajat vaikuttavat paljon työtehtäviin ja -rytmiin. Syksy ja alkutalvi ovat rauhallisinta aikaa, helmikuusta heinäkuuhun hyvin kiireistä. Ajankäyttöä voi isännän mielestä kontrolloida priorisoimalla työtehtäviä, jotta perheelle ja harrastuksille jäisi aikaa. Työ on kuitenkin pitkälti ensisijaista perheeseen ja omaan aikaan verrattuna. Hänen mukaansa isyys tiloilla poikkeaa muiden yrittäjien ja palkansaajien tilanteesta siinä, että vapaa-aika ja työ limittyvät toisiinsa maataloilla, jolloin perheelle jää vähemmän aikaa.

*Työn stressaavuus aiheuttaa joskus hermostumista lapsiin
Stressiä aiheuttavat eläinten sairaudet, vastoinikäymiset, henkinen paine, paperitöiden määrä ja raha-asiat
Fyysistä jaksamista heikentävät poikimiskauden yövalvomiset
Työkiireet rajoittavat lasten kanssa vietettävää aikaa. Työ myös väsyttää, jolloin hän ei jaksa touhuta lasten kanssa
Työn ja perheen yhteensovittamisessa isoin haaste on ajankäyttö
Työstä irrottautumista helpottavat tilan ulkopuoliset tehtävät, jotka vievät henkisesti ja fyysisesti pois tilalta
Arjen asiat poistuvat mielestä tietokoneella pelaamalla
Lomittajia on käytetty, mutta usein lomittajan ollessa tilalla tehdään rästihommia
Tilalta on vaikeaa lähteä pois pitkäksi aikaa
Sovituista menoista on vaikea pitää kiinni eläinten vuoksi
Myönteisestä on, että vaikka työtä on paljon, lapset ovat kuitenkin lähistöllä tai töissä mukana Vuodenajat vaikuttavat paljon työtehtäviin ja -rytmiin
Syksy ja alkutalvi ovat rauhallisinta aikaa, helmikuusta heinäkuuhun hyvin kiireistä*

*Ajankäyttöä voi kontrolloida priorisoimalla työtehtäviä, jotta perheelle ja harrastuksille jäisi aikaa
Työ on pitkälti ensisijaista perheeseen ja omaan aikaan verrattuna
Vapaa-aika ja työ limittyvät toisiinsa maataloilla, jolloin perheelle jää vähemmän aikaa kuin muilla
aloilla työskentelevillä*

5.5 Luotettavuus ja yleistettävyys

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus liittyy koko tutkimusprosessiin. Toimintatapojen luotettavuus näkyy siinä, miten metodi on kuvattu ja miten metodi ohjaa tehtyjä ratkaisuja sekä strategioiden ja tekniikoiden läpinäkyvyydessä. Tulosten luotettavuutta voidaan hahmottaa tiedon uskottavuudella ja laadulla. (Daly 2007, 252.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulee luotettavuuden parantamiseksi kuvata mahdollisimman tarkasti ja totuudenmukaisesti tutkimuksen toteuttamisen prosessia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 227). Tein kuusi haastatteluista tutkittavien kotona, yhden kahvilassa ja yhden omassa kodissani Tampereella. Kahvilassa tehdyssä haastattelussa on voinut olla vaarana, että haastateltava ei halunnut muiden asiakkaiden kuulevan vastauksiaan. Yhdessä haastattelussa mukana oli isännän puoliso, mutta en ole huomionnut analyysissä hänen kommenttejaan. Haastattelut ovat olleet kestoltaan 16 minuuttista 73:en minuuttiin. Luotettavuutta saattaa heikentää aikaviive tapahtuman ja sen kertomisen välillä (Nieminen 2006, 217), mikä tässä tutkielmassa mahdollisesti näkyy niiden isäntien kohdalla, joilla on jo aikuisia lapsia. Työn ja perheen yhteensovittaminen heidän kohdallaan oli tapahtunut jo vuosia sitten, joten on mahdollista, että tapahtumat haastatteluhetkellä ovat voineet näyttää erilaisilta kuin tapahtumahetkellä ja joitain asioita on ehkä unohtunut. Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös sen kertominen, mihin tulkinnat perustuvat (Hirsjärvi ym. 2007, 228). Esittelen tulososiossa tulkintojeni perusteluksi suoria lainauksia haastatteluista ja kuvaan luokitteluperusteluitani.

Tiedon uskottavuutta ja laatua parantaa se, että haastateltavillani on kokemusta ja tietoa siitä, mistä he puhuvat. He ovat vapaaehtoisesti mukana, joten he myös ovat halunneet kertoa kokemuksistaan. Haastateltavien maatalojen erilaisuus ja erilaiset perhetilanteet antavat laajempaa kuvaa tutkittavasta ilmiöstä kuin jos olisin keskittynyt vain esimerkiksi viljanviljelystiloihin. Haastattelut nauhoittamalla olen saanut tarkasti selville, mitä haastateltavat sanovat, enkä ole ollut omien muistikuvieni varassa. Kvalitatiivisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu tulosten heikko toistettavuus. Sen sijaan lukijoita voidaan auttaa hahmottamaan tulosten pätevyyttä kuvaamalla yksityiskohtaisesti sitä, miten tehtyihin

ratkaisuihin on päädytty. Luotettavuutta voidaan edistää lisäksi käyttämällä vertais- tai kohderyhmä-arviointia. (Bryman 2008, 378–379.) Analyysiosan on lukenut ja kommentoinut maatilalla työskentelevä henkilö, joka tosin on nainen.

Käyttämässäni fenomenologisessa metodissa pyritään tutkimuksen kohteenmukaiseen objektiivisyyteen niin, että tutkimuskohde ilmenee itsenään (Perttula 2005, 144, 146). Täydellistä objektiivisyyttä on kuitenkin mahdotonta saavuttaa, koska jo pelkästään tulosten tulkinta pohjautuu pakosti tutkijan osin subjektiivisiin näkemyksiin huolimatta pyrkimyksestä sulkeistamiseen. Pysin kuitenkin olemaan tuomatta omia ennakkoluulojani tai asenteitani tutkimusprosessiin.

Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen yleistettävyydet eroavat toisistaan. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa yleistettävyyttä arvioidaan tilastollisesti otoksen edustavuuden ja sen yleistämisen perusjoukkoon perusteella. Sen sijaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan hahmottaa sosiaaliseen edustavuuteen perustuvaa yleistettävyyttä. (Gobo 2004, 435, 453.) Omassa tutkimuksessani en voi yleistää tuloksia koskemaan kaikkia perheellisiä maanviljelijöitä, mutta sen avulla voi saada selville yleisiä piirteitä ja kokemuksia, joita perheellisten maatilalla isäntien arkeen kuuluu.

5.6 Haastateltavien esittely

Esittelen seuraavaksi tutkimukseen osallistuneet isännät. He edustavat eri tilatyyppejä ja ovat eri-ikäisiä. Tunnistettavuuden välttämiseksi en erittele lasten lukumäärää, mutta kaikilla on ainakin kaksi lasta. Jatkossa käytän vanhemman sukupolven isäntää kuvaamaan isäntää, jolla on jo ainakin pääosin aikuiset lapset ja nuoremman sukupolven isäntä viittaa alaikäisiin lapsiin. Isännän ikä ei siis ole ratkaiseva tekijä jaottelussa.

H1. Lypsykarjatila, myös viljelyä. Isäntä ja puoliso ovat keski-ikäisiä ja heillä on yksi alle kouluikäinen lapsi, muut lapset kouluikäisiä. Kumpikaan ei ole tilan ulkopuolella töissä. Tilalla on palkattu työntekijä.

H2 Tilalla karjaa ja viljanviljelyä. Hän ja puoliso ovat keski-ikäisiä ylittäneitä ja lapset ovat aikuisia. Puoliso oli jonkin verran tilan ulkopuolella töissä lasten ollessa pieniä.

H3 Tilalla oli aiemmin eläimiä, tällä hetkellä on viljanviljelystila. Metsää on lisäksi. Isäntä ja puoliso ovat keski-ikäisiä ja lapset osin aikuisia, nuorin on teini-ikäinen.

H4 Lihakarjatila. Puoliso on tilan ulkopuolella töissä, nyt hoitovapaalla. Puoliso osallistuu jonkin verran karjatöihin. Pariskunta on keski-ikäinen, alle kouluikäinen ja kouluikäisiä lapsia. Tilalla on palkattu työntekijä.

H5 Viljanviljelystila. Pariskunta keski-ikäinen. Osa lapsista aikuisia, yksi teini-ikäinen.

H6 Viljanviljelystila, metsää sekä muuta yritystoimintaa ja työtehtäviä. Pariskunta keski-ikäinen ja lapset kouluikäisiä. Puoliso opiskelee.

H7 Aiemmin lypsykarjaa, nyt sivutoiminen maanviljelijä. Puoliso ja isäntä ovat keski-ikäisiä. Lapset ovat kouluikäisiä.

H8 Jo eläkkeelle siirtynyt isäntä, jolla on aikuiset lapset ja eläkkeellä oleva puoliso. Tilalla oli karjaa ja peltoa. Ei ole ollut tilan ulkopuolella palkkatyössä.

6. KOKEMUKSET TYÖN JA PERHEEN YHTEENSOVITTAMISESTA

Tarkastelen seuraavissa kappaleissa isäntien kokemuksia työn ja perheen yhteensovittamisesta. Maataloustyön luonne asettaa omat haasteensa ja erityispiirteensä yhteensovittamiselle, joten esitellen niihin liittyviä tekijöitä ja ratkaisuja. Työhön vaikuttaa se, kuinka monta tekijää sillä on, joten hahmotan tilan töiden ja kotitöiden jakautumista. Työpäivän ajankäyttö, työstä irrottautuminen ja fyysinen ja henkinen jaksaminen ovat oleellisia työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyviä tekijöitä.

6.1 Tilan töiden ja kotitöiden jakautuminen

Kaikilla haastatelluilla isännillä on puoliso, osalla oli lisäksi työntekijä tai ollut maatalousharjoittelijoita. Maatilat poikkeavat paljon töiden jakautumisessa. Osalla tiloista puoliso ei osallistu ollenkaan tai osallistuu vain vähän tilan töihin. Puoliso esimerkiksi käy töissä tai opiskelee tilan ulkopuolella. Toisilla tiloilla molemmat puoliset osallistuvat töihin, mutta työtehtävät ovat pitkälti erillisiä. Osa maatiloista on sellaisia, joissa töitä tehdään yhteistyönä, mutta puolisoilla on myös erillisiä vastuualueita. Erilliset vastuualueet helpottavat työskentelyä, kun kaikkea ei tarvitse hallita itse ja voi luottaa toisen työpanokseen. Toisaalta silloin, kun molemmat puoliset hallitsevat vaikka lypsämisen, työ ei ole pelkästään yhden henkilön varassa. Työnjako saattaa myös vaihdella tilanteen mukaan.

Kone- ja peltotyöt ovat valtaosin isännän vastuulla. Karjanhoitoon osallistuvat pääasiassa molemmat puoliset, mutta tehtävät saattavat vaihdella. Paperitöitä saatetaan jakaa puolisoitten kesken. Lasten syntymä tai kasvaminen ei ole ainakaan suuremmin vaikuttanut tilojen työnjakoon, paitsi kasvaessaan lapset saattavat osallistua enemmän töihin. Esiin tuli, että emännältä vapautuu enemmän aikaa tilan töihin lasten kasvaessa. Työntekijöistä ja naapuriavusta on paljon apua tilan töissä. *”Ollaan kylän sisäisesti tehty hommia, ja jos ei ole omalta kylältä löytynyt osaajaa, niin sitten jostain muualta.” H6*

Tilan töiden jakautumisesta puolisoitten välillä on neuvoteltu vain yhdessä perheessä. *”Mutta sitten me käytiin sellainen työnjako- ja kehityskeskustelu, yleensä että mitä töitä jätetään tekemättä, koska kaikkia ei ehdi kerta kaikkiaan tehdä. Kyllä siinä samalla käytiin ihan neuvotteluakin työnjaosta ja siitä mikä kenellekin kuuluu. Välillä niistä ihan tapellaan, että onko tehty tai jätetty tekemättä. Se on sellaista normaalia.” H1* Muilla tiloilla, joissa puoliso osallistuu töihin, työnjako on tapahtunut joko

työn raskauden tai aikaisemman kokemuksen ja perinteiden mukaan. Isännät kokevat työnjaon menneen luontevasti niillä tiloilla, joissa neuvottelua ei ole käyty. ”[A]ika luontevasti se on mennyt miten on mennyt.” H7

Puoliso on vastannut pitkälti kotitöistä monessa perheessä. Isäntä on tehnyt ulkona tehtävät työt. Sukupolvi saattaa vaikuttaa kotitöiden jakautumiseen, koska vanhemman sukupolven haastatelluilla kotityöt kuuluvat selkeämmin puolison vastuulle eikä niiden jakautumisesta ole neuvoteltu. Nuoremman polven isäntien perheissä kotitöitä myös jaetaan, vaikka päävastuussa olisikin puoliso.

”Vaimo pesee pyykit ja ruokaa laitetaan ehkä sillai, että mä laitan kerran pari viikossa, vaimo tekee muuten sitten ja vanhin tytär tekee kanssa varmaan pari kertaa viikossa. Mehän syödään usein yhdessä, koko perhe syö yhdessä vaan iltaisin. Astioita korjataan sitten yhdessä kun kaikki on syönyt. Joskus jaetaan lapsille vuoroja. Siivouksessa mä pudistelen matot ja vaimo tota pesee lattiat ja pyyhkii pölyt. Se on sen verran raskaampi homma se mattojen pudistelu, että se jää mun kontolle.” H7

Kotitöiden jakautumiseen vaikuttavat taidot, erilaiset työtehtävät ja perinteet. Yhdessä perheessä isäntä on puolison opiskelun vuoksi päävastuussa kotitöistä. Hän pitää kotitöiden tekemistä isännän työn ohella haastavana, mutta palkitsevana ja uutta opettavana kokemuksena.

6.2 Työpäivän ajankäyttö

Isäntien mielestä yksi maatilan pitämisen positiivisista puolista on mahdollisuus järjestellä työpäivän ja -viikon ajankäyttöä. Esimerkiksi lypsykarjan pidossa päivisin on vapaasti järjesteltävää aikaa, vaikka aamut ja illat menevät navetassa pakollisissa tehtävissä. Vuodenajat ja säät vaikuttavat paljon työtehtäviin ja työrytmiin riippuen tilan suuntautumisesta.

Siitä huolimatta, että töitä voi jonkin verran järjestellä, työ vie kuitenkin ison osan isännän ajasta. Perheelle ja itselle jää usein niukasti aikaa, vaikka se jaksamisen kannalta olisi tärkeää. Osa isännistä korostaa, että ajankäyttöä on pakko kontrolloida, jotta työ ei veisi kaikkea aikaa. Osan mielestä ajankäyttöä ei voi kontrolloida, koska kaikki liikenevä aika menee tilan töihin. Isäntien mielestä on hankala arvioida työn, perheen ja itsen välistä ajankäyttöä, koska vapaa-aika ja työ kietoutuvat usein yhteen. Kiireisenä aikana isännät tinkivät omasta ajastaan ja priorisoivat tärkeimpiä tehtäviä ensisijaisiksi.

”No kyllä mä mielellään, jos joutuu priorisoimaan, niin vähän merkityksettömmämpiä asioita jätän tekemättä, esimerkiksi navetalla se että lypsykone on pakko saada pesulle, koska muuten ei seuraavana aamuna lypsy onnistu, se on tehtävä. Lantakäytävää ei tarvitse kolata, jos ei koe sitä ehtivänsä. Tai että ruokinta on hoidettava ajan tasalle vaikka siinä menisi sitten puoli yötä. Se on niin kuin se juttu. Siinä tulee sitten se, että mitä siinä sitten tehdään perheen kanssa.” H1

Töitä voi suunnitella, mutta suunnitelmat voivat muuttua esimerkiksi säiden vuoksi. Oma tai perheenjäsenen sairastuminen vaikuttaa myös, koska työt kasautuvat helposti tai jäävät tekemättä.

”Kaikista ikävin puoli on, että jos sairastu, niitä ei voinut kenellekään toiselle sillai lykätä niitä töitä, ne kasautu tai jäi tekemättä vallan. Maatalouslomitusjärjestelmä hoiti kyllä, pysy lehmät hengissä ja tietysti kun toinen puoliso oli mukana, niin kyllä ne hoidettua tuli, mutta periaatteessa kuitenkin sairastuminen on kaikista kurjinta tämmöisessä yrittäjän ja maatalousyrittäjän työssä.” H7

6.3 Työstä irrottautuminen

Isännät kokevat, että työstä irrottautuminen henkisesti ja fyysisesti on välillä vaikeaa. Perheelle jää tällöin vähän aikaa. Irrottautumisen haastavuus korostuu kotieläintiloilla. Tilalta on vaikea lähteä pidemmäksi aikaa pois. Karjatilalla molempien puolisoitten saattaa olla vaikeaa irrottautua töistä yhtäaikaaisesti, jolloin esimerkiksi lomat saatetaan viettää puolisoista erillään. Irrottautumisesta hankaloittaa lomittajan heikko saatavuus lyhyellä varoitusajalla tai tietylle jaksolle sekä huoli hänen osuamisestaan. Vaikka lomittaja saataisiin, hänen työpanoksensa ansiosta saatetaan tehdä rästissä olevia töitä. Kaikki karjatilalla isännät eivät ole käyttäneet lomittajia, ja pelkästään viljelyyn keskittyvillä tiloilla lomittajaa ei saa. Töistä voi olla hankalaa irrottautua myös sen takia, että töitä ei osaa olla tekemättä. Kodin ollessa työympäristö työt ovat jatkuvasti mielessä. Toisaalta osa korostaa, että töiden teko on mukavaa ja henkisesti palkitsevaa, joten niitä tekee mielellään.

”Ei tahdo osata oikein olla tekemättä. En mä toisaalta tiedä haittaako se mitään. Aina pitäisi päästä töihin.” H3

Työstä irrottautuminen on isäntien mielestä mahdollista lomittajan tai lomarenkaan avulla sekä jakamalla töitä joko puolison tai työntekijän kanssa. Vaikka osa tehtävistä olisikin oman erikoisosuamisen piirissä, niin on myös jaettavia töitä, joita molemmat puoliset voivat tehdä. Kiireaikoina puoliso voi esimerkiksi osallistua normaalia enemmän eläinten hoitoon, jos isäntä on kiinni peltotöissä.

”Silloin kun meillä oli karjaa, niin vaimo kävi lypsyllä säännöllisesti ja tarpeen vaatiessa teki ruokintatöitä, jos oli tällainen kovasti kiireinen aika. Normaali rytmi oli sellainen, että mä tein ruokinat ja vaimo lypsi, kun oli näitä tällaisia rehuntekoo tai muuta, niin hän sitten hoiti enemmän karjaa kokonaisuutena.” H7

Irrottautumista helpottaa se, että lähtee tilalta kokonaan pois, esimerkiksi matkalle, kesämökille tai hoitamalla tilan ulkopuolisia tehtäviä. Tilalta poistuminen mahdollistaa paremmin niin henkisen kuin fyysisen irrottautumisen kuin kotiympäristössä oleminen. Toisaalta kotonakin voi irrottautua töistä pelaamalla esimerkiksi tietokoneella.

”Sit pelaan tietokoneella jotain shakkia tai sudokua, se vie ajatukset pois arjen asiasta, se laukaisee stressiä. Jotakin shakkia kun pelaa, niin sitä ei voi pelata vasemmalla kädellä siihen täytyy keskittyä ja miettiä niitä siirtoja niin silloin siihen todella keskittyy ja ajatukset, työasioiden on pakko hävitä pois sieltä.” H4

6.4 Työssä jaksaminen

Työssä jaksaminen on oleellinen osa työhyvinvointia. Isännät pitävät työstään ja saavat siitä myönteisiä kokemuksia, jotka suojelevat stressiltä. *”No kyl mä oikeastaan olen ollut unelma-ammattissa. Kyllä mä olen tykännyt. Ei se minua ole rasittanut. On saanut tehdä niin kuin itte on halunnut, että ei ole mitään valittamista että olisi vaikeeta ollut.” H8* Palkitsevia kokemuksia ovat esimerkiksi hyvän sadon saaminen ja valmiiksi saatetut työt. Huolenaiheetkin voi yrittää kääntää positiivisiksi, koska stressaavissa tilanteissa voi oppia arvostamaan uusia asioita. Jaksamista helpottaa, jos ajattelee työn olevan samalla harrastus. Töissä jaksamista auttaa työn itsenäisyys eli töitä voi järjestellä pitkälti itse haluamallaan tavalla. Asioita voi laittaa tärkeysjärjestykseen ja toimia sen mukaan. Myös harrastukset edistävät hyvinvointia.

”Olen harrastanut koko ikäni, - -. Että kyllä niihin on pakko aikaa löytyä ja se on jonkinlainen jaksamisen henkireikä, kyllä sitä vaan ihminen paljon kerkiää. Sitten se on yölläkin joskus täytyntä tehdä töitä, se on ihan ittestä kiinni ollut. Se on vaan lähde.” H3

Maataloustyö aiheuttaa kuitenkin stressiä positiivisten kokemusten lisäksi. Ainoastaan yksi isäntä kokee, että työ ei ole rasittanut häntä. Varsinkin huoli toimeentulosta ja rahan riittävydestä on yksi stressin lähde. *”Vielä jos on rahasta pulaa, niin se on sitten vaikeeta. Ja jos jotain konettakin pitää ostaa, niin se on vaikeeta.” H2* Erityisesti tilanpidon alkuvaiheessa rahasta voi olla pulaa, koska joudutaan investoimaan ja oppimaan uusia asioita.

”Pahimmasta ollaan nyt päästy ohitse, kun on päästy investoinnin ylitse, se alkaa nyt vakiintumaan se homma. Mutta se on niin kuin, en tiedä kauhean paljon muusta työstä, mutta voisin kuvitella että aika harvassa työssä joutuu näin paljon asioita opiskelemaan ja tietää ja ymmärtää ja päättää, et-tä.” H1

Puolisoiden väliset näkemuserot aiheuttavat myös stressiä. Tilanpito on usein molempien puolisoiden yhteistyötä, jolloin näkemysristiriidat ja väärinkäsitykset haittaavat myös parisuhdetta. Työkii-reet lisäävät stressin tunnetta, koska aikaa ei tunnu olevan tarpeeksi välttämättä tärkeimpien töiden-
kään hoitamiseen ja perheelle jää vain niukasti aikaa. Myös tapaturmariski kasvaa kiirekausi-
na.

*”Yleensä siinä kohdassa on parhaimmat mahdollisuudet myöskin loukata itsensä, esimerkiksi fyysi-
siä tapaturmia sattuu. Tosin mulla ei ole ollut mitään sen pahempaa. Mutta mahdollisuudet kasvaa.
Se kiire täytyis pystyä purkamaan, kausiluonteinen kiire pitäisi purkaa jotenkin.” H6*

Työ on vaativaa, koska se vaatii osaamista ja uusien asioiden opettelua. EU:n myötä paperitöiden määrä on kasvanut, ja se lisää henkistä painetta. Viljanviljelytiloilla stressiä aiheuttavat säiden vai-
telut, koska ne voivat pilata sadon ja vaikuttavat työskentelyyn. Karjatiloiilla jaksaminen vaikuttaisi
olevan viljelytiloja enemmän koetuksella. Eläinten sairastumiset, vastoinkäymiset ja poikimiset vai-
kuttavat henkisen jaksamisen ohella myös fyysiseen jaksamiseen, koska esimerkiksi öisin joutuu
valvomaan.

*”[S]en poikimakauden aikana, joka on hyvin tiivis kaksi kuukautta, jolloin se on ihan läpi vuorokau-
den, hyvin lyhkäisiä muutaman tunnin yöunijaksoja, että herätään moneen kertaan yöllä ja on öitä,
jolloin ei tule montaakaan tuntia nukuttua kun on poikimisia ja niitten auttamisia. Meillä on pahim-
pina aikoina syntynyt viisi yhtenä yönä, että siinä ei juuri nukkumaan kerkiä.” H4*

6.5 Työn ja perheen yhteensovittamisen haasteet

Työn ja perheen yhteensovittamiseen maataloilla liittyy useita haasteita. Ongelmia on erityisesti koti-
eläintiloilla, koska eläinten hoito on sitovaa ja paljon aikaa vievää. Lypsyajat hankaloittavat työpäi-
vän järjestämistä perheen kannalta, koska aamuisin lapset lähtevät lypsy aikaan kouluun ja illalla
vanhemmat ovat taas navetalla. Lypsyajat ovat myös päivähoiton käyttämisen kannalta ongelmalli-
sia. *”Kun aamulla ei kumminkaan voi ennen lypsyä viedä lasta mihinkään. Niin tota karjatilalla ei
ole mitään järkeä.” H6* Eläinten sairastumiset tai poikimiset saattavat vaikuttaa perheen kanssa so-
vittuihin menoihin ja vievät aikaa perheeltä. Lisäksi osa isännistä kokee, että on vaikeaa jättää kar-

janhoitoa kokonaan ulkopuoliselle henkilölle, esimerkiksi lomittajalle, koska toimeentulo tulee kargasta. Puolison työskentely tai opiskelu tilan ulkopuolella lisää isännän lastenhoitovastuuta, joka voi olla haastavaa.

”Tota tää on semmoista. Ainakin tää vuosi, kun vaimo on ollut työelämässä ja itte ollut puoliksi koti-isänä ottaa lapset joka päivä koulusta vastaan ja tekee niille ruoat ja kattoo niitten kanssa läksyt niin on tuntenut olevansa aika kovien haasteiden edessä kuitenkin isänä. Joskus tuntuu ettei aika riitä mitenkään, varsinkin tällaisessa tilanteessa kun vaimo on opiskelemassa ja tekee pitkää päivää, että itte pitäisi hoitaa perheelle toimeentulo ja samanaikaisesti hoitaa ne kaikki kolmen lapsen tarpeet.” H6

Työn kausiluonteisuus on toinen työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvä haaste. *”[O]n kevät-sesonki ja syksyseasonki, ei siinä silloin paljon muualle lähdetä, kyllä se pakko silloin on muihin väleihin sovittaa jotain, esimerkiksi lomaa” H3.* Perheenjäsenten vapaa-ajat voivat olla eriaikaisesti, koska esimerkiksi lapsilla on kesällä lomaa ja viljelijöillä on silloin paljon töitä. Puolisonkin kanssa loma-aika voi mennä ristiin, jos puoliso on tilan ulkopuolella töissä tai opiskelemassa. Pitkien työpäivien takia perheen kanssa ei ehdi viettämään aikaa. Talvella isännillä on yleensä enemmän vapaa-aikaa, jolloin lapset ovat koulussa.

Valtaosa isännistä korosti, että työtä on tiloilla paljon ja kausittain voi olla hyvin kiireistä. *”Ja sitten toisaalta taas, että sitten kun on näitä pitkiä työrupeamia, sanotaan nyt lyhyesti toukotyöt, säilörehunteko, heinätyöt, puintityöt, sillai, niitten aikana ei pysty oikeastaan lapsia ottamaan mitenkään huomioon, että hyvä kun ruokkimaan ehtiin, silloin on niin kiirettä siinä maatilalla. Se on aika raskasta.” H7*

Vain yhden viljelytilan isännän mielestä kausiluonteisuus ei vaikuta merkittävästi työn ja perheen yhteensovittamiseen. Vaikka isännät siirtäisivät tai vähentäisivät vähemmän tärkeiden töiden tekemistä kiireaikoina, niin tärkeitä pakollisesti hoidettavia töitä voi olla liikaa. Silloin perhe tai oma aika kärsivät. Myös kyky tehdä töitä voi heikentyä.

”Vaikka nyt olisi 8-10 tunnin päivätyörytmi niin se olisi ihan ok. Mutta joskus se vaan, näin kausiluonteisesti en mä nyt kauheasti valehtele, jos nämä neljä päivää niin 18 tuntia töitä päivässä. Jos aina toisella kädellä käy tekemässä lapsille ruokaa aina välillä ja sitten tota yrittää, mutta. Jossain vaiheessa tulee se vastaan, että aivot sanoo, mutta kädet ei tottele. Sit se menee sellaiseksi haahuiluksi.” H6

Kiire vaikuttaa lasten parissa vietettävään aikaan ja se saattaa näkyä lasten hyvinvoinnissa. Yhteyttä voi kuitenkin pitää lapsiin matkapuhelimien avulla. Yhden isännän mielestä kiire johtuu osaksi perheyrityskulttuurista, jossa töitä ei ole opittu jakamaan muiden perheiden kesken. Hän kokee, että töitä yritetään tehdä liikaa yksin. Osa isännistä kokee EU:n ja kasvaneet vaatimukset kiirettä lisäävänä. Kiire vaikuttaa perhe-elämään helposti negatiivisella tavalla, koska perheelle ei ole aikaa, sovitut menot peruuntuvat ja saatetaan tiuskaa toisille. Isännät kokevat sen raskaaksi. Työkiireet aiheuttavat stressiä, joka voi näkyä hermostumisena lapsia kohtaan. Työ myös väsyttää ja silloin ei välttämättä jaksa olla lasten touhuissa mukana.

”Tietysti työ on niin stressaavaa, niin että välillä pinna katkeaa tai keittää ylitse, kun nää on sähännyt jotain ylimääräistä. Aikaa lasten kanssa on tietysti tosi vähän että se on se tän homman heikkous, että vaikka ikään kuin on koko ajan tässä ympärillä, semmoista todellista. Sitten kun tulee sisälle niin on aika puhki, että ei jaksa niitten kanssa alkaa touhuamaan.” H4

Haastavaa työn ja perheen yhteensovittamisen kannalta on lisäksi jo aiemmin esiin tullut irrottautumisen vaikeus työstä. Vapaa-aika ja työ limittyvät maataloilla toisiinsa, jolloin perheelle saattaa jäädä niukasti aikaa. Työ on koko ajan läsnä ja siitä on vaikea irrottautua henkisesti ja fyysisesti, koska aina löytyy tehtäviä, jotka pitäisi tehdä. Sairaanakin voi joutua tekemään töitä. Toisaalta esiin nousi, että perheenjäsenen sairastuessa töitä on pakko karsia ja keskittyä hoitamaan terveys kuntoon. Lasten pihapiirissä olo työskennellessä koetaan toisaalta myönteisenä asiana, mutta se voi aiheuttaa myös konflikteja. Lapset eivät välttämättä aina ymmärrä, että eivät voi olla töissä mukana.

6.6 Työn ja perheen yhteensovittamisen ratkaisut

Vaikka työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyy maataloilla ongelmia, isännät kokevat maatilan myös perheen kannalta hyväksi työskentelypaikaksi. *”Ne meni siinä työn lomassa.” H3* Eräs isäntä kuvailee, kuinka lasten töissä mukana oleminen on häirinnyt muita ihmisiä muissa maatalaan liittymättömissä työtehtävissä, mutta tilalla työn ja perheen yhteensovittaminen sujuu paremmin. Maatila on hyvä työympäristö isäntien mielestä, koska se mahdollistaa lasten näkemisen ja lähellä olemisen. Silloin kykenee olemaan vuorovaikutuksessa lasten kanssa ja kasvattaa heitä, vaikka tekisi paljon työtunteja.

”[K]un työpaikka on samassa kun missä asuu niin siinä on sekä positiivisia että negatiivisia, että positiivisia on tietysti se lapset on siinä mukana ja pystyy sillai. Jos olisi jossain muualla tän tunti-

määrän, niin silloin olisi todella etäisiä eikä tota olisi muksujen kanssa, pystyy ottamaan mukaan vähän töihin ja sitä kautta saa kanssakäymistä olemaan.” H4

Vanhempien läsnäolo lähipiirissä luo lapsille turvallisuuden tunnetta. Vaikka olisi kiire, niin lapsia voi huomioida pienilläkin asioilla, jotta lapset voisivat hyvin. ”[A]ika pienillä asioilla ja pienellä työllä tavallaan se lasten luottamus ja huomioiminen saa sitten vastakaikua. Toimii aika hyvin, että se miten lasta kohtelee niin saa samalla tavalla vastinetta lapselta.” H1

Isännät kokevat, että kommunikointi ja yhteisymmärrys puolison kanssa ovat oleellisia seikkoja työn ja lastenhoidon sujuvuuden kannalta. Puolisoa tulee kuunnella ja neuvotella hänen kanssaan. Osa korostaa parisuhteen ja riittävän yhteisen ajan puolison kanssa merkitystä. He kokevat parisuhteeseen panostamisen erittäin tärkeäksi.

”Se mikä on tärkeä on neuvotteluyhteys partneriin. Mulla on suuri toivomus tälle vuodelle, että meillä olisi joka ilta puoli tuntia yhteistä aikaa. Se, että pystyy järjestämään sen puoli tuntia yhteistä aikaa, se on ollut hyvin vaikea järjestää sen puoli tuntia. Se olisi hyvin tarpeellista, pystyisi kaikki asiat loogisesti järjestämään.” H6

Ratkaisuna työkiireisiin on ajan järjestäminen perheelle jonain muuna päivänä tai hetkenä. Työtehtäviä voi yrittää priorisoida, jotta perheelle jäisi aikaa. Isännät kokevat, että maatala on hyvä työn ja perheen yhteensovittamisen kannalta, koska lapset ovat ainakin lähipiirissä tai mukana töissä. Työn ja perheen yhteensovittaminen on luontevaa. Työtä voi lisäksi järjestellä haluamallaan tavalla. Perheen yhteistä aikaa voi lisätä ottamalla lapsia mukaan esimerkiksi työmatkoille niin, että lapsilla on mielenkiintoista tekemistä.

”Mutta aina kun mä pystyn sovittamaan työn ja perheen yhteen niin mä teen sen varmasti. En aina niin päin, että jos me mennään johonkin perheen kanssa, niin mä pistän siihen jonkun käsikaupan, että näin päin en tee kovinkaan usein. Että jos mä tiedän, että on pakko mennä jonnekin, niin yhdistetään siihen jokin juttu mikä tehdään perheen kanssa. Se on hyvä tapa lisätä yhdessä oltua aikaa.” H6

Yhtenä keinona työn ja perheen yhteensovittamiseen mainittiin yhtiötetyt maatilat, joissa useampi perhe kantaa tilan töistä vastuuta. Se mahdollistaa esimerkiksi lomien vieton sujuvammin. Isännän mielestä yhtiötettyjen tilojen tulisi kuitenkin olla verotuksellisesti ja lomitusasioissa tasavertaisessa asemassa perheviljelmien kanssa.

Työn ja perheen yhteensovittamista on sekín, että lapset ovat mukana tilan töissä, joko katselemalla tai työskentelemällä. Kaikkien isäntien lapset ovat olleet ainakin jossain määrin mukana tilan töissä seuraamalla tai töihin osallistumalla. Osalla lapset ovat osallistuneet töihin melko vähän ja lähinnä kausiluonteisesti, osalla lapset ovat tehneet paljon töitä. Töiden tekeminen ei ole isäntien mielestä sukupuolikysymys eli lapsen sukupuolella ei ole merkitystä siinä, mitä töitä tekee. Isännät kokevat lasten kanssa työskentelyn lapsia kehittäväna ja mukavana toimintana, jossa voi olla vuorovaikutuksessa lasten kanssa ja välittää siten työn arvoja lapsille.

”Musta se on kivaa. Ja lapset oppii jotain samalla tehdessään. Ei se ole yhtään kivaa, että lapset katsoo telkkaria täällä sisällä ja aikuiset tekee selkä hiessä hommia. Mä ainakin koitan tuosta työnteosta tehdä sellaisen positiivisen leikin.” H6

Töissä mukana olemiseen vaikuttaa lapsen kiinnostus, koska kaikki lapset eivät ole tilan töistä kiinnostuneita tai pitävät joidenkin töiden tekemisestä enemmän kuin toisista. Myös lapsen halu olla isän kanssa yhdessä työskennellen tuli esiin. *”Hakee isästä sitä kaveria, tulee sitten sen takia työmaalle. Kiinnostaa kaikki konehomma ja sen tyyppinen.” H1* Kuitenkaan pienet lapset eivät voi osallistua kaikkiin töihin ja lasten ikä vaikuttaakin töihin osallistumiseen. Kasvaessaan lapset saattavat olla enemmän mukana.

”[K]un on ikää karttunut sen verran, että voi turvallisesti olla mukana. Jonkin verran peltotöitä ja pihapiirissäkin on leikkuuta aikalailla: ympäristöhoitoa ja kunnossapitoa.” H5

Työskentelyssä yhdessä on kysymys myös laatuajasta sekä isännälle että lapselle. Seuraavasta sitaattista tulee esiin halu tarjota lapsille elämyksiä työnteon lomassa.

”Mä uskon, että kun lapsille tulee lisää ikää, niin jos mä saan jonkun lähtemään mun kanssa raivurin kanssa mettään, niin mä en varmasti katso sitä lahjahevosta suuhun. Et varmasti mennään sitten, kun mulla se laatu aika on yhtä hyvin sitä, että ollaan raivaussahan kanssa mettässä, juodaan siellä kahvia ja istuskellaan nuotion vierellä tauolla ja keskustellaan, se on yhtäläillä laatu aikkaa kuin jos mennään vaikka elokuviin.” H6

Muutama isäntä kokee, että lasten työskentely on ollut tarpeellista varsinkin kiireaikoina ja urakkatöissä. *”[A]ina silloin kun on tarvittu. On tarvittu esimerkiksi heinätöihin ja peltotöihin.” H2* Lasten työpanos on osaltaan korvannut lomittajien tarvetta. Kysymys jatkajuudesta ei noussut erityisemmin esiin. Muutama isäntä kertoi, että olisi mukavaa jos joku jatkaisi tilanpitoa. Osalla jatkaja tilalle on jo olemassa, mutta ei vaikuta siltä, että töitä tehtäisiin lasten kanssa vain tulevaa jatkajuutta ajatellen.

Tärkeämpänä mahdollisessa tilan jatkamisessa isännät pitävät lapsen omaa kiinnostusta ja lahjoja. Kukaan ei kuitenkaan maininnut, että ei halua lastensa ryhtyvän jatkamaan tilanpitoa.

Eräs ratkaisu työn ja perheen yhteensovittamisen haasteisiin on sopiva työnjako. ”*Lähinnä se, että oikea ihminen oikeassa paikassa. Tai sitten, jo on paha tilanne, niin se kumpi kerkee.*” H6 Esimerkiksi kumpikin tekee oman erityisosaamisensa piirissä olevia tehtäviä tai lasten ollessa pieniä puoliso käyttää perhevapaat ja isäntä keskittyy tilan töihin. Kiireisenä hetkenä työn tai lastenhoidon suorittaa se henkilö, joka ehtii sen tehdä.

7. KOKEMUKSET ISYYDESTÄ

Esittelen seuraavissa kappaleissa vanhemmuutta eli sitä, millaisena isännät pitävät toivottuna isyytenä ja miten he toteuttavat isyyttä. Lastenhoidon ja -kasvatuksen järjestyminen ja jakautuminen liittyvät vahvasti isyyden toteutumiseen, joten tarkastelen isäntien käsityksiä ja kokemuksia lasten kasvatuksen taustasta, jakautumisesta, sosiaalisen verkoston avusta, perhe-etuuksien käytöstä sekä lasten turvallisuudesta. Turvallisuuteen liittyy vahvasti kasvattaminen, joten siksi se käsitellään tässä luvussa. Käytän pääasiassa käsitettä isäntä, mutta kun puhe on selvästi isyydestä, terminä on isä.

7.1 Isän rooli ja käsitykset perheestä

Isännät kokevat, että isän tulee olla rohkaiseva sekä antaa lasten löytää omat polkunsä ja tukea lapsinäiden omissa vahvuuksissa. Ihanneisä toimii esimerkkinä ja auktoriteettina sekä toimii lasten parhaaksi. Hän ei ole myöskään liian ankara lapsia kohtaan. Ihannetilanteessa isä viettää lasten kanssa aikaa. Yhdessä vietetty aika on esimerkiksi hyväksi lasten kehitykselle.

”Tietysti jos lapsille pystyy antamaan aikaa, niin sitä mä arvostan. En mä niille yritä isänä niin, että jos mä antaisin niille enemmän rahaa niin olisin parempi isä. Tää on sellaista, mitä ei pysty rahalla mittaamaan. Että aika, aika ja aika ja mitä useampiin juttuihin saa lapset mukaan. Pystyy heitä auttamaan kokeilemaan siipiään eri alueilla.” H6

Rooli isänä on osalla muuttunut elämäntilanteen muuttuessa siihen suuntaan, että on enemmän lastenkasvatuksessa mukana. Eräs isäntä kokee, että lapset tarvitsevat nykyään enemmän häntä eri asioissa ja kyselevät enemmän hänen mielipidettään ja apua. Lastenkasvatus koetaan toisaalta haasteeksi, mutta positiiviseksi asiaksi. Lasten sukupuolella ei vaikuttaisi olevan vaikutusta kasvatukseen ja esimerkiksi poikia ja tyttöjä opetetaan tekemään yhtälailla kotitöitä.

Melkein kaikki isännät ovat osallistuneet synnytyksiin. Osa on myös ollut mukana ainakin joillain neuvolakäynneillä. Harrastuksiin lapsia ovat vieneet melkein kaikki isännät. Joillakin harrastuspaikat ovat niin lähellä, että lapset kulkevat niihin itse. Harrastusten tärkeys lapsille nousi esiin. Lasten harrastuksiin osallistuminen on yhdessä vietettyä hyödyllistä aikaa. Se voi toisinaan olla myös työllistävää, jos lapsilla on monia harrastuksia. Toisaalta odotellessa voi lukea kirjoja tai lehtiä ja kokea odotteluajan omaksi ajaksi.

Isännät kokevat, että perhe on tärkeä ja se on myös motiivi työntekoon. Perhe on yksikkö, jonka vuoksi asioita tehdään ja ansaitaan toimeentulo. Perheessä keskinäinen kunnioitus ja rakkaus koetaan oleellisimmiksi asioiksi. Perhe antaa sisältöä elämään ja sen jäsenistä kannetaan huolta. Eräs isäntä kokee, että perheeseen kuuluu ydinperheen lisäksi sukulaisia. Parisuhteen merkitys koetaan tärkeäksi ja siihen halutaan panostaa yhteisellä ajanvietolla, kommunikoinnin opettelulla ja toisen huomioimisella.

”Se on hirveän tärkeätä meille näissä tilan hommissa, kommunikointi ja että ymmärretään toisiamme. Kun meillä on muutakin kuin se papin aamen mikä on sanottu, kun on näitä vastuuta: velkaa ja siihen liittyvää investointia, se on, kaikki alkaa tässä maatilalla siitä että se toimii, sitä ei voi liikaa korostaa.” H1

7.2 Lastenhoito ja kasvatus

Lastenkasvatuksen tausta

Kaikki haastatellut ovat itsekkin lähtöisin maatilalta. Isännät kokevat, että oma lapsuus sekä myös puolison lapsuus ovat vaikuttaneet ja olleet pohjana lasten kasvatukselle. Oma isä on kasvattanut ja toiminut esimerkkinä. Kuitenkin myös eroavaisuuksia omaan isään löytyy. Esiin tuli, että keskusteleen lasten kanssa enemmän kuin oma isä. Myös erilainen elämäkokemus vaikuttaa isän rooliin. Nykyisin viljelytilalla toimiva isäntä kokee, että hänellä on enemmän aikaa lapsille kuin omilla vanhemmilla, mikä johtuu karjan puuttumisesta.

Lastenhoidon ja kasvatuksen jakautuminen

Lastenhoidosta on vastannut pitkälti lasten äiti varsinkin lasten ollessa pieniä, jolloin se on tuntunut luonnolliselta ratkaisulta tilan töiden ja äidin kotona olon vuoksi. Varsinkin vanhemman sukupolven perheissä lastenhoitovastaava on ollut lasten äiti. *”No en itse kovin paljon hoitanut, että kyllä se lähinnä vaimon vastuulle jäänyt.” H8* Nuoremman sukupolven perheissä vastuuta jaetaan enemmän. Yhdessä perheessä lastenhoidosta päävastuussa oleva on vaihdellut tilanteen mukaan. Toisessa perheessä lastenhoitoa on pyritty jakamaan myös lasten ollessa pieniä esimerkiksi jakamalla vaippojen vaihtotehtäviä. Joissain perheissä isännän lastenhoitorooli korostuu esimerkiksi iltaisin, jos puolisolalla on tilan ulkopuolisia menoja. Jaettavia lastenhoitoon liittyviä tehtäviä ovat esimerkiksi lasten nukkumaan laittaminen sekä vastaanottaminen koulusta kotiin. Osa isännistä toi esiin, että lasten kasvun

myötä oma rooli isänä tulee kasvamaan ja on kasvanut. Lastenhoitoa jaetaan tällöin enemmän puolisojen kesken.

”Mutta nyt kun ollaan, tilanne on muuttunut sillä tavalla että lapset eivät ole enää samalla tavalla hoitoa vaativia, niin nyt me sitten ollaan tasavertaisesti hommissa. Niin nyt me sitten pystytään enemmän lasten kanssa olla. On tavoite ollut. Kyllä tässä on vähän muutosta, ainakin mä itse kuvittelen vaan että enemmän siihen suuntaan että, tavallaan kumpikin hoitaa lapsia, siihen suuntaan ollaan menty,”. H1

Tähän liittyy myös halu ja pyrkimys olla kasvattamassa ja hoitamassa lapsia, mutta välttämättä töiden takia se ei ole aina mahdollista.

”Mutta ehkä sillä tavalla se rooli, ainakin mä toivon, että mä olisin ollut enemmän lasten kanssa ja olisin kasvattamassa niitä. Sillai mä ainakin toivon. Mutta sitten kun ajattelee taaksepäin ja miten maailma on mennyt, niin että kyllä se vastuu on ollut pitkälti lasten äidillä. Vaikka mä olisin halunnut niin. En ole pystynyt sitä järjestämään sitä ihan sillä tavalla kuin mä olisin halunnut.” H1

Lastenhoitoon liittyvästä työnjaosta on käyty osassa perheissä neuvottelua ja osassa ei. Neuvottelujen suunnitelmat saattavat muuttua tilanteiden mukaan. Esimerkiksi harrastuksiin viemisestä käydään keskustelua puolison kanssa. Lapsiin liittyvistä päätöksistä keskustellaan yhdessä. Muutama isäntä toi esiin, että lasten konfliktitilanteissa isän auktoriteetti helpottaa riidan ratkaisua, koska he eivät ole niin usein päivittäisessä lastenhoidossa mukana.

Sosiaalinen verkosto apuna

Lastenhoidossa sosiaalinen verkosto eli joko sukulaiset, läheiset tai naapurit ovat olleet apuna kaikissa perheissä yhtä lukuun ottamatta. Varsinkin isovanhempien tarjoama lastenhoitoapu koetaan merkittäväksi ja he myös osallistuvat kasvatukseen. Joillain tiloilla isovanhemmat asuvat hyvin lähellä, joka on mahdollistanut joustavan avun tarjoamisen.

”Ja sitten tässä on mun vanhemmat on vielä tästä tilasta eli ne asuu siinä tavallaan mun kotonani eli siinä vanhassa talossa ja siinä on isä ja äiti ja mun 91-vuotias mummoni. Ja nekin sitten, lähinnä mun isäni tähän maatilana töihin lähinnä konetöihin osallistuu ja äitini on sitten lastenkasvattajana siinä ollut, semmoisena varahenkilönä tai hoitopaikkana silloin kun me ollaan töissä aika tiiviistikin, molemmat, sekä minä että emäntä, niin sitten tämä iltahoito on pitkälti mun äitini varassa ollut.” H1

Muutamassa haastattelussa isännät toivat esiin, että maatila on ihanteellinen kasvuympäristö lapsille osaksi sosiaalisen verkoston takia. Läheisten tarjoama apu on mahdollistanut lasten hoitamisen kotona niin, että päivähoitolle ei ole ollut tarvetta.

Perhe-etuuksien käyttö

Perhe-etuuksien käyttö on melko samanlaista haastattelujen isäntien perheissä. Melkein kaikki isännät olivat käyttäneet isyysvapaan ja yhden isännän kohdalla isyysvapaata ei edes ollut käytössä lasten ollessa pieniä. Muut perhevapaat on käyttänyt puoliso eli hän on ollut esimerkiksi vanhempainvapaalla ja hoitovapaalla. Osalla tiloista alle 3-vuotiaille mahdollinen sadan päivän lomittajamahdollisuus on mahdollistanut perhe-vapaiden käytön. Lomitusmahdollisuus koetaan hyödylliseksi lastenhoidon kannalta, mutta kalliiksi. Kotihoidon tuen saamisessa tulorajojen selvittäminen koetaan hankalaksi maataloilla.

Kolmessa perheessä ainakin osa lapsista on ollut päivähoitossa. Yhden perheen isäntä kokee, että päivähoitosta oli hyötyä lasten ollessa pieniä, koska puolisonkin ollessa työelämässä pienet lapset eivät olisi voineet olla tilan töissä mukana eikä heitä olisi pystynyt hoitamaan samalla. Toisessa perheessä perhepäivähoitoa käytettiin yhden lapsen kohdalla, koska puolisoilla oli töitä tilan ulkopuolella. Kolmannessa perheessä vanhin lapsi oli vuoden päivähoitossa ja isäntä kokee sen tehneen lapselle hyvää. ”*Se oli lapselle varmaan ihan hyvä juttu, sillä tuli enemmän sellaista itsenäisyyttä.*” H7 Myös puoliso pystyi päivähoitonsa ansiosta osallistumaan enemmän tilan töihin.

Isännät kokevat päivähoitonsa tarpeelliseksi, jos ei ole sosiaalista verkostoa apuna lastenhoidossa, johon seuraava sitaatti viittaa. Päivähoito on kuitenkin varsinkin karjataloille ongelmallista navetta-työaikojen vuoksi. Päivähoitoa vaikeuttavat myös pitkät matkat.

”Ja sen pitäisi olla niin, että olisi ihan navetta-aikaan. Mutta meilläkin olisi pitkä matka ajaa niitä sinne päivähoitopaikkaan, että en tiedä olisiko meillä niin paljon lapsia, jos tätä mahdollisuutta ei olisi. Kyllä se niin iso kysymys on. Mutta ehdottomasti siis, jos se vaan toimii ja on siihen mahdollisuus, niin pitäisi olla näin, että hoitopaikka pitäisi olla maatilan lapsille yhtä hyvin kuin muillekin.”
H1

Lasten turvallisuus

Maatila on isäntien mielestä lapsille hyvä ympäristö, mutta siellä on myös vaaroja. Vaarallisia tilanteita voi syntyä esimerkiksi koneiden ja eläinten takia. Varsinkin aivan pienet lapset eivät vielä osaa varoa itseään eivätkä voi osallistua töihin. Isäntien mielestä tärkeintä turvallisuuden edistämiseksi on opettaa lapsia varomaan heidän kehitystasensa mukaisesti.

”No tää on semmoinen asia, että mä olen ottanut sen lähtökohdan, että vaikka on vaarallisiakin asioita tilalla niin kun ne siellä kerran on, niin mä olen opettanut ihan pienestä pitäen. Ja ne kyllä aika sitten kun ne pienenä lapsena opettaa johonkin turvallisuuteen liittyvään seikkaan niin ne kyllä muistaa sen ja varoittaa sitten muitakin tai naapurin lapsia että sinne ei saa mennä. Se neljän vanha nyt ei tiedä vielä kaikkea, mutta heti siitä eteenpäin niin ne oppii siitä parhaiten.” H1

Lasten pitää päästä seuraamaan tilan töitä, koska lasten uteliaisuus saattaisi johtaa lapset tutustumaan vaaroihin salaa. Toinen keino suojella lapsia vaaratilanteilta on valvoa heitä riittävästi. Vanhempien läsnäolo luo lapsille turvallisuuden tunnetta. Oma esimerkillinen käyttäytyminen ja vaaratilanteisiin varautuminen edistävät myös turvallisuutta. Varautumisesta huolimatta onnettomuuksia saattaa satua ja seuraavasta sitaatista paljastuu työn ja perheen yhteensovittamisen yksi haaste: lapset haluavat olla isän mukana, vaikka he eivät välttämättä vielä osaa varoa.

”Kyllähän se vähän turvatonta oli, muistan kun olin apulantaa kylvässä ja ne halusi väkisin tulla traktorin kyytiin ja ne putosi molemmat sieltä traktorin päältä, siinä oli aika hätä, putosivat. Toiselta repeytyi villapaita. Aika. Mie muistan, kuinka toiselta meni saappaat pois osittain jalasta. Se oli semmoinen apulantakylvökone niin nostin sinne ja lähdin kotia. Mitä siinä sitten, vaaranpaikkoja on kyllä. Silloin oli avohytti. Aina lapset haluaa tulla mukaan, mitä siinä nyt sitten. Olisi voinut käydä pahemmin.” H8

8. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia kokemuksia isännillä on työn ja perheen yhteensovittamisesta maataloilla sekä miten isyyttä toteutetaan maataloilla. Työn ja perheen yhteensovittaminen oli päähuomion kohde ja siihen liittyy teemoja esimerkiksi ajankäytöstä, yhteensovittamisen ratkaisuista ja haasteista. Isyys oli teemahaastattelurungossa pienempi alue ja isännät myös puhuivat isyydestä työn ja perheen yhteensovittamista vähemmän. Isyyttä selvitin kysymällä, miten isyys koetaan ja miten lastenhoito järjestyy isäntien perheissä. Tutkimusongelmat ovat osittain limittein meneviä, joten samoja teemoja saatetaan käsitellä molempien tutkimusongelmien yhteydessä eri näkökulmista. Kuten jo aiemmin tuli esille, vanhemman sukupolven isännillä tarkoitan niitä, joilla on jo aikuiset lapset, en välttämättä isännän todellista ikää.

8.1 Yhteenveto

Tulosten perusteella työ ja vapaa-aika kietoutuvat maataloilla tiukasti yhteen ja työ on koko ajan läsnä tilalla oltaessa. Työn ja perheen yhteensovittaminen on isäntien kokemana sekä haaste että myönteinen asia. Näissä haasteissa ja ratkaisuissa karja- ja viljelytilat eroavat jonkin verran toisistaan. Karjataloilla eläinten hoitaminen on sitovaa, vie paljon aikaa ja siitä on vaikeaa irrottautua. Irrottautumisen vaikeus näkyy esimerkiksi siinä, että lomittaja ei välttämättä pysty tekemään työtä yhtä hyvin kuin oma väki ja lomailua on vaikea järjestää. Lypsy- ja poikimisajat ovat ongelmallisia perheen yhteisen ajan sekä päivähoidon järjestämisen kannalta. Viljelyssä korostuu työn kausiluonteisuus ja sen asettamat haasteet yhteensovittamiselle. Työ on kiireistä keväästä syksyyn ja perheenjäsenten vapaat menevät helposti ristiin. Kaikentyyppisillä tiloilla haasteena on se, että perheen suunnitelmat saattavat muuttua töiden vuoksi. Yhteinen haaste on lisäksi kiire, koska se vähentää perheen yhteistä aikaa tai omaa aikaa. Kiire vaikuttaa myös kielteisesti jaksamiseen ja saattaa aiheuttaa konflikteja perheessä. Myös puolisoiden näkemyserot sekä toimeentulohuolet aiheuttavat stressiä.

Toisaalta isännät kokevat työn palkitsevaksi ja siitä saa myönteisiä kokemuksia, jotka edistävät jaksamista. Isännät myös korostavat työn itsenäisyyttä ja sen hyviä puolia. Työn ja perheen yhteensovittamisen ratkaisuissa korostuu se, että maatila on isäntien mielestä hyvä ja luonteva työympäristö, koska sen ansiosta pystyy olemaan lähellä lapsia. Lapset voi ottaa mukaan tilan töihin, missä yhdistyy yhdessä vietetty laatu-aika sekä kasvatus, osalla myös tarve. Lapsen ikä ja kiinnostus vaikuttaa

työhön osallistumiseen. Puolison ja parisuhteen merkitys on huomattava työn ja lastenhoidon sujumisen kannalta. Isännät kokevat kommunikoinnin ja yhteisen ajan puolison kanssa sekä sopivan työnjaon tärkeäksi. Ratkaisuna kiireen aiheuttamaan perheajan vähäisyyteen on ajan järjestäminen perheelle jonain muuna ajankohtana tai työtehtävien priorisointi.

Isännät mieltävät ihanneisän sellaiseksi, joka rohkaisee ja tukee lapsia sekä auttaa heitä löytämään vahvuutensa. Hän on auktoriteetti, mutta ei liian ankara, ja viettää lasten kanssa aikaa. Lastenkasvatus on toisaalta haasteellista, mutta kuitenkin myönteinen asia. Lasten ollessa pieniä, heidät on hoitanut pääosin äiti, mutta lasten kasvaessa isän rooli on saattanut kasvaa. Vanhemman sukupolven isät ovat osallistuneet vähemmän lastenhoitoon kuin nuorempien lasten isät. Vanhemman sukupolven isien perheissä lastenhoitoratkaisut ovat ratkenneet luontevasti ilman neuvotteluja, mutta nuorempien perheissä hoivatöitä jaetaan enemmän ja niistä neuvotellaan. Kuitenkin suuren työmäärän vuoksi voi olla hankalaa osallistua lastenhoitoon ja kasvatukseen, vaikka haluaisi. Sosiaalinen verkosto on suuren apuna tiloilla lastenhoidon järjestämisessä. Perhe-etuuksista melkein kaikki ovat käyttäneet isyyysvapaan ja osalla tiloista lomitusmahdollisuus on mahdollistanut perhevapaiden käytön. Niissä perheissä, joissa oli käytetty päivähoitoa, isäntien kokemukset olivat myönteisiä. Päivähoidon käytössä nähdään myös ongelmia. Lastenkasvatuksessa isännillä on erityinen rooli lapsien opastamisessa tilan töihin ja turvallisuusseikkoihin. Yhdessä työskentelyllä lapsille opetetaan arvoja ja käytännön taitoja. Isännät kokevat perheen tärkeäksi yksiköksi, jonka vuoksi tehdään töitä ja jonka merkitys on suuri.

8.2 Työn ja perheen yhteensovittaminen

Maatilayrittäjyyden ja perheen yhteensovittamisen tutkiminen pelkästään yhden teorian varassa antaisi liian suppean kuvan aiheen monitahoisuudesta. Yrittäjyydessä työ ja perhe saattavat kietoutua yhteen sekä ajallisesti että paikallisesti (Känsälä & Kovalainen 2005, 139), jolloin herää kysymys siitä, millaisia ristiriitoja tilanteeseen liittyy. Toisaalta työ ja perhe saattavat myös rikastuttaa toisiaan sekä olla tasapainoisessa suhteessa.

Työn ja perheen myönteinen vuorovaikutussuhde

Työn ja perheen myönteinen vuorovaikutussuhde lähtee siitä olettamuksesta, että työ- ja perheroolit ovat toisiaan hyödyttäviä. Työ voi olla eduksi perhe-elämälle tai perhe työn kannalta eli yhdestä roolista saadut kokemukset edistävät suoriutumista toisessa roolissa tai elämänlaatua yleisesti. (Voydanoff 2008, 50; Friedman & Greenhaus 2000, 122.) Teoriaa rikastuttavasta vuorovaikutussuhteesta työn ja perheen välillä näyttäisi tukevan se, että perhe ja parisuhde ovat isäntien mielestä tärkeitä asioita, joiden vuoksi kannattaa tehdä töitä ja hankkia toimeentulo. Ilman perhettä töiden teko tuntuisi ikävämmältä. Sieberin (1974) mukaan useiden roolien ansiosta voi esimerkiksi oppia uusia asioita sekä parantaa suoriutumistaan, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että yhden isännän mielestä kotitöiden oppiminen on samalla avannut hänelle uusia ovia ja löytämään voimavaroja itsestään. Positiivisten tunteiden siirtyminen perheestä työhön tai työstä perheeseen (Friedman & Greenhaus 2000, 8) ei tullut selvästi esiin muuta kuin ehkä vastakohtaisuuden kautta.

Resurssit helpottavat työn ja perheen yhteensovittamista ja edistävät suoriutumista toisessa roolissa. Tällaisia resursseja ovat tuki, apu, aika, raha, itsetunto ja tieto. (Friedman & Greenhaus 2000, 5, 8.) Suuri osa isännistä korosti parisuhteen merkitystä työn ja perheen yhteensovittamisessa. Puoliso on tärkeä tuki, varsinkin kun monella tilalla hän osallistuu myös tilan töiden tekemiseen. Kun sekä tilan töitä että lastenhoitovastuuta voi jakaa, yhteensovittaminen saattaa sujua paremmin. Puolisot myös ovat pitkälti olleet vastuussa lastenhoidosta ainakin lasten ollessa pieniä, jolloin isännät ovat voineet keskittyä toimeentulon hankkimiseen.

Toinen työn ja perheen yhteensovittamista helpottava tuen muoto on ollut sosiaalinen verkosto valtaosalla isäntien perheistä. Erityisesti isovanhemmat ovat olleet apuna lastenhoidon järjestämisessä, mutta myös naapureista on ollut hyötyä niin tilan töissä kuin esimerkiksi lasten kuljettamisessa harastuksiin. Vaikuttaisikin siltä, että isännät pääosin arvostavat yhteisöllisyyttä: useat heistä ovat kasvaneet monen sukupolven perheessä ja sama malli on osittain siirtynyt heidän perheisiinsä. Kuitenkaan kenenkään perhe ei enää asu samassa talossa lasten isovanhempien kanssa. Töitäkin jaetaan naapureiden tai sukulaisten kesken ja esiin tuli, että maanviljelijöiden tulisi tehdä enemmän yhteistyötä keskenään. Kolmantena tuen muotona on perhe-etuksien käyttö. Isäntien mielestä päivähoito on hyödyllinen yhteensovittamisen kannalta, jos ei ole sosiaalista verkostoa. Päivähoitoa käyttänei-

den mielestä päivähoito oli ollut hyvä ratkaisu heidän tilanteessaan, mutta isännät näkivät päivähoitossa myös ongelmia.

Aika on resurssi, jota isännillä tuntui olevan liian vähän. Kuitenkin lomamatkoilla perheen kanssa voi irrottautua ja keskittyä omaan aikaan ja perheeseen. Toisaalta isännät kokevat, että työtä voi tiettyissä rajoissa järjestellä haluamallaan tavalla eli maataloustyössä on joustavia ja itsenäisiä piirteitä, mikä on perheen kannalta hyvä asia. Myös Jacobsin ja Gersonin (2004, 100) mukaan autonomia ja joustavuus edistävät työn ja perheen yhteensovittamista. Toimeentulon vaikutuksesta esiin tuli, että kun töissä asiat menevät taloudellisesti hyvin, niin elämä sujuu muutenkin. Itsetunto ja tieto liittyvät uusien asioiden oppimiseen esimerkiksi kotitöiden tekemisellä. Kun oppii tekemään ruokaa, niin voi myös vastata lasten ruokinnasta, jolloin puoliso voi työskennellä muualla.

Olenlaisin asia työn ja perheen positiivisen vuorovaikutussuhteen kannalta on se, että maatila on työympäristö, joka sallii lasten lähipiirissä ja töissä mukana olemisen. Vanhempien läsnäolo luo lapsille turvallisuuden tunnetta ja mahdollistaa positiivisen vuorovaikutussuhteen heidän kanssaan vaikka työt veisivät määrällisesti huomattavan osan ajasta. Lasten työskentelyssä nähtiin turvallisuusriskejä, mutta kaikki pitivät sitä kuitenkin myönteisenä asiana niin lapsille kuin isännille. Siten työ näyttäisi rikastuttavan perhe-elämää ja perhe työtä.

Työn ja perheen kielteinen vuorovaikutussuhde

Kielteinen vuorovaikutussuhde työn ja perheen välillä näkyy isännillä siinä, että työ vaikuttaa enemmän perheen suuntaan negatiivisesti kuin perhe työhön. Voidaan myös puhua negatiivisesta läikynnästä työn ja perheen välillä. Samankaltaisia tuloksia on saatu muissakin tutkimuksissa (Lammi-Taskula & Salmi 2004, 36; Forma 2009). Työ on hallitseva osa isäntien elämää ja perhe kärsii kiireestä, työn kausiluonteisuudesta ja töistä johtuvista suunnitelmien muutoksista. Erityisesti karjaloilla työ on sitovaa ja tapahtuu pitkälti eläinten ehdoilla. Myös viljelyssä on kausittain kiireistä, jolloin lasten ja parisuhteen huomioiminen on haastavaa. Perheen negatiivinen vaikutus työhön tuli esiin vain siinä, että jos perheenjäsen sairastuu, niin töiden teko jää vähemmälle, koska perheenjäsenen terveys on tärkeintä.

Aikakonflikti tarkoittaa sitä, että yhteen rooliin käytetty aika on pois toisesta roolista, mikä voi joutua fyysisestä tai psyykkisestä poissaolosta (Greenhaus & Beutell 1985, 78). Aikakonfliktia kokivat erityisesti karjatilalliset ja nuoremman sukupolven isännät. Vanhemman sukupolven isäntien kohdalla tulee kuitenkin muistaa, että siitä, kun lapset olivat pieniä on kulunut aikaa. Ajan kuluminen on voinut vaikuttaa muistettuihin kokemuksiin. Tilan koolla näyttäisi olevan myös vaikutusta aikapulaan, vaikka apuna olisikin palkattu työntekijä. Isommalla tilalla on enemmän työtä kuin pienemmällä. Aiemmassa tutkimuksessa on tullut esiin, että aikakonflikti on suuri erityisesti lasten ollessa pieniä (Lammi-Taskula & Salmi 2004, 34–36). Tämä ei varsinaisesti näy tämän tutkimuksen tuloksissa, koska lastenhoitovastuussa on ollut puoliso pikkulapsivaiheessa. Yleisesti isännät kokivat kuitenkin, että töihin saisi käytettyä kaiken ajan ja perheelle on välillä vaikea löytää aikaa, vaikka haluaisi. Tärkeimpiäkin työtehtäviä voi olla paljon, jolloin priorisointi on hankalaa.

Jännitekonfliktissa esimerkiksi työssä koetut stressitekijät vaikuttavat toiseen rooliin, kuten perheeseen (Greenhaus & Beutell 1985, 78). Isännät kertoivat, että työasiat ovat usein jatkuvasti mielessä, mikä liittyy kotipiirissä tehtävän työn luonteeseen. Myös puolisoitten näkemyserot ja väärinkäsitykset työasioissa sekä kiire aiheuttavat stressiä ja kitkaa, jotka haittaavat parisuhdetta ja aikaansaavat esimerkiksi tiuskimista. Toisaalta useimmissa haastatteluissa työstressin siirtymistä perheeseen ei kuvailtu, perheeseen liittyvän stressin siirtymistä työhön ei tullut ollenkaan ilmi. Kuitenkin osa koki, että stressi lisää hermostumista lapsiin. Käyttäytymiskonflikti viittaa tilanteeseen, jossa toisen roolin edellyttämät odotukset tai käyttäytymisnormit eivät sovi yhteen toisen roolin kanssa (Greenhaus & Beutell 1985, 78). Isännät eivät kokeneet juurikaan käyttäytymiskonfliktia vaan roolien yhtensovittaminen vaikuttaisi luontevalta. Kuitenkin isäntien mielestä pienet lapset ja tilan työt ovat haastava yhtälö, koska tarkan valvonnan ja hoivaavuuden yhdistäminen työtehtäviin on ongelmallista.

Korkeat työn vaatimukset lisäävät työn ja perheen konfliktia (Grönlund 2007, 490). Sekä vanhemman että nuoremman sukupolven isäntien mielestä maataloustyön vaatimukset ovat suuria varsinkin nykyään, koska henkinen paine on suuri, pitää osata paljon, opetella uusia asioita ja investoida toimintaan rahaa. Yrittäjillä toimeentulo riippuu pitkälti omasta jaksamisesta ja työskentelystä, mikä voi lisätä paineita. Duxburyn, Lyonsin ja Higginsin (2008, 125, 129) mukaan roolien ylikuormittamisesta seuraa fyysistä ja psyykkistä väsymistä, kiirettä ja oman ajan puutetta. Ylikuormittuminen seuraa ajan ja energian sekä tekemisen ristiriidasta. Vanhemman sukupolven isännät olivat osallistuneet vähemmän varsinaisiin lastenhoito- tai kotityötehtäviin. Heille työn ja perheen yhtensovittami-

nen oli ollut melko ongelmatonta. Nuoremman sukupolven isäntien perheissä näitä tehtäviä jaetaan enemmän ja isännät kertoivat kiireistä ja haastavuudesta työn ja perheen yhteensovittamisessa. Esimerkiksi kiireen ollessa pahimmillaan tapaturmariski kasvaa ja itselle jää vain niukasti aikaa. Kuitenkaan he eivät kertoneet, että haluaisivat luopua näistä kotiin ja lapsiin liittyvistä tehtävistä, vaan ne olivat osa arkea ja perheen merkitys tärkeä.

Työn ja perheen tasapaino

Työn ja perheen ollessa tasapainossa työ ja perhe toimivat ja yksilö kokee tyytyväisyyttä elämään (Clark 2000, 751) sekä resurssit riittävät molemmille alueille osallistumiseen (Voydanoff 2008, 48). Kun työ ja muu elämä ovat harmonisessa suhteessa, yksilöt ja perheet voivat hyvin (Gambles ym. 2006, 37). Kompensaatioteorian oletukset työn kompensoimisesta perhe-elämällä tai päinvastoin eivät näy tämän tutkimuksen tuloksissa. Isännät pitävät sekä työstään että perheestään eikä työn suuri osuus ajankäytöstä ei johdu siitä, että perheeseen oltaisiin tyytymättömiä.

Työ-perherajateoria tarkastelee, miten ihmiset toimivat työn ja perheen alueilla saavuttaakseen niiden välisen tasapainon. Vaikutusvalta ja identifioituminen molempiin alueisiin sekä neuvottelu ja vuorovaikutus rajojen ylläpitäjien kanssa edistävät tasapainoa. Esimerkiksi vaikutusvalta omaan työhön antaa valinnanvapautta, jolloin tasapaino on helpommin saavutettavissa. (Clark 2000.) Isännät kokivat työn välillä raskaaksi alueeksi, mutta siitä saa myönteisiä kokemuksia ja siitä pidetään. Työ on isännille alue, josta saa toimeentulon. Perhe on välittämisen ja rakkauden alue, josta kuuluu huolehtia.

Vanhemman sukupolven isännille työ ja perhe näyttävät olleen erillisempiä alueita kuin nuoremmille. Se voi liittyä perinteisiin työnjakorooleihin ja aiemmin vallinneeseen kulttuuriin, jossa naiset ovat hoitaneet kodin ja miehet ovat olleet päävastuussa perhe-eläntä. Rajojen vahvuus sekä työn ja perheen nuorempia suurempi segmentoituminen ovat voineet olla tasapainon kannalta hyviä asioita, koska Clarkin teorian (2000, 758) perusteella työ- ja perhekulttuurien erotessa rajojen tulisi olla vahvoja.

Nuoremman sukupolven isännät neuvottelevat enemmän puolisoitensa eli rajojen ylläpitäjien kanssa lastenhoitoon sekä työhön liittyvästä työnjaosta ja käytännöistä. Rajateorian mukaan ihmiset siirtyvät

eri elämän alueiden välillä niiden tarpeisiin mukautuen ja neuvotellen niiden sisällöistä ja rajoista (Clark 2000). Mukautuminen ja neuvottelu siis näkyvät enemmän nuorempien kohdalla. He myös osallistuvat enemmän, eli rajat ovat heikompia kuin vanhemmalla sukupolvella. Heikkojen rajojen vallitessa integraatio on tasapainon kannalta parempi kuin segmentaatio (Clark 2000, 757–758). Tulokset tukevat tutkimusta, jossa tutkituille miehille työn ja perheen tasapaino merkitsi perheen huomioimisen pyrkimyksiä työn ollessa kuitenkin toimeentulon vuoksi etusijalla (Duckworth & Buzanell 2009, 562–563).

Tilalliset, ajalliset tai psykologisen rajat voivat olla läpäiseviä (Clark 2000, 756), mikä näkyy isäntien kokemuksissa siinä, että lapset ovat mukana työssä tai lapset ovat lähipiirissä työskentelyn aikana. Tällaisessa tilanteessa perhe läpäisee työn rajan ja työ perheen rajan. Myös yhteydenpito lapsiin kännykän avulla kertoo työn ja perheen rajan läpäisevyydestä. Rajojen joustavuus näkyy isäntien kohdalla työaikojen osittaisena autonomiana ja kontrolloitavuutena. Esimerkiksi lypsykarjatilallisilla on päivisin vapaasti järjesteltävää aikaa. Työ voi lisäksi kulkea myös ajatuksissa kotiin eli tekemättömät työtehtävät saattavat olla mielessä koko ajan. Clarkin (2000, 755) mukaan ei ole yhtä toivottua integraation tai segmentaation tilaa. Segmentaatio eli työn ja perheen erottaminen toisistaan ei välttämättä ole työn ja perheen yhteensovittamisen kannalta huono asia, jos esimerkiksi työasioiden miettimisen pystyy erottamaan perheen parissa vietetystä ajasta. Tämä on kuitenkin isäntien kokemusten mukaan vaikeaa, koska työ hallitsee niin suurta osaa elämästä. Koska työ tehdään kotona, työstä on vaikeaa irrottautua.

Erotuksena Donaldin ja Liningtonin (2008, 659, 668–669) tuloksista, ne isännät, jotka olivat osallistuneet vain vähän lastenhoitotehtäviin, näyttäisivät kokeneen työn ja perheen konfliktin lievempänä kuin ne isännät, jotka pyrkivät osallistumaan molempiin alueisiin. Donaldin ja Liningtonin (2008) mukaan esimerkiksi kotitöihin osallistuminen parantaa tasapainoa, koska kontrolli- ja vaikuttamismahdollisuudet perheessä kasvavat. Isäntien kertomuksissa tämä näkökulma ei näkynyt, vaan kotitöitä tehtiin erityisesti arjen sujumisen ja puolison työn helpottamisen takia.

Erään tutkimuksen mukaan miehet näkevät helposti työn ja perheen erillisinä alueina kulttuurisista oletuksista johtuen, naisilla on integroidumpi näkökulma ja myönteisempi vuorovaikutussuhde työn ja perheen välillä (Andrews & Bailyn 1993, 264, 267). Kuitenkin haastatellut isännät kokivat työn ja perheen yhteensovittamisen tiloilla luontevaksi, joten heillä näyttäisi olevan melko integroitu näkö-

kulma. Vaikka osa isännistä ei osallistunut perhealueelle samalla tavalla kuin toinen osa, perhettä kuitenkin sovitettiin esimerkiksi työalueelle. Tulokset ovat samansuuntaisia Jokirannan (2005, 183–184) tutkimuksen kanssa, minkä mukaan miehet eivät pidä työtä ja perhettä vastakkaisina vaan yhteen sovitettavina kokonaisuuden osina, vaikka työ olisi keskeinen elämän alue.

8.3 Isyyden toteuttaminen

Maataloudessa työnjako on eriytynyt perinteisesti sukupuolen mukaan erillisiin töihin (Siiskonen 2004, 301). Miehet on nähty tiloilla naisia enemmän koneita käyttävinä työn puurtajina ja naiset kotiin keskittyvässä roolissa (Branth & Haugen 2005, 92–94, 98–99). Nykyään voidaan kuitenkin puhua yrittäjäkumppanuudesta (Siiskonen 2004, 305–306). Sosialisatio eli kasvamisprosessi vaikuttaa käsityksiin vanhemmuudesta ja työnjaosta (Dienhart 1998, 180). Sosialisatio vanhemmuuteen näkyi isäntien kokemuksissa heidän omien vanhempiansa lastenkasvatustapojen siirtymisenä omien lasten kasvatukseen. Kaikilla oli maatilatausta. Esimerkiksi luontevana pidetty lastenhoitoon ja myös muihin töihin liittyvä työnjako näyttäisi periytyvän omilta vanhemmilta. Toisaalta nuoremman sukupolven isännät toivat esiin, että lastenkasvatus on myös muuttunut omien vanhempien käytännöistä. He osallistuvat enemmän hoitoon ja kasvatukseen sekä keskustelevat enemmän lasten kanssa. He myös keskustelevat puolisoitten kanssa lapsiin liittyvistä asioista. Tämä voi olla seurausta yhteiskunnan ja kulttuurin muutoksesta. Jaetusta vanhemmuudesta ja osallistuvasta isyydestä on tullut ideaali, johon pyritään (Vuori 2001, 355–356). Tämä näkyy niin yksilö- kuin yhteiskuntatasolla. Esimerkiksi vanhempia kannustetaan jakamaan vanhempainvapaita, isyysvapaita on pidennetty ja kotihoidon tukeen molemmilla sukupuolilla on yhtäläinen oikeus. Yhteiskuntatason perhepolitiikka ohjaa myös perheiden valintoja.

Vanhemman sukupolven isännät voi luokitella perinteisen isyyden mallia noudattaneiksi. Heidän perheissään kotiin ja työhön liittyvä työnjako on ollut jyrkempi ja isännillä on ollut selkeä toimeentulonhankkimisrooli, puolisoilla äidinhoivarooli. Työnjakoon ei ole liittynyt ristiriitoja vaan sitä on pidetty luonnollisena. He eivät juuri tuoneet esiin lastenhoivaan liittyviä tehtäviä. He ovat kuitenkin olleet läsnä ja saatavilla, vieneet harrastuksiin ja kasvattaneet lapsia esimerkiksi turvallisuuteen liittyvissä seikoissa sekä olleet lasten tukena. Suurin osa on myös osallistunut synnytyksiin. Perinteisen isyyden malliin kuulunee ehkä myös auktoriteettina toimiminen lapsille, koska auktoriteetti toimii,

kun ei ole jokapäiväisessä lastenhoidossa mukana. Auktoriteettiasema tuli myös yhden nuoremman isännän kohdalla esiin.

Huttunen (1999, 178) on jakanut perinteisen isyyden muutoksen ohenevaan ja vahvistuvaan isyyteen. Tässä tutkimuksessa ohenevaa isyyttä ei esiintynyt ollenkaan. Ne isännät, joilla lapset eivät ole täysi-ikäisiä, toteuttavat lähinnä avustavan isyyden mallia, jossa lasten äiti on päävastaava. Myös uuden isyyden piirteitä tuli esiin. Tulokset ovat samankaltaisia Miettisen (2008, 120) tutkimuksen kanssa eli nuoremmat ovat valmiimpia jakamaan vanhemmuutta. Isännät panostavat isyyteen ja ovat hoitotoimissa mukana, esimerkiksi vaipanvaihtoa on jaettu öisin tasapuolisesti tai lapset otetaan koulusta vastaan. Perheelle haluttaisiin antaa enemmän aikaa ja lastenhoitoon ja -kasvatukseen olisi halu osallistua enemmän kuin se on töiden takia mahdollista. Myös muissa tutkimuksissa on tullut esiin samantapaisia uudenlaiseen isyyteen liittyviä huolia (Henwood & Procter 2003, 343, 346, 349; Jokiranta 2005, 180; Ylikännö 2009, 127).

Vanhemman lastenhoitoon osallistuminen on jaettu vuorovaikutukseen, saatavilla oloon sekä vastuullisuuteen (Lamb 1986, 8). Vuorovaikutus näkyi jo aiemmin esiin tulleenä työskentelynä yhdessä sekä osallistumisena lasten harrastuksiin. Se on keino kehittää ja kasvattaa lapsia, ja yhteisten aktiviteettien ja työskentelyn koettuja vaikutuksia on kuvattu aiemmassakin tutkimuksessa (Brotherson ym. 2005, 9–11). Koska työskentely-ympäristönä on kotipiiri, lähellä olon takia on helpompi olla vuorovaikutuksessa ja kohdata lasten tarpeet, valvoa ja hoitaa. Kasvatuksessa kukaan isäntä ei vaikuttaisi erottelevan sukupuolia toisistaan, vaan esimerkiksi sekä poikia ja tyttöjä opetetaan tekemään yhtäläillä kotitöillä eikä poikia pidetä tyttöjä parempina tilan jatkajina. Tämä eroaa aiemman tutkimuksen tuloksista (Silvasti 2001, 201).

Saatavilla olo tuli esiin siinä, että kun työskennellään lähettyvillä, lapset ovat silmän alla ja läsnä. Myös matkapuhelinta voi käyttää apuna, jos työskennellään kauempana. Vastuullisuus näkyi siinä, että nuoremman sukupolven perheissä lastenhoitovastuuta jaetaan enemmän eli äidin hoivarooli ei ole itsestään selvä. Isännät tekevät esimerkiksi ruokaa lapsille töidensä lomassa. Isännät toivat esiin, että varsinkin lasten kasvun myötä oma rooli isänä kasvaa ja lastenhoitoa jaetaan enemmän. Lapset tarvitsevat isää enemmän. Tämä seikka ei tullut suoraan esiin niiden kohdalla, joilla oli jo aikuiset lapset, mutta osallistuminen lasten harrastuksiin ja lasten kanssa työskentely voisi viitata tähän suuntaan. Myös Sireni (2003, 42) on saanut samantapaisia tuloksia. Cohenin (1993, 15–16) tutkimuksen

mukaan lastenhoitoon osallistumiseen vaikuttivat sitoutuminen isyyteen, puolison tarpeet sekä työaikataulu. Tulokset ovat samankaltaisia tämän tutkimuksen kanssa. Esimerkiksi puolison työskennellessä tai opiskellessa isännät osallistuvat enemmän lastenhoitoon ja kotitöiden tekemiseen. Osa isännistä teki tilan ulkopuolella töitä, ja niiden tekeminen näyttäisi vaikuttavan kotitöiden ja lastenhoitoon liittyvään työnjakoon samalla tavoin kuin puolisoiden tilan ulkopuolinen työskentely. Työnjakoa näissä asioissa tehdään siis elämäntilanteen mukaan.

Isäntien suhtautuminen päivähoitoon näyttäisi olevan erilaista kuin aiemmissa tutkimuksissa tutkittujen emäntien. Emännät ovat pitäneet kotia parhaana kasvatuspaikkana (Takala 2000, 136) ja päivähoitoa maatilasta vieroittavana hoitopaikkana (Härkki-Santala 2002, 170–171). Tutkimukseni tulosten perusteella isäntien suhtautuminen päivähoitoon on emäntiä käytännöllisempää ja vähemmän tunnevirittynyttä. Se on siten heille yksi mahdollinen lastenhoitoratkaisu muiden joukossa. Kaikissa perheissä vanhempainvapaan ja kotihoidon tuen oli käyttänyt puoliso, kuten yleisesti suomalaisperheistä muutenkin (Lammi-Taskula 2004, 47). Tarkkaa kotitöiden jakautumista lasten pikkulapsivaiheessa ei pysty erottelemaan, mutta näyttäisi, että kotitöitä on ainakin pikkulapsivaiheen jälkeen jaettu enemmän nuoremmalla sukupolvella. Siten perhevapaiden sukupuolittunut käyttö ei tulosten mukaan välttämättä ennusta kotitöiden jakautumista vapaiden loppuessa (ks. Miettinen 2008, 85). Sosiaalinen verkosto on aiemminkin tullut esiin lastenhoitoapuna (Sireni 2002, 93–94), mutta se on myös osa lasten kasvatusta.

8.4 Loppupäätelmät

En halua arvottaa sitä, mikä olisi ”oikea” tapa sovittaa työtä ja perhettä yhteen, toteuttaa isyyttä tai jakaa lastenhoitovastuuta. Yhdyn Dienhartin (1998, 201) näkemykseen siitä, että tasa-arvo ei tarkoita töiden jakamista tiukasti tasan, vaan se lähtee perheiden sisäisistä neuvotteluista. Nykyään ideaalina pidetään jaettua vanhemmuutta, mutta se mikä toimii toisten perheissä, ei ole välttämättä kaikissa perheissä paras ratkaisu. Siksi on tarjottava vaihtoehtoja, jotta kukin perhe voi sovittaa työn ja perheen yhteen toimivasti. Valtaosa isännistä korosti sosiaalisen verkoston tärkeyttä yhteensovittamisessa. Tätä mahdollisuutta kaikilla maanviljelijöillä ei kuitenkaan ole. Puolison tuki on toinen merkittävä asia, mutta miten käy jos jää yksinhuoltajaksi tai jos puoliso työskentelee tilan ulkopuolella? Päivähoito on tällaisissa tilanteissa hyödyllinen, mutta sen tulisi olla lähellä sekä toimia myös työn kauksiluonteisuuden ja työaikataulujen mukaan.

Fenomenologinen lähtökohta sopii mielestäni tähän tutkimukseen hyvin, koska aihetta on aiemmin tutkittu hyvin niukasti. Pyrkimyksenä oli tavoittaa isäntien kokemuksia ilman aiemman teorian tiedon tai oletusteni väliintuloa. Kuitenkin jo teemahaastattelurunko on tehty aiemman teorian tiedon ja kokemusteni perusteella, vaikka haastatteluissa pyrin olemaan johdattelematta liikaa. Analysoidessani olen myös pyrkinyt sulkeistamiseen, jossa etuna saattaa olla se, että olen itse nainen, jolla ei ole lapsia. Vaikka taustani on maaseudulla, osa isäntien kokemuksista oli minulle ennalta arvaamattomia ja yllättäviä, kuten parisuhteen suuri merkitys isännille. Toisaalta olen tutkimuksessa tuonut esiin lasten töissä mukana olon työn ja perheen yhteensovittamisessa melko vahvasti. Tämä näkyi isäntien vastauksissa selvästi, mutta tulkintaani on voinut vaikuttaa myös se, että olen itse tehnyt lapsena hyvin paljon maatilalla töitä. Kriittisyys omaa ajattelua kohtaan koko tutkimusprosessin ajan on mielestäni ollut olennaista, ei niinkään se, olenko onnistunut sulkeistamisessa täydellisesti.

Yksilöiden kokemukset olisivat tulleet lukijoille paremmin esille, jos olisin esitellyt yksilöiden merkitysverkostot. Mielestäni kuitenkin yhteenvedo ja yksilöiden kokemusten esiintuominen sopii tähän tutkimukseen paremmin. Ongelmista, sovelluksista ja kokemattomuudestani johtuen en voi sanoa onnistuneeni täysin fenomenologisessa lähestymistavassa, mutta olen pyrkinyt fenomenologiseen ajatteluun. Samoihin tuloksiin olisin saattanut päätyä myös esimerkiksi sisällönanalyysin avulla, mutta fenomenologian avulla oli ehkä parempi mahdollisuus aineistolähtöisyyteen, koska se pakotti pysymään lähellä aineistoa tehdessäni analyysiä. Pohdintaosiossa muuhun teoriakirjallisuuteen vertaamisessa on vaarana, että isäntien omat kokemukset hämärtyvät teorioiden alle. Olen yrittänyt olla vääristelemättä isäntien kokemuksia, mutta tulkinnassa täyttä objektiivisuutta on mahdotonta saavuttaa.

Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut pelkästään isäntien kokemuksista perheeseen ja työhön liittyvissä asioissa. Tämä on ollut tärkeää, jotta miesten ääni saadaan kuuluviin. Jatkossa voisi kuitenkin selvittää, miten puolisoitten kokemukset eroavat toisistaan tutkimalla pariskuntia yhdessä. Toinen mahdollinen tutkimusasetelma olisi tutkia lasten kokemuksia maatiloilla kasvamisesta tai lasten hyvinvoinnin ja isyyden yhteyttä. Miesten kokemusten tutkimisen lisäksi olen kiinnittänyt tutkielmassa huomion yrittäjien asemaan ja kokemuksiin. Työn ja perheen yhteensovittamista on aiemmin tutkittu yrittäjyyden näkökulmasta hyvin vähän ja mielestäni perhepoliittista tutkimusta tulisikin tehdä enemmän yrittäjistä. Palkansaajien ja yrittäjien työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvät kysy-

mykset eivät kuitenkaan ole täysin yhteneviä, koska esimerkiksi organisaatiotaso puuttuu. Vaikka yrittäjät saattavat voida vaikuttaa ajankäyttöön palkansaajia enemmän, he eivät pääse työstä samalla tavalla eroon työpäivän päättyessä. Maaseutu ja maatalous ovat jääneet sosiaalipoliittisessa tutkimuksessa piiloon huomion kohdistuessa pitkälti kaupunkien palkansaajiin. Siksi myös tutkimusta maaseudusta tarvitaan.

LÄHTEET:

Aalto, Ilana (2004) Perinteisestä uuteen? Isyyden muutoskertomusta purkamassa. Teoksessa Ilana Aalto & Jari Kolehmainen (toim.) Isäkirja. Tampere: Vastapaino, 65–87.

Abrahams, Ray G. (1984) Co-operation on and between Eastern Finnish Family Farms. Teoksessa Norman Long (toim.) Family and Work in Rural Societies. Perspectives on non-wage labour. London & New York: Tavistock Publications, 99–115.

Andrews, Amy & Bailyn, Lotte (1993) Segmentation and Synergy: Two Models of Linking Work and Family. Teoksessa Jane C. Hood (toim.) Men, Work, and Family. Newbury Park: SAGE Publications, 262–275.

Anttonen, Anneli (2003) Lastenhoidon kaksi maailmaa. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 159–185.

Baines, Susan & Wheelock, Jane (1998) Working For Each Other: Gender, the Household and Micro-business Survival and Growth. *International Small Business Journal* 17(1), 16–35.

Brandth, Berit & Haugen, Marit (2005) The Gendered Embodiment of Agricultural Work: Nature, Machinery and Patriarchy. Teoksessa David Morgan, Berit Brandth & Elin Kvande (toim.) Gender, Bodies and Work. Hampshire: Ashgate, 89–100.

Brotherson, Sean E., Dollahite, David C. & Hawkins, Alan J. (2005) Generative Fathering and the Dynamics of Connection between Fathers and Their Children. *Fathering* 3(1), 1–28.

Bryman, Alan (2008) *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.

Carlson, Dawn S. & Grzywacz, Joseph G. (2008) Reflections and Future Directions on Measurement in Work-Family Research. Teoksessa Karen Korabik, Donna S. Lero & Denise L. Whitehead (toim.) *Handbook of Work-Family Integration. Research, Theory, and Best Practices*. London: Elsevier, 57–73.

Carlson, D. S., Kacmar, K. M. & Williams, L. J. (2000) Construction and initial validation of a multidimensional measure of work-family conflict. *Journal of Vocational Behavior* 56(2), 249–276.

Clark, Sue Campbell (2000) Work/family border theory: A new theory of work/family balance. *Human relations* 53(6), 747–770.

Clark, Sue Campbell (2001) Work Cultures and Work/Family Balance. *Journal of Vocational Behavior* 58(3), 348–365.

Cohen, Theodore F. (1993) What Do Fathers Provide? Reconsidering the Economic and Nurturant Dimensions of Men as Parents. Teoksessa Jane C. Hood (toim.) *Men, Work, and Family*. Newbury Park: SAGE Publications, 1–22.

Daly, Kerry J. (2007) *Qualitative Methods for Family Studies & Human Development*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Dienhart, Anna (1998) *Reshaping Fatherhood. The Social Construction of Shared Parenting*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Donald, Fiona & Linington, James (2008) Work/family border theory and gender role orientation in male managers. *South African Journal of Psychology* 38(4), 659–671.

Duckworth, John D. & Buzzanell, Patrice, M. (2009) Constructing Work-Life Balance and Fatherhood. Men's Framing of the Meanings of Both Work and Family. *Communication Studies* 60(5), 558–573.

Duxbury, Linda, Lyons, Sean & Higgins, Christopher (2008) Too Much To Do, and Not Enough Time: An Examination of Role Overload. Teoksessa Karen Korabik, Donna S. Lero & Denise L. Whitehead (toim.) *Handbook of Work-Family Integration. Research, Theory, and Best Practices*. London: Elsevier, 125–140.

Edwards, Jeffrey R. & Rothbard, Nancy P. (2000) Mechanisms Linking Work and Family: Clarifying the Relationship Between Work and Family Constructs. *The Academy of Management Review* 25(1), 178–199.

Eräranta, Kirsi & Käsälä, Maria (2007) Työ, perhe ja yhteensovittaminen – katsaus tutkimuksiin ja käsitteisiin. *Janus* 16(3), 184–199.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana (2007) Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltonen & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. korjattu ja täydennetty painos*. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–43.

Flick, Uwe (2002) *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage Publications.

Forma, Pauli (2009) Work, family and intentions to withdraw from the workplace. *International Journal of Social Welfare* 18(2), 183–192.

Friedman, Stewart D. & Greenhaus, Jeffrey H. (2000) *Work and Family – Allies or Enemies? What Happens When Business Professionals Confront Life Choices*. Oxford: Oxford University Press.

Gambles, Richenda, Lewis, Suzan & Rapoport, Rhona (2006) *The Myth of Work-Life Balance. The Challenge of Our Time for Men, Women and Societies*. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd.

Giorgi, Amadeo (1988) Sketch of a Psychological Phenomenological Method. Teoksessa Amadeo Giorgi (toim.) *Phenomenology and Psychological Research*. Pittsburgh: Duquesne University Press, 8–22.

Gobo, Giampietro (2004) Sampling, representativeness and generalizability. Teoksessa Clive Seale, Giampietro Gobo, Jaber F Gubrium & David Silverman (toim.) *Qualitative Research Practice*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications, 435–456.

Greenhaus, Jeffrey H. & Beutell, Nicholas J. (1985) Sources of Conflict Between Work and Family Roles. *Academy of Management Review* 10(1), 76–88.

Grönlund, Anne (2007) More Control, Less Conflict? Job Demand-Control, Gender and Work-Family Conflict. *Gender, Work & Organization* 14(5), 476–497.

Haataja, Anita (2007) Suomalainen äitiys-, isyys ja vanhempainrahajärjestelmä: ylistämisestä alistamiseen? Teoksessa Anna-Maija Castrén (toim.) Työn ja perheen tasapaino: sääntelyä, tutkimusta ja kehittämistä. Helsingin yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Oppimisverkostot työn ja perheen tasapainon rakentajina -hankkeen julkaisuja, 14–37.

Halford, Susan (2006) Collapsing the Boundaries? Fatherhood, Organization and Home-Working. *Gender, Work and Organization* 13(4), 383–402.

Helkama, Klaus, Myllyniemi, Rauni & Liebkind, Karmela (2001) Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki: Edita.

Henwood, Karen & Procter, Joanne (2003) The 'good father': Reading men's accounts of paternal involvement during the transition to first-time fatherhood. *British Journal of Social Psychology* 42(3), 337–355.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2007) Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hughes, Emily L. & Parkes, Katharine, R. (2007) Work hours and well-being: The roles of work-time control and work-family interference. *Work & Stress* 21(3), 264–278.

Husserl, Edmund (1995) Fenomenologinen idea. Viisi luentoa. Helsinki: Loki-kirjat.

Huttunen, Jouko (1999) Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa Arto Jokinen (toim.) Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere: Tampere University Press, 169–193.

Hytti, Ulla (2003) Yrittäjäyys, perhe ja sukupuoli. Teoksessa Jarna Heinonen (toim.) *Quo vadis, suomalainen perheyrittäjä?* Turku: Turun kauppakorkeakoulu, PK-instituutti, 95–110.

Härkki-Santala, Maria (2002) Oman elämänsä ehtoisa emäntä. Maatilan emännän emäntäkuva työn mielekkyyden ja muutoksen näkökulmasta. Tampere: Tampereen yliopisto.

Högbacka, Riitta (2003) Naisten muuttuvat elämänmuodot maaseudulla. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura.

Jacobs, Jerry A. & Gerson, Kathleen (2004) *The Time Divide. Work, Family, and Gender Inequality.* USA: Harvard University Press.

Jokiranta, Harri (2005) Työ ja perhe maaseudulla asuvien miesten elämäkertomuksissa. *Työ ja ihminen* 2(19), 168–185.

Katila, Saija (2000) Moraalijärjestyksen rajaama tila: maanviljelijä-yrittäjäperheiden selviytymisstrategiat. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.

Kelan tilastollinen vuosikirja (2006) Helsinki: Kela.

Kinnunen, Ulla, Feldt, Taru, Mauno, Saija & Rantanen, Johanna (2010) Interface between work and family: A longitudinal individual and crossover perspective. *Journal of Occupational and Organizational Psychology* 83(1), 119–137.

Kivinen, Pirkko & Talola, Sami (2005) MASSI-hankkeen hyvät käytännöt. Teoksessa Pirkko Kivinen & Sami Talola (toim.) *Ihmisiä maatilan arjessa. Kehityssuuntia etsimässä.* Tampere: Pirkanmaan ammattikorkeakoulu, MASSI-hanke, 15–59.

Kvale, Steinar (1996) *Interviews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing.* Thousand Oaks: Sage Publications.

Känsälä, Marja & Kovalainen, Anne (2005) Perheen ja yrittäjyyden yhteensovittaminen. *Työ ja ihminen* 19(1), 129–140.

Laine, Timo (2001) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–43.

Lamb, Michael E. (1986) *The Changing Roles of Fathers*. Teoksessa Michael Lamb (toim.) *The Father's Role. Applied Perspectives*. New York: John Wiley & Sons, 3–27.

Lammi-Taskula, Johanna (2004) Pienet lapset: isät perhevapaalla. Teoksessa Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Stakes, 45–58.

Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2004) Aikaa työlle, aikaa perheelle. Teoksessa Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Stakes, 30–39.

Lammi-Taskula, Johanna, Suhonen, Anna-Stiina & Salmi, Minna (2004) Puolin ja toisin: tukea yli sukupolvien. Teoksessa Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Stakes, 97–113.

Lammi-Taskula, Johanna (2007) *Parental Leave for Fathers? Gendered Conceptions and Practices in Families with Young Children in Finland*. Helsinki: Stakes, Research Reports 166.

Lapsiperheelle. Perheen etuudet lapsen syntyessä ja kasvaessa (2008) Helsinki: Kela. Esite.

Laurila, Ilkka P. (2006) *Maatalous: rajun rakennemuutoksen kautta mahdollisuuksien toimialaksi*. Teoksessa Tapio Raunio & Juho Saari (toim.) *Eurooppalaistuminen. Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*. Helsinki: Gaudeamus, 108–139.

Lehto, Eija (2005) Miten varmistaa maatalan hyvät työolot? Teoksessa Pirkko Kivinen & Sami Talola (toim.) Ihmisiä maatalan arjessa. Kehityssuuntia etsimässä. Tampere: Pirkanmaan ammattikorkeakoulu, MASSI-hanke, 122–127.

Lehtomaa, Merja (2005) Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 163–194.

Maatalouden rakennetutkimus. Maatalouden rakennetutkimuksen tiedot vuodelta 2007 (2008) Tike. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus.

http://www.maataloustilastot.fi/maatalouden-rakennetutkimuksen-tiedot-vuodelta-2007_fi. Luettu 26.10.2010.

Maatilarekisteri 2009 (2010) Tike. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus.

http://www.maataloustilastot.fi/sites/default/files/maatilarekisteri_2009_kansi_sivulla.pdf.

Luettu 26.10.2010.

Marks, Stephen R. (1977) Multiple Roles and Role Strain: Some Notes on Human Energy, Time and Commitment. *American Sociological Review* 42(6), 921–936.

Marsh, Katy & Musson, Gill (2008) Men at Work and at Home: Managing Emotion in Telework. *Gender, Work and Organization* 15(1), 31–48.

Miettinen, Anneli (2008) Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja E32/2008.

Nieminen, Heli (2006) Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Marita Paunonen & Katri Vehviläinen-Julkunen (toim.) Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Helsinki: WSOY, 215–221.

Nippert-Eng, Christena E. (1996) Home and Work. Negotiating Boundaries through Everyday Life. Chicago & London: The University of Chicago Press.

O'Driscoll, Michael, Brough, Paula & Kalliath, Thomas (2008) Work-family conflict and facilitation. Teoksessa Fiona Jones, Ronald J. Burke & Mina Westman (toim.) Work-Life Balance. A Psychological Perspective. Hove and New York: Psychology Press, 117–142.

Peltonen, Matti (1999) Työnjako sosiaalisena tilana. Sukupuolen mukaisesta työnjaosta maataloudessa. Teoksessa Raimo Parikka (toim.) Suomalaisen työn historiaa. Korvesta konttoriin. Helsinki: SKS, 33–50.

Perttula, Juha (1996) Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere: SUFI.

Perttula, Juha (2005) Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 115–162.

Pfau-Effinger, Birgit (1998) Gender Cultures and the Gender Arrangement – A Theoretical Framework for Cross-National Gender Research. Innovation: The European Journal of Social Sciences 11(2). WWW-dokumentti.

<http://helios.uta.fi:2095/ehost/detail?vid=3&hid=17&sid=973a539f-df23-4ed6-8cf1-36695b4a4bcd%40sessionmgr13&bdata=JkF1dGhUeXBIPWNvb2tpZSxpcCx1aWQmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=aph&AN=989832>. Luettu 21.10.2010.

Rantanen, Johanna (2008) Work-Family Interface and Psychological Well-Being. A Personality and Longitudinal Perspective. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 346.

Reuna, Veera (1998) Perhebarometri 1998. Vastuu perheen arjessa. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos, E 4/1998.

Rothbard, Nancy P. & Dumas, Tracy L. (2008) Research perspectives: managing the work-home interface. Teoksessa Fiona Jones, Ronald J. Burke & Mina Westman (toim.) *Work-Life Balance. A Psychological Perspective*. Hove and New York: Psychology Press, 71–89.

Salmi, Minna (1997) *Autonomy and Time in Home-Based Work*. Teoksessa Liisa Rantalaiho & Tuula Heiskanen (toim.) *Gendered Practices in Working Life*. Houndmills, Basingtoke, Hampshire, London: Macmillan Press Ltd., 101–116.

Salmi, Minna (2004) *Arkielämä kokoaa yhteen työn ja perheen*. Teoksessa Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Stakes, 11–28.

Sieber, Sam D. (1974) *Toward a Theory of Role Accumulation*. *American Sociological Review* 39(4), 567–578.

Siiskonen, Pirjo (1983) *Talonpoikaisnaisen roolin muutos*. Helsinki: Pellervo-seuran markkinatutkimuslaitos, julkaisusarja no. 29.

Siiskonen, Pirjo (1990) *Emännän ja isännän roolin muutos maatalouden uudenaikaistuessa*. Tutkimus maatalon emännän ja isännän muuttuvista rooleista työnjaon avulla tarkasteltuna. Mikkeli: Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus.

Siiskonen, Pirjo (2004) *Maatila yrityksenä ja viljelijäperheen kotina*. Teoksessa Pirjo Markkola (toim.) *Suomen maatalouden historia 3. Suurten muutosten aika. Jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura, 289–311.

Silvasti, Tiina (2001) *Talonpojan elämä*. Tutkimus elämäntapaa jäsentävistä kulttuurisista malleista. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura.

Sireni, Maarit (2000) *Hyvät pientilan emännät*. Teoksessa Riitta Högbacka & Terhi Trast (toim.) *Monessa mukana. Näkymiä naisten työhön ja elämään maaseudulla*. Helsinki: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu, 49–73.

Sireni, Maarit (2002) Tilansa tekijät. Tutkimus emännyydestä ja maatilasta naisen paikkana. Joensuu: Joensuun yliopisto, Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 56.

Sireni, Maarit (2003) Vanha työnjako – uusi emännöisyys. Perhekeskeisyys maaseudun naisten valintana. *Naistutkimus* 16(2), 35–46.

Suhonen, Anna-Stiina & Salmi, Minna (2004) Kahden kauppa: puolison merkitys. Teoksessa Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Stakes, 74–88.

Sullivan, Cath (2000) Space and the intersection of work and family in homeworking households. *Community, Work & Family* 3(2), 185–204.

Takala, Pentti (2000) Lastenhoito ja sen julkinen tuki. Helsinki: Stakes & Kela, Tutkimuksia 110.

Vehviläinen-Julkunen, Katri (2006) Hoitotieteellisen tutkimuksen etiikka. Teoksessa Marita Paunonen & Katri Vehviläinen-Julkunen (toim.) *Hoitotieteen tutkimusmetodiikka*. Helsinki: WSOY, 26–34.

Westman, Mina (2008) Crossover of stress and strain in the work-family context. Teoksessa Fiona Jones, Ronald J. Burke & Mina Westman (toim.) *Work-Life Balance. A Psychological Perspective*. Hove and New York: Psychology Press, 163–184.

Williams, Fiona (1998) Troubled masculinities in social policy discourses: fatherhood. Teoksessa Jennie Popay, Jeff Hearn & Jeanette Edwards (toim.) *Men, Gender Divisions and Welfare*. London: Routledge, 63–97.

Voydanoff, Patricia (2008) A Conceptual Model of the Work-Family Interface. Teoksessa Karen Korabik, Donna S. Lero & Denise L. Whitehead (toim.) *Handbook of Work-Family Integration. Research, Theory, and Best Practices*. London: Elsevier, 37–55.

Vuori, Jaana (2001) Äidit, isät ja ammattilaiset: sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere: Tampere University Press.

Ylikännö, Minna (2009) Isien ajankäytöstä: uuden isyyden hidas esiinmarssi. Yhteiskuntapolitiikka 74(2), 121–131.

Åstedt-Kurki, Päivi & Nieminen, Heli (2006) Fenomenologisen tutkimuksen peruskysymykset hoitotieteessä. Teoksessa Marita Paunonen & Katri Vehviläinen-Julkunen (toim.) Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Helsinki: WSOY, 152–163.

LIITE 1. TEEMAHAASTATTELURUNKO

Taustatiedot

- *ikä
- *tilalla asuvat ja heidän ikänsä
- *millainen maatilatyyppe?
- *isäntänä toimimisen kesto
- *onko palkkatyössä tilan ulkopuolella? (osa-aika/kokopäivä)

Oma lapsuus ja kasvatus

- *erilaisuus omasta isästä kasvattajana? Mikä on muuttunut?
- *onko kasvatus vaikuttanut rooliin isänä? Muiden tekijöiden vaikutus?

Isyys

- *oma rooli ja identiteetti
- *onko rooli muuttunut ja tuleeko muuttumaan?
- *isyysihanne

Perhe

- *perheen merkitys
- *lastenhoito
- *lasten tilan töissä mukana olo, lasten sukupuolen vaikutus
- *jatkajuus
- *vaikuttaako lasten ikä perheen ratkaisuihin?
- *sosiaalinen verkosto
- *lasten turvallisuus tiloilla
- *vastuun jakautuminen
- *haasteet
- *osallistuminen esim. synnytyksiin, neuvoloihin ym.
- *lasten viennit harrastuksiin ym.
- *kotitöiden jakautuminen

Työ

- *miten työt jakautuvat itsellä ja puolisoitten välillä?
- *onko työnjaosta käyty neuvottelua?
- *kokemukset työstä: stressi, jaksaminen ym.
- *työstä irrottautumisen mahdollisuus: henkinen/fyysinen

*toimeentulo

*lomittajien käyttö

Työn ja perheen yhteensovittaminen

*miten päätökset lastenhoidon jakautumisesta on tehty?

*työn ja perheen yhteensovittamiseen vaikuttavat tekijät

*positiiviset/negatiiviset kokemukset, konfliktit

*vaikuttaako työn kausiluonteisuus?

*ajankäyttö: työ/perhe/itse

*voiko ajankäyttöä kontrolloida?

*jos kiire, niin mistä priorisoidaan?

*onko työ ja työnjako muuttunut lasten jälkeen?

*miten isyys tiloilla poikkeaa muiden yrittäjien tai palkansaajien vanhemmuudesta?

*perhe-etuuksien käyttö ja suhtautuminen: mistä on hyötyä, kumpi käyttää?

-vanhempainvapaan jakaminen, isyysloman käyttö, kotihoidon tuki, hoito ulkopuolella

-käytön ajallinen pituus